

علی ایشان

شام خاطرات

صاقاری .

نیٹنی ده بولغان آثار

تاریخیه لر

اوقاده امام محمد صابر الحسنی .

بورجان باشمقر دلری

آراسنده

احمدزکی ولیدی .

یاگی اورگانچ گه بارغانده

معلم عبدالله یگی .

اسلام و مسلمانلر

امام و مدرس سرورالدین بن

مفتاح الدین .

عبدالسلام مفتی ننگ خاطر

دفتری

تقدیر ننگ اویناوی .

نی حالده ایدک، فی حال

گه کیلدک . ش . فیضی

تربیه و تعلیم

« فن تربیه » - مرد عالم .

« بالاننگ اوینلری هم اوینچا .

قلری » - محبوب جمال آخوورینا .

« بوروننی تاتارلرده بالا تربیه .

لهو » - میرسیاف . « اسلام

مدرسه لرینی اصلاح » ، « خاتون

درسلری » ، « امریقاده معلمه لر » .

اشعار .

مطبوعات خلاصه سی .

عباس ننگ غایتده قوزانچ

کار قینالری - مبارک شاه الحنفی .

باشمسنر حکایه کبیر بکر .

ادبیات : « ایرته نمازنده »

معلم آخوندجان اسکندری .

حوادث .

شورا

عدد ۲۱

نویابر ۱ = سنه ۱۹۱۳

محرری : رضاء الدیمه به فخر الدیمه

ناشری : « م . ساکر وم . زاکر رامیفلر »

بویدن بویغه و آرقلیسندن ۲ صاژین یر مناستیر احاطه سینه کروب،
۵ صاژینی یول بولوب قالغان. اوز وقتده اورسکی مسلمانلری
صوراغان بولسهر بلکه آلا یولماغان بولور ایدی. یولنی آزاراق
چیتدن سالوده ده برده ضرر بولورلق توگل. مونک سببی شول
وقتده احاطه قیلوب آلمانلقدن بولسه کیرهک. زاقون تعین
ایتکان مدت صوگنده ایسکی زیارتلر اوستلرینه عمارتلر سالو ممکن
بولسه ده آغاچ اوظورتوب باقیه یاصلغان زیارتلرنی باقیه حاللرنده
صاقلی طورغان عادت باز. «اورنورغ» شهرنده ایسکی زیارتتی
بعض بر همتی بایلر تاش احاطه لر ایله ایله ندروب ایچینه آغاچ
اوظورتانلر، چیتدن قاراغانده باقیه روشنده طورادر. «اورسکی»
دهده شوشندی اشلر اشله رلک همتی بایلر بولور ایدی. ایسکی
قبرلکلر باقیچه روشنده بولسه ده قبرلک بولوب صاقلانسولر،
اونوتولماسولر ایدی؛ محمد کمال ولد مظفر.
اورسکی.

۲۰ نچی عدد «شورا» ده ملا محمد مصطفی افندی
«کوکلتاش» مدرسه سی اسمی بولغان «کوکلتاش» لفظینی
«کوک» ایله «لتاش» سوزلرندن مرکب یاصاغان. درستی
ایسه «کوکلداش» بولوب «کوک» ایله «دش» دن
مرکبدر. «کوک»، لغت چغتای کتایتک بیانیه کوره سوت
بیروچی، ایروچی (مرضعه) معناسنده بولدیغندن «کوکلداش»
ایچا کدش معناسینه کیله در. مدرسه نی بنا قیلوچی صوفی قل بابا
جنابلری عبدالله خاتمک ایچکدش قارنداشی (اخ رضاعیسی)
بولدیغندن اوشبو روشده مشهور بولمشدر. مرجانی سوزلندن ده
شولای آگلاشله در. عبدالله المعادی.

ستابر باشندن برلی «ایدل» نگ یوقاری طرفنده یوروب
«تویر» و «اوگیچ» شهرلرندن قایتوب کیله م. «تویر»
موزه خانه سنده بلغار، سرای دولترینک آچیله لری، هارون
الرشید اسمینه صوغلغان عباسیلرنگ کوش تشکله لری بار. «لیسیسه»
منزلندن توبه نرهک «ایدل» نگ صول طرفنده بر اورمان ایچنده
کچکنه گنه آق چاساونه کورنه. بر روسنگ خبر بیروینه «کوره»
مذکور چاساونه، تویر کنازی میخایل، «ایدل» برله توبان
طرف غه (آلتون اورداغه بولسه کیرهک) توشوب کیتکان وقتده
خاتونی برله وداعلاشقان اورن غه بنا ایتولگان ایکان. روس،
مونی قطعی دعوی قیلمی، بلکه خلق، شولای روایت قیله، دی.
تویر گویرناسنده قورغانلر بولسه ده «ایدل» بوینده آز. «ایدل»
بوینده غی شهرلر عموما معمور بولوب هر بری تاو باشلرینه بنا
قیلتانلر. طشلری بیگ ماتور کورله، ایچلری بیگ پخته هم پاک
طوتولا ایکان. موندن «رینیسکی» ایله «قازان» شهرینی استئنا
قیانسه بلکه گناه بولماز.

«شورا» نک «مشهور آدملر» بولمینه نلله قایچان اولگه ن
وئلله قاید بولغان عربلر نی یازوب بزنی تانشدروغه کوره حاضرگی
مدنیت دنیاسنده غی عالم، فیلسوفر و مخترعلر نی یازو کیرهک ایدی.
یاش کوکلر ایچون شوشی صوگنی آدملر برله تاشو مطلوبدر.
ته گری قلی. «لینه» اوستی «صول» پاراخونده.

ایکی مسافرنگ خاطرهلری

«اورسکی» شهرینگ ایسکی زیارتینه بارغان ایدم. بر
حضرتک قرآن اوقوب اوظورونینی کوروب، اولکلرنگ بتونلای
اونوتولمادقارینی آگلادم. قبرلک الک وقتده شهردن یاروم
چاقروم مسافه ده بولوب شهر ایله ایکی آراسی بوش و آچیق
طورسه ده حاضرنده بو بوش اورن غه مهاجر خاچوللر یورت
سالار، اورنلاشهر، شهرگه طوتاشوب بارالر. قبرلکنک هر طرفی
یوز صاژین بولوب موندن ۷-۸ یلر مقدم تاقتا ایله احاطه قیلغان.
قبرلکده بتون قالغان ۵ دانه تاش بار. برنده: «بخارانک شاه
فولاد کروانباش ابن میرسید بای ۹۵ یاشنده ۱۸۸۶ نچی یل ۳ نچی
آپریلده وفات بولدی» دیب یازلغان. ایکنچی تاشده: «اورسکی
سوداگری سیف الله بن محمد ۸۵ یاشنده ۱۸۸۶ نچی یلده» دیگان.
۱۸۴۷ نچی یلده یاخشی رسم برله یازلغان بر تاش بار لکن بتون
بولماغانلقدن اسمی اوقولورلق توگل.
بو قبرلکده بر قزغایچ حال بار: بر طرفدن ۱۰۰ صاژین

آثار قدیمه

بزنگ خصوصی اوز کتبخانه مزده آثار قدیمه دن اوشبو
کتابلر بار. ۱) اجرومیه. نحو عربی فننده. عیسی اسملی آدم
قلمی ایله هجرتدن ۹۸۶ نچی یلده یازلغان. ۲) تورکیا مفتیلرینگ
قتوالرندن کوب نرسهلر حیولغان بر جمع. آق کرمانی، ابوالسعود،

۱۵ ذوالحجه - ۱۳۳۱ سنه

۱ نوياير - ۱۹۱۳ سنه

شهر آذربايجان و الوقوع حادثه

علی ايشان

(باشی اوتکان عددده)

توزه تو اماملر اوستنده امانتدر. قوری سوز برله گنه بولغان وعظلر اترسز بولديغندن، سوزدن آرتق، فعل ايله وعظ قیلورغه تیوشلی. بر امام، اگرده فعلی ايله گوزل مثال بولا بلماسه آنک سوزلری فائدهلی بولماز. امام، محله نك قلیدر، بر محله نك امامی توزوك بولسه محله ده توزوك و اگرده بر محله نك امامی بوزوق بولسه محله خلقی ده بوزوق بولور» دیب سویله ایدی. امام بولغان بر شاگردی کیلوب محله نك بوزوقلغندن و قارشیلقلرندن زارلانديغنده ايشان تکلاب طورمش و شاگردنك سوزی بتوی ايله: «الله تعالی سینی اصلاح قیلسون، سیگا هدایت بیرسون، شوشی اش بولسه محله اهلی صلاح ده تابار، هدایت ايله ده مشرف بولورلر» دیب قول کوتاروب دعا قیلمشدر.

مدرسeler و درسی اصولی عقیده فکری، مدرسeler نك

منتظم بولماوی، درسler نك اصولسزلی، قریه لرکه امام بولاجق شاگردنك اخلاقلرینی تربیه ایتارکه و دین علملری اوقوتورغه تیوشلی بولغان حالده. منطق و کلام بحثلری، شرحلر و حاشیه لر اوقوتولوب عمرلری اوتکارلو ایچون تأسف قیلور ایدی. شمول زمان شاگردلری آراسنده منطق و کلام بحثلری اوقومق، مناظرلر قیلشوب یورمک موده بولديغندن، مدرسeler سنده گی شاگردلر آراسنده ایك آده طور و چیلرندن شمس الدین بن رحمت الله منطق و کلام فلری اوقولا طورغان مدرسeler لردن بیرنه بارورغه رخصت صوردا. دیننده علی ايشان: «علم تحصیل قیلودن اصل مقصود، اخلاقی تهذیب و نفسنی تربیه ایتمکدر، بو زمانده غنی منطق و کلام

درسی و شاگردلرینی تربیه سی. علی ايشان مدرسeler خدمتده بيک مقید بولوب اوشبو فلردن درس اوقوتور ایدی: تفسیر و حدیث، فقه اسلامی، ادبیات عربیه. تفسیر و حدیث درسلری اوقور ایچون حتی حیت مدرسeler نك منتهی شاگردلری کیلوب درسلرینه ملازمت ایتارلر ایدی. مدرسeler سی و شاگردلری باشقه مدرسeler و شاگردلرکه نسبت ايله منتظم و تربیه لی بولديغی مرویدر. اوزینك شاگردلرینی اوزینك ایلده شلری اورتده کورر، استاذ بولوی ايله اصلا کوتارلماز حتی حقیقی ضائع ایتوچیلرکه ده توفیق ايله دعا قیلور ایدی. هر وقت و خصوصاً برر قریه که امام بولو سببلی مدرسeler دن آیرلقلرنده دنیا و آخرت کیره کلری حقیقه نصیحت ایتار ایدی. هر وقت شاگردلرینه: «معیشترینی برر توری حلال کسب ايله تأمین قیلورغه طرشکر، معیشتری تأمین ایتو ایچون کسب قیلماق اسلام شریعتینه کوره فرضدر. قوم تربیه سینه گنه صالحشوب طورماکز، صدقه ايله کون کچرمک کوکل قارالورغه سبب بولور. هیچ بولماسه زراعت ايله شغلنمک، امام بولوچیلر اوستلرنده بيک کوب شرعی حقلر بار، مونی فکرله کز، بزنگ مملکتتمز نك اماملری - هم خطیلر هم قاضیلردر. شونک ایچون خطبه ابلرینی وقضا حکملرینی بلکز. مونک اوستینه هر محله نك امامی شول محله نك مرشد و ناصحلری هم ده معلملری بولوب محله بالالرینی اوقوتو و الوغلرینه وعظ هم نصیحت قیلو، ممکن قدر اخلاقلرینی

خواجه) آغو ديب گمان قیلدیغی سببلی جای ایچودن صاقلانور اییش. علی ایشان شونک حضورنده چاینی مدح ایتوب فارسیچه شعرلر اوقومش. استاذی شوشی شعرلردن محظوظ بولوب جای استعمال قیلورغه باشلامشدر. بر وقتلر «بخارا» ده قلندر بولوب یورووی و شیعه لر ایله قاتشوی ده روایت قیلنور.

وفاتندن بر سنه مقدم. بتون کتبخانه سینی عقیفه اسملی قزینک اوغلی محمد نجیب بن شمس الدین که تملیک ایتمش و: «سین مینم خلفم بولورسک، شونک ایچون جمله کتابلر منی سیگا بیردم!» ديب خیر دعا قیلمش و هر وقت بو مخدوم که حسن توجه سالور بولمشدر. (اگرده علی ایشانک ایکمک توزینی آشاغان، علم و تریه سندن فائده کورگان آدملر جبر و ظلم ایتمگان، هر توری جفا و حقارتلر کورستمگان بولسلر ایدی اوشبو فاضل مخدومنک ایکنچی بر علی ایشان بولووی حفته امیدلر زور ایدی).

شیخ حضرتلری، حاضر جوابلی بولغانلغندن صورالغان سوزلر که بیک تیزلکده و قسقه لاق ایله جواب بیرر و کوب وقت جدیت ایله لطیفه نی برکه قاتشدر ایدی. قازان اطرافنده مشهور مدرسلردن بری قازان شهرنده بایلرنگ برنده بولغان الوغ مجلسده علی ایشانغه خطاب قیلوب: «بوصیرینک: - فانه شمس فضل هم کوا کبها - سوزی حق تعالی نک: لا نفرق بین احد من رساله - سوزینه خلاف بولیمی؟» دیدیکنده: «آیت کریمه، اصل رسالت حفته، بوصیری: تالک الرسل فضلنا بعضهم علی بعض - مصداقینه موافق جزئی فضیلتلرنی قصد ایتدر» دیش. قازان مدرسلردن بری تعریض قصدی ایله: «حضرت! سز لر عیدنی بر کون صوک اوقوغان ایکنسز!...» دیدیکنده: «عیدنی اوقودق ایدی، الله تعالی بزینکنی قبول ایتسون و سزینکنی عنو بیورسون!» دیمشدر. اوشبو سفرنده قازانک الوغ بایلرندن بری: «حضرت! سز عیدنی شوالده اوقوغان ایکنسز!» دیدیکنده: «درست شوالده اوقودق، رمضانده توگل!» دیمش.

بر مجلسده ابراهیم بای یونوسف: «حضرت! دعاده بولا کورگر، ایندی قارتایدق!» دیدیکنده: «قارتایدگر، لکن صبی حالکرده!» ديب تعریض قیلمش.

نظام الدین اسملی بر سوداگر سمبر یارمینکه سندن یاخشی بر طای آلوب قایتدیغنده علی ایشان شوکا: «نظام الدین بو طاینی بزنگ آق آتخر ایله آماشیق» ديب آماشورغه صورامش. نظام الدین ایسه: «یوق حضرت آماشیمز، سزنگ آق آتخر ایندی اشدن چیقغان» دیدیکنده ایشان: «بزنگ آت اشدن چیقغان، اما سینک طایک اش که کر مگان!» دیمش. فی الواقع

درسلری اخلاق بوزولوغه سبب بولاچق درجه که توشدیلر، جدل که مقتون آدملر بو حالی حاضرنده آکلی آلیدلر. اما سوکرده آکلارلر، بو کونگی منطق و بو کونگی کلام درسلی مدرسه - لرمزدن چیقارلامسه بزنگ شاگردلر مزنگ خلقلری و عالملمزنگ احوالی توزله آماز، بر وقتلرده مدرسه و شاگرد تریه قیلووگر حفته امیدم بار، شول وقتده مینم اوشبو سوزلر منی خاطر کرکه توشر کر!...

دادیم ترا از کنج مقصود نشان

کر ما نرسیدیم تو شاید برسی .

ایندی مرادمی آکلاغاندرسز. الله تعالی سزنی خیرلی اشلرکه موفق ایتسون!...» دیشدر.

اوزی «مچکاره» مدرسه سنده جلال الدین الدوانی شرحندن درس اوقوب یوروونی ضایع بولغان عمرلردن صانار و شونک ایچون تأسفلر قیلور ایش.

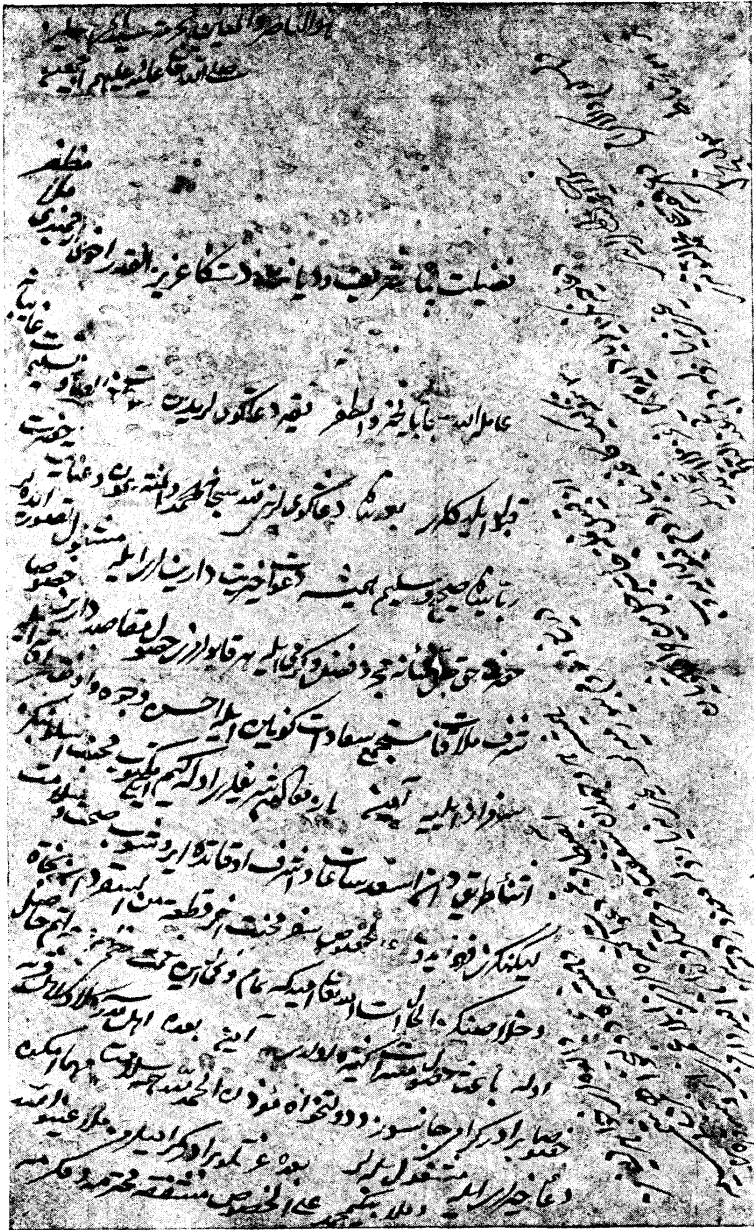
مسلمکی . علی ایشان، اعتقاد و عمل طوغرو سنده سلف

یولنده بولوب مذهب ایله مقید توگل ایدی. مشربی ده صوفیه مشربینه موافق بولوب امام غزالی، ابن عربی (۱)، شعرانی، ابوالبرکات السرهندی اثرلرینی محبت ایله مطالعه قیلور ایدی. علی ایشانک صلابت کرسه ته طورغان بر مذهبی بولسه بو مذهب قرآن و حدیث ایله عمل قیلمقدن عبارت ایدی. بو جهتدن اوشبو مملکتده صانلری اوچ دورت آدمدن اوته آماغان قورصاوی و مرجانی کیلر ایله حدو النقطه بالنقطه بر مذهبه ایدی.

باشق امرالی . علی ایشان بخاراده بولغان شیخلرینک

خدمتلرنده مقید بولوب آنلرینک الزفاتلرینه نائل بولغان ایدی. آنلر ایله برلکده اوزون سفرلرده یوردی، هندستان مملکتینه قدر سیاحت ایتدی، شول شیخلرینک بالالرینی اوقوندی و تریه قیلدی. ملازم صفتی ایله مدرسلرنک «اجلاس» لرنده بولدی. مشهور عالملردن عبارت بولغان بر «اجلاس» ده «افعال عباد» حفته بولغان مذاکره وقتنده سویله گان سوزلری «اجلاس» نی حل ایتو حسابلاغش و حاضرین طرفندن سوزلری تصویب و تحسین قیلنمشدر. عربچه نی گوزل یازار، فارسیچه نی آنا لساندن فرقسز روشده سویله حتی فارسیچه شعرلر انشاد قیلور ایدی. استاذ - لردن بولغان مخدوم چپ نویس (عطاء الله بن یوسف بن هادی

(۱) غزالی و ابن عربی ترجمه حاللری حفته «وقت» مطبعه سنده باصلفان «امام غزالی» و «ابن عربی» اسملی رساله لر باره هر بر مشهور کتابچیلرده صاتولارلر.

علی ایشان حضرتلرینک مظفر بن عبدالغفار (محمد کمال افندینک آتاسی) اوزرینه اوزقولی ایله یازغان مکتوبینک کلیشه سیدر. مکتوبده ذکر ایتولگان ایشمحمد دن مراد توقرات قریه سنده ملا ایشمحمد شیوف اسملی کیسه در.

نچی ییل) رجب آینده بایزید زمان وجنید وقت بولغان شیخ علی حضرتلری ایله کورشور ایچون قازان یری «توتار» ایلینه باردیم. شیخ حضرتلرینک داماد عزیزلی و خلیفه احصی بولغان شمس الدین حضرتلری اوزینک طوغمه آغاسینی دفن ایتار ایچون وطن اصلیسنه کیتکان ایدی. شیخ حضرتلری حضورینه قازان بایلرندن اجیم مرتضاسی، یونسی اسحاق وغیرلر، خواص علما و عوام حیولغان ایدی. بو مسافر و مهمانلرنی ضیافت ایتمک خدمتی ایچون شمس الدین حضرت اویده بولمادیغندن شیخ حضرتلری بزنی تعیین ایتدی. مین بر هفته قدر اوشبو خدمتی ایفا قیلدم. شیخ حضرتلری خسته ایدی. مهمانلر حضرتی

یندی سبب ایله در، مذکور طای اش که کرما مشدر. قازانده الوغ بر مجاسده بر ملا ایله بریای صول قوللری ایله آشادقلرنده علی ایشان بای غه قاراب: «سز ملالرنک یاخشی اشترینه گنه اییه رگر، ملالرنک صول قول برله آشاورینه اییه ررگه یاراماز» دیب ایکیسینه بر یولی تمییه قیلمشدر.

علی ایشاننک اجتهادی ایله و اتقه غویرناسنده بر نیچه آر اوللری رسمی صورتده اسلام قبول ایتولری و اسلام محله لرینه یازلولری مشهور واقعه لرنددر. اول وقتده دنیلرنک قسنتی بولولرینی حساب غه آغانده مذکور واقعه، فوق العاده اشلردن سانالورغه توشلی. (مذکور واقعه ۱۸۴۶ نچی میلادی یلرندده ایدی).

شیخ حضرتلرینک: «علی القازی، اوشبو اوج اورنده فاحش صورتده خطاغه توشدی: رسول الله آنا و آناسینی اکفار قیلوده، ابن عربی گه طعن ایتوده. حسن بصرینک حضرت علی گه یولقوونینی انکارنده» دیب سویله دیکی مرویدر.

فاضل مرجانی سوزلری. مونک حقه فاضل مرجانی: «ملکتمزده بولغان ایشانلرنک جمله سندن اعظم و انبل، افسح و اتقل ایدی؛ دنیاسی واسع، مسکن و ملابسنده، اسباب و مراکبنده زیاده متکلف و متجمل ایدی؛ دولتی ایرکن و کوب کتاب که مالک ایدی؛ گرچه خلقنده حدت و سوزنده عجله لک غالب ایسه ده عالملر و بایلر، اوشنداق باشقه خلقلرنک جمله سینه، اورینه قاراب رعایتی گوزل، مداراسی لایق روشچه بولور ایدی؛ مختار سوزگه کوره شفق قزلقندن عبارتدر. هر نه قدر آلق و صاریلق بایوب یتاسه ده قزلق بته در، بناء

علیه قسقه تونلرده یستو فرض بولادر - دیر ایدی؛ ذیحجه روس طوغروسنده سعید بن حمید ایله زور نزاعسی بولدی» دیمشدر. مرجانی حضرتلری بو آدمی زیاده احترام قیلووی بعض بر مکتوبلرندن معلوم بولدی.

آهوره سلطاننک سوزلری. آخوند سلطانبک بن صاغندق حضرتلرینک اوزقولی ایله یازغان بر جمعسی شمعی آلمزده در. مونده ایسه شیخ علی توتاری حضرتلرینه عائد اوشبو خاطره بار:

«مین بنده کمینه ۱۲۹۱ نچی هجریه ده (میلادی ایله ۱۸۷۴

صاحب كبر و العلم و الخلق اخذتموه در عمارت بعد من معلوم
 كنه دور نه در ابوطالب او كينه من عبد ربحك طالب من ملبور
 او جو به كيتكى اور بلكر شير جعفر و قولى بولمى سر نه بار نه
 لار دلالت ايتت كوردى در طرافت دين جز بولسه بيه
 من بعد الله بن كنى صم اسمك و نى

مچكاره قريه سنده امام و مدرس عبدالله بن يحيى قلمى ايله على ايشان غه
 يازلغان مکتوبنك كليتسه سى .

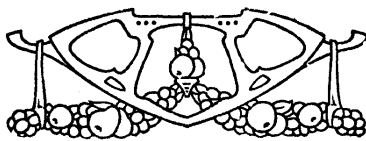
رخست آلدم . حضرت ايشان ميكا قاراب : « ايمدى بو
 كورشوووز آخر كورشوووز بولور » ديدى . بو سوزنى
 ايشتديكده كوئكم يوشم تارالوب كيتدى .
 موندن صوگ مين اوز وطنمه قايتدم . بر نيجه زمان
 اوتديكندن صوگ شمس الدين حضرتلرندن بر مکتوب
 كيلدى . مونده ايسه شيخ حضرتلرينك اتقاللرندن خبر
 بيرله در ايدى . انا لله وانا اليه راجعون . حضرت شول كونلرده
 كيلگان يارانلر نه : « ممكن بولغانلر صبر ايتوگر ، كيتمى
 طور و وگر مناسب » ديب طوتديغنى ايشتدك . هم ده وفات
 بولوردن مقدم : « مينم وفاتم صوگنده : توتار ملاسى وفات
 اولدى ، ديب اولدن اولغه خبر يورقه گر ، بار قدر آدملر
 ايله دفن قيلگر ، بدل حجيى » اتته « ناك عبدالرقيب حاجى كه
 يرر سر ، ديب سويله گان . و اوشبو مرادى ير نه كيتورلگان .
 وفات ايتسه سى كونته اشراقدن صوگ اوز اوينده مجلس بولغان وشيخ
 حضرتلرى ده اوشبو مجلسده قوناقلر ايله سويله شوب اوشورغان » .
 سلطانبك حضرت مجموعه سندن كوچرگان سوزلر مز شوشى قدردر .

وفاتى . على ايشان ٩٤ ياشلرينه يتديكندن صوگ :
 كل ابن انثى وان طالت سلامته
 يوم اعلی آله حدباء محمول

مصداقچه ١٢٩١ - ١٨٧٤ تاريخنده رجب هم اوغوستنگ ١٥
 نچى كونته (جمعه كون) وفات ايتدى . جنازه سيني « صاىنا »
 قريه سينگ ضياء الدين بن تاج الدين الايشراكى او قودى . قبرى
 « توتار » مقبره سنده در . باش اوچنده تاشى وتاشنده يازووى بار .

بو ترجمه حال ، « آثار » دن انتخاب قيلنوب غنه كوچرلدى ،
 بعض بر بابلر بتون حاللرنيچه نقل ايتولمى قالديلر . ترجمه حال ،
 كيمنك اعاتى ايله يازلووى اصلنده مذكوردر . اوزينك رضا
 بولوب بولماوينى بلما ديكمز سيبلى حاضر كه مونده ذكر ايتادك .

كورر كه و حضرت مجلسى ايله مشرف بولورغه مشتاق بولدلرندن ،
 مجلس كه كرتور ايدك . بز دن مقدم ، حضرتنى ايكي باقدن ايكي
 خادم قولتق استدن كوتاروب مجلس كه كرتوب و چيقاروب يورتورلر
 ايكان . مين بو حالنى مناسب كورمادم . حضرتنك عوامدن بولغان
 بر مریدى ميشار عبدالعزيز المدينى ايله ايكيمز بر بر مزنگ
 قوللر مزنى طوتوب حضرتنى شونك اوستنه اوطورتور و حضرت ده
 ايكي قولى ايله بزنگ موينلر مزدن قوچاقلاب طوتار ، بز هم شويله
 ايدوب يورتور بولدق . بويله ايتمك حضرت ايچون او كغاي
 بولغان بولسه كيرهك ، خوشلاندى . ديوار طرفينه ياصدق قويوب
 حضرتنى مجلسده اوطورتور ايدك . اوشبو روشده اوطورتوب
 يورتمك قولاي بولديغندن بز دن صوگ مرتضى اجم ، اوزينه
 مخصوص بر اورندق ياصاتوب بيرگان ، آندن صوگ شوگا اوطورتوب
 يورتكانلر . بر هفته صوگنده شمس الدين حضرتلرى سفردن
 قايتدى ، بو وقت حضرت ايشان بيك شادلاندى . بز كيتار كه
 رخست صورالغان ايدك . لکن حضرت ايشان بزنى دخى ايكي
 كون طوتدى . موندن صوگ شيخ حضرتلرندن قايتور ايچون

مقاله لر :

شام خاطراتی

VI

امریه بامعیسی

ایکی آدم. قبالی قسمی برلن آچیق قسمن برکه قوشقانده جامع ننگ اوزنلغی بر یوز ایلی ایکی آدم - و کیکلگی ده ایکی یوزدن آرتق. بو عددلر جامعنگ زورلغی حقنده بر فکر بیرسه کیرهك.

جامعنگ آچیق قسمی ده یك قیز، مرمر طاشلری برلن نوشه لگان. آنده ده آباق کیومن صالوب یوریلر. اورطه سنده بر حوض ده بار. مونگ اظرافنده بر آز بولمه لر بار. آلارنک قایسیسی تره، قایسیسی متولی اوطه سی. بلکه خادم اوطه لری ده شونده در. جامع ننگ تام اورطه سنده مزین بر قبه بار. آنک ایشیکنگ ایکی طرفینه، اوزونقلری تقریبا اوچ ویوانقلری بیش قارش ایکی شه قویغانلر. بو قبه حضرت یحیی ننگ تره سی ایش. بیروت ننگ جامع عمر نده ده شوندی بر تره بار. اولده حضرت یحیی تره سی. صیداده تاغن بر یحیی عه م تره سی بار. «دیناغه اوچ یحیی کیلوب کینکائی» دیرسز. لکن تره چیلک ده مهارت کسب ایسکان مسلمانلر موکار جوانی یك آنسات طابالر. شام ده حضرت یحیی ننگ باشی، بیروت ده قوی، صیداده تاغن بر نر سه سی ایش. شافی جواب توگمئی؟ صیداده غی تره چی گنه نی اشلابدر بر وفتی «شام برلن بیروت ده غی قبرلر یالغان، یحیی عه م ننگ حقیقی قبری ایسه اوشبو صیداده غیدر» دیب سو یله ب دالغان. احتمال که بیروت و شامده غیلر ننگ ده شولای سو یله گان و قتلری بولغاندر. لکن بز ایشکاخز یوق.

بز قبه که باقتلاو برلن شونده خرما یافراغی برلن ایدن سبروب یورگان برسی یوگروب کیلوب دعا قیلا باشلادی و معروف دعالر نی اوقوب تمام ایسکانتنگ صوکنده «تره فائده سینه» آقچه صورادی. جامع قاطارنده غی بولمه لر ننگ برسنده حضرت حسین قبری وار ایش. آنده ده کیتوردیلر. آنده غی صاقچی بر آز دعا قیلغاننگ صوکنده ره شه تکدن چغوب طورغان و فابریکان چققاندن برلی اوبو جیلر ننگ توکرگندن باشقه صو توسی کورمگان، کرکه قاطوب بنگان بر یاشل چوپره کنی اوبوب یت و کوزلرینه سورتدی ده بزگده صوزدی. آندن کیته باشلاچ بر قارت عرب کیلوب «محراب زین العابدین» نی زیارت ایتوومزنی تکلیف ایتدی آنسی ده زیارت ایتوب بو تره لر ننگ نالوغن فلانن توله گانتنگ صوکنده مشهور صلاح الدین ایوبی ننگ قبرن ازله ب کیتدک.

ایرته برلن یوقیدن طورغاچ ده اعدادی مکتبنده گی ایکی همشهرینی زیارت ایتدک. شام ننگ اوزن یوروب کوررگه نی قدر مراقلی ایدک ایسه ده همشهری ننگ محبتی آ کا غالب کیلدی. هوندی چیت ییرده اوز کشیکنی کورو کوگلارنی آچوب یباره.

اعدادیدن قایتوشلی جامع امویه که کروب قاراب یوردک. بو جامعنگ او طورغان اورنی یك ایسکدن معبد بولا کیلگان. بت پرستلر، یهودیلر، خرستیانلر بو اورنده الله غه عبادت ایتوب اونکانلر. شام غربلر قولینه توشکانده آنده کلیسه بولغان ایکان. عربلر آنک یارطیسن جامع یاصاب یارطیسن کلیسه حائده قالدرغانلر. صوگره ولید بن عبد الملك قالغان یارطیسن ده خرستیانلر غه باشقه بر اورندن ییر بیروب، آغان. و اول بیرنگ بتونیسن قاپلارلق بر جامع اشه تکان. بو کونگی جامع شول ولید اشه تکان جامع ننگ قالدیقی در. اول وقتدن برلی جامع غله نیچه مرتبه یانوب توزه. تیلگانلکدن آنک بو کونگی بناسی شبه مسز ولید طرفندن صالحان بنا توگلدنر. بهمه حال زورلغی و شکلی اوزگارمگان بولسه کیرهك.

فوق العاده زور بولغان بو جامع ننگ یحیی نی قدر مهابت و مزین بولسه طشی شول نسبتده بجزراق و بر باددر. طشدن قاراغانده یاننده غی باشقه ایسکی بنالردن کوب آیرماسه ده اچینه کرو برلن سینی تمام باشقه بر منظره قارشی آلا. ایدینه قیمتی کله ملر توشه لگان و توشه مینه ده مزین قندیلر آسلغان. اورطه ده یوان باغانلر تزلوب کینکانلر که، بر باشند باروب قاراغانده آلرده یك مهابت بولوب کورنوب طورالر. دیوارلری خیلی گوزل، مرمر طاشلری یالطراب طورال. اورطه ییرنده بیوک بر قبه سی و دورت مذهب امامینه مخصوص دورت محرابی بار. بو، جامع ننگ قبالی قسمی. مونگ کیکلگی عادی یوروش آدمی برلن ایکی یوز آدم دن بر آز آرتق، اوزنلغی ده آلمش آدم. مونگ آلدنده بر آچیق قسمی بار. آنسینک ده کیکلگی طبیعی قبالی قسمکی قدرلی. لکن اوزنلغی آندن کوب آرتق - طوقسان

صالح. بو ماضیلی ملتنگ بو کون هیچ بولماسه بر صلاح الدینی یاکه بر خالدی بولسه ایدی بو بهادرنگ تر به سندن شاد کوکل و آچیق یوز برلن جنوب کیتور ایدی. لکن اسلام دنیا سینگ شوکتی آنک ماضیسنده غنه قالووی، بو کونده عمر بن الخطاب نک عدالتی، خالدنگ مهارتی، طارق نک شجاعتی اورینه تورکارنگ سؤ اداره سی، عربلرنگ عطالتی، عموم اهل اسلامنگ جهالت و حیاتی قالووی و وقتنده فائده لی خدمت ل کورسه تکان آدم لرننگ قبری برلن طولی بولغان شام ده بو کون برگنه بولسه ده شولارنگ خلفی بولماوی کوکلده گی آزماز امیدنی و یوزده گی یوق بار بشاشتی طار عار کیتوره ایدی.

صلاح الدین ایوبی نک تر به سندن چققاچ جامعنگ مناره سینه جغوب شهرنگ منظره سن قاشا ایتربز دیب اویلاب قویغان ایدک. لکن سوکندن آنی ایکنجی کوکنگه کیچکدروب قایتوب کیتدک. چونکه بردن. وقت طار ایدی و ایکنجیدن، کوکل، مناره باشندن کورینه چک منظره لردن لذت آوردای حاده توگل ایدی. صاقاری.

« نیژنی » ده بولغان آثار تاریخیهلر

اوشبو سنه « نیژنی نوؤغورد » قه باردقده بولده « وئغه بوینده یته کچی » (پوتیوادیتل پوؤولغی) نام اثرنی مطالعه ایتدم. مونده نیژنی ده بعض آثار تاریخیهلر حقنده اشارت لرگه اوچرادقندن نیژنی که بارغاچ کتبخانه لردن نیژنی اطرافینه عائد آثار تاریخیهلر نی صوراشدم. نیژنی نک اطرافن تفتیش ایتکان پ. میلنیکف نام ذاتک محلی آثار تاریخیه نی تیکشرو (ایزسلیدوانیه پو آقریستوستام نیژنوغو نوؤغوردودا) نام اثرن صوراشسام ده تابا آلامدم. میلنیکف نامینه آچیلغان کتبخانه ده شونک آثار تاریخیهلر نی هم قول یازمه اثرلری صاقلاخقده بولسه ده بو کتبخانه آرخیونی کامیسیه اعضالرینه غنه خاص ایکان، کروب بولمادی. و. وینوگرادف نام کسه نک نیژنی نوؤغورد هم یارمینکده یته کچی. Путеводитель по Ниж. Новгороду и ярмаркѣ دیگان اثرن طابوب آلام. بو اثر ۱۸۹۵نجی یلده نشر ایدلگان. شوندن سوکغنی نشرن طابا آلامدم. نیژنی که کیلگان کسه ایچون مونده اجمالا بولسه ده بایتاق معلومات بار. مونه شول اثرده موردؤا خانلردن ابراهیم خان طرفندن

دوستلریغنه توگل، بلکه دشمانلری ده احترام ایتکان بو مشهور قائدنگ قبری جامعنگ کورشیسنده گنه کچکنه و گوزل باقیچه اچنده بر قهده در. یاننده وزیر ی عماد الدین نک ده قبری بار. تر به نک اجی مزین، ایدینه قیمتی کلهملر توشه لگان، دیوارلرینه گوزل لوحهلر آصلغان. مونده بر عادت بار. بنالر اچنده صاقلانا طورغان مشهور آدم لرننگ قبرلری اوستینه تابوت شیکلی بر نرسه یاصاب قویهلر و آنک بر باشنده یاصالغان فس قالبی شیکلی نرسه گه فس کیدروب چله اوریلر و قبرنگ اوستنده قیمتی پردهلر برلن اوروتلر. صلاح الدین ایوبی برلن وزیر ی عماد الدین نک قبرلری ده شولای یاصلغان. باشلرینه کیدرلگان چلمهلر « صلاح الدین ایوبی » پییصه سن اویناغانده آریستلر نک کییه طورغان چلملری شیکلی. قبرنگ بر طرفینه « اتحاد و ترقی » نک شام شعبه سی طرفندن تقدیم ایتولگان و اوستینه، خاطر مده یا کلس قالمغان بولسه. « الحنة تحت اطلاق السیوف » دیب یازلغان بر لوحه سویه لگان. قبرنگ باش طرفنده غی دیوارده. مخصوص یاصلغان پیالا قابقاچی شورلکده آلمانیا امپراطوری طرفندن تقدیم ایتولگان معدن وینوک طور. وینوک نک آستینه « ویلهلم الثانی قیصر آلمانیا و ملک پروسیا تذکارا للبطال السلطان صلاح الدین الایوبی ان الله یحب المحسنین » دیب یازلغان. وینوک نک باشنده غی کریست ده بیک آچیق بولوب کورنوب طور. بز صاقچیدن: « بو کریست نیگه آتماغان. قبرگه آنی قویو جائزمی؟ » دیب صورادق. اولده « نه سی وار، بیوک بر ذات طرفندن یادکارا تقدیم ایدلمشدر » دیب جواب بیردی. بو تر به نک صاقچیسی آچیق قنه فکرلی بر آدم بولسه کیردک دیب حکم ایتدک. چونکه بز کرو برلن باشقه تر به چیلر شیکلی یوگروب کیلوب اوزی ده یونله ب آکلاماغان نرسه لرن اوقی باشلامادی. بزنی اوز حاملزگه قویدی. زیارتدن مقصد بر اوج طوفراق یاینه کیلوب و اطوب یروب بر نیچه « انا اعطینا » و بر قاچ « قل هو الله » سوره سی اوقو، توگل، بلکه شول زور آدم لرنک اشه گان اشلرن ایسه که توشروب آلارنگ حیاتندن بر درس آلو ایکانلگن بو صاقچی آکلاماغان ده بولسون، کینه آنک زیارت ایتویچیلر نی آلی مازاسزلاماوی شایان تحسیندر.

بز صلاح الدین نک قبری آلدنده بر نیچه دقیقه اویلا نوب طورددق. حمیت و شجاعتنگ مثال مجسمی بولغان بو ذاتنگ حیاتن، خاطر مزده قالغانی قدر بر فکرندن کیچر دک. آنک اجل توشه گنده یاطقان دشمانیه کورستانک انسانیتلرن و ملتن خلاص ایتو ایچون کورسه تکان فدائیلقلرن ایسه که توشردک. بر وقتلر نی عمر بن الخطابلر نی، خالد بن ولیدلر نی، زیاد بن طارقلر نی، صلاح الدین ایوبی لرنی یتشدرگان عرب دنیا سینگ بو کونگی حالینه بر کوز

بورجان باشقردلری آراسنده

(باشی ۲۰ نجی عددده).

«باشقرد جرجیلری آراسنده ایك کوبسی بیک کوتارنکی طاوشلی باریتون بولالر. تینورلر دخی کوبرهک بولا. بوندای جرجیلر ایگ آغر و فوق العاده یوغاری نوطالرنی بیک بیگل هم طبیعی صورتده آلا آلار حتی تیمبر جهنتدن بالالر طاوشینه یاقنلاشار. «باس» اولغان جرجیلر بیک سیرهک. جبرلاغان وئنده صوکنگی نوطانی بیک اوزون ایتوب بیک اعتبار ایله طاوشلرن سلکتوب سوزالر. بو خصوصیتکه بیگرهک اوزون جبرلرنی جبرلاغانده دقت ایتلر.

«بو باشقردلرنک جبرلرنده کویلرنده مثلا روس جبرلرنده اولغان کبی ترقی ایتکان هم تیرهن حسیات هم زور لیریزم اثرلری یوق. مونده جبرلاوجی بتوللهی بر چیتده بی طرف طوراً هم طبیعی موزیکه نی طش یاقندن غنه قوزغاتقان کبک کورینه. یعنی اول جبرلرنک اوزلرنده ده نلله نیندی تیرهن حسیات کورلنگان کبک، جبرلاوجیلری ده تیرهن حسیات آستنده جبرلامیلر. بولارده نلی چنلاب روحدن چغا طورغان طاوشلر یوق یا که بولسه ده بز آگلای آلمیمز بولسه کیرهک.

«باشقرد جبرلری آرتق شعریتلری هم جانغه آرتق اوتته طورغان کویلری ایله آیریلالر. باشقردلرنک موزیقانتلق هم شاعر- لکلری تاتارلر ایله قیاس قبول ایتمهس درجه ده یوغاریدر. آلارنک شاعرلکلری اورالک عجائب طبیعتلرینه آرتق یاقنقلری سبب بولسه کیرهک. آلارنک نلی طبیعتک چن بالالری بولولری، اخلاق جهنتدن ایکنچیلر تاثیرنده بوزولماغان، تیره یاق، محیطلرنک کیک ایرکن بولوی سبب آلارنک شخصی دشمانقلر نلی کرمانگ تازا صاف بولولری آلارنک آرتق درجه ده ساده هم خیالپرست (اویچان) بولولرینه سبب بولغان. آلارنک ادبی قوتلری نلی بیک تازا: آلارنکده شعرلر جبرلر چغاروب شوگا مخصوص یاگا کویلر چغاروجی هم شاعرلک هم کا،پازیترلق خاصیتلرینه مالک بولغان کشیلر بار. آلا قورای هم دوه براده اونیلر. قوراینک واق تیشوکلری یاردمی ایله کیلوب چققان طاوشلر یومشاق هم قورای شول جانغه نق اثرایته طورغان یومشاق و آقرنغه طاوشی ایله باشقرد کویلرن کشینی اویغه، فکرگه طالدرن طورغان ایتوب یاصاغاندر. باشقرد کویلری بیک آرتق درجه ده کیک هم

قورولغان ابراهیم قلعه - «Ибрагимово Городокъ» دیگان اثرگه اشاره کیلوب کیته. شول قلعه (قورغان) نی باروب کوردیم، باشقردن اویوب یاصالغان کریمل دن شرق طرفده راق آرخیری یورطینک احاطه سی اچنده قورغان ننگ بر طرف دیواری قالغان، طش طرفدن طاش قوبه ایله ایله ندرلنگان. قورغان (وال) ناک توبی قالدغی توقز آرشین، اوستی آلطی آرشین، بیوکلگی ده بیش آرشین چاماسنده. آرخیری باغچه سی اچنده قالغان. تیره یاغینه آغاچلر اوسکان. بیک قارت آغاچلرده بار.

بو قورغان البته دشمانلردن صاقلانواچون صالغان کرپوستدن قالغان اثردر. شول ابراهیمنک کم وقایو نسلدن، کملرگه خان بولغان. قایده معیشت ایتکان تاریخی نیچک ایدوکی حقتده معلومات طابا آمادم. «شورا» اداره سندن اووقوچیلردن اوتته من: مزبور ابراهیم خان حقتده ممکن بولسه تاریخی معلومات بیرونی. پ. میلنیکف اثرلرنده بلکه بولور ایدی. آنی تابا آمادم. اول اوزی اینورودلر هم راسقولنیکلر حقتده تفتیش یاصاغان. اینورودلر حقتده متعصبهک مسالک طوتقانی بلنه در. (بو کسه ننگ وفاتمه حاضر ۳۰ نجی یل).

ینه شولایوق بوتیوادیتلده چیرکولر بیاننده ایلینسکی چیرکاو حقتده: «بو چیرکاو اولده ۱۵۰۵ نجی یاده نیژغورد شهرن، محمد امین قول آستنده باصوب کیلنگان نوغای هم تاتارلردن قوتقارو خاطرده سی ایچون آغاچدن غنه صالغان ایدی» دی. بو چیرکاو طورغان یرده محمد امین ننگ چتری (پالاتکسی) قورولغان بولغان ایمش. اول وقتده نیژغوردیلر طوب عملن بلمه گانلر. لیتوالیلردن صوغش وقتنده باصوب آلتغان طوبلر بولغان. شول طوبلر ایله لیتوالی اسپرلردن فیده لیتویچ دیگان کسه محمد امین عسکری اوستینه طوبدن آتقاندن نوغایلر، تاتارلر لوکده برده طوب کورمگان سببلی نیشله رگه بلمی قاچقانلر بولادر. شول خدمتلری برابرینه لیتوالی اسپرلر آزاد ایتولگانلر. مونه بو محمد امین حقتده هم نوغای و تاتارلر حقتده ده معلومات تاریخیه بولورسه بیان ایتونی اوتته من. اوفاده امام محمدصابر الحسی.

قطعه

ای خدایم. مال - ملک بارسی سینک ملک کده در،
بار خیر اش - یاخشایق «قدرت» دیگان ایلک کده در؛
بای بولو، خورلق کورو، آبروی کیتو. شهرت تابو...
بارچه سی سیندن الهی. همه اش ایرک کده در.

شیخ زاده به بیحویف.

جهتندن توبەن باصقچدە بولوى اچكى بر ياقدن زور ترقى ايتوينه ايرك بيرمايدر. لکن باشقرددهغى شاعرلك موزىقاتلغىنگ تاريخ طامرنندن بويلاپ كىلگان ونهايه سز اوزون عمرنده اوزينه كوره بر كمال طباقان بولوى ده شبهه سزدز. صوگغى اوچ دورت عصر اچنده باشقرد اوزينك ايركن ماتور طورموشندهغى لذتك يانينه قاينغى هم حسرتلرنى ده باشقه توركى قوملرده كورلمگان بر صورتده كوردى. حسياتنگ ايگ قاطى حكىمى آستنده كىچردكلى اوشبو عصرلر اچنده «اورال» آلارنى اوزينك جاملى ايله تريبه ايتدى. هم شاعرلكلارن سوندرمى صاقلارغه اولگوردى. تاريخك، اورالنگ تريبه لرى آرقاسنده باشقرد، طشى كوتوراسينك توبەن بولوى سببى چندن ترقى ايتكان حسياتقه مالك بولا آلماسده. طبيعى شاعرلك، طبيعى ليرىكلكنك اوچ كمالينه يته آغان. ياوروبا مدتينه هيچ مناسبى بولماغان بو عالنگ طبيعى قورايلارينك تيشكلارندن آقرتغه چقغان موگلى، تاثيرلى طاولشلرنك سرلرن توركى تلىن، توركى قومنگ احوال روحيه سن برده بلمگان ريبا كوف جنابلرى آ كلاماسه يك حقتى اولور. جناب عاليلرى يك بلوب اعتراف ايتلر.

ريباكوف جنابلرى بو كويلرده - بورونغى باشقردلرده بولماغان ديگان كىبى بر معنا ايله - يا كالك طابا. ياوروبا تاثيرى آرقاسنده كيلوب چقغان ديه رگه اويالسه ده يا كالك بار ديگانن قالدرمى. مين ايسه موگا مسلم بولماس ايدم.

قطاى مؤرخى مين - خون هم پلانوكارينو تاتار خانلرينك هم خلقلرينك موزيقهغه نى درجه ده بيرلگانلكلرى حقنده كوب خبرلر يازغانلر. مين - خون تاتار خلقى مجلسلرن جرهم موزيقه دن باشقه اوتكارميلر، بولارده موزيقه بر كيف صفا ايچون ديب توگل موزيقه بولغانى ايچون اوينالا ديب سويلى (۱). باطوخان يانينه كىلگان غربى ياوروبا ايلچيلرى ده مونى حكايه ايتلر. ۹۶۵ نچى يلده اورومچى تيره سنده طوروچى اويغورلرغه كىلگان قطاى ايلچسى وان - يان اويغورلرده موزيقه هم جرنك يك قوتلى بولغانلغن حكايه ايتلر. اوين مجلسلرى ياصيلر، عادى مجلسلرنده ده هر وقت موزيقه بولا؛ بولارده مانداينا هم ۲۵ قل (استرونا) لى گيتارلر بار، دى (۲) موندن ده پراغراقغه كيتسه ك. يوا كىنف ترجمه ايتكان قطاى تاريخلرى توركارنگ تاهونار. توكولر دورلرنده

ماتور. شول ماتوركويلرني يوغارى (نهك) طاوشلى اولغان باشقرد جرجيسى آقرتغه صوزوب اوزونايتوب ييره سه، طكلاپ اوطورويچيلر نهايتسز بر يوغاريلقغه آقرتغه يوغالوب كيتكان كىبى بولالر. اما تاتار جبرلى ايسه فقط بر اورنده غنه طبرلاب طورغان ياكه بر اورنغه به يله نوب قويلغان كىبى طورالر. باشقرد كويلرينك اوزلرينه مخصوص اولغان بر ماتورلق (پربلست) لرى بر سرلرى بار. آلارن نينيددر بر ييلگوسز نقطهغه توجه ايتو، امطلو سيزله. باشقرد كويلرنده باشقه شرق كويلرنده اولغان كىبى يوق بار خصوصيتلر چغاروب ييزه كلاب ماتاشو يوق. بولارده رتم بر تيگر آغم طوتا. تاتار و غيرلرنك جبرلرندهغى كىبى شلتر ملزلرى يوق. هم آلار ياوروبا كويلرينك ريتملرنن آيرلسه لرده يك آز آيرالار. بولرني ايشكان وقتده انسان آدم بالالرينك ترقيسى ايله كيلوب چقغان صوگغى زمان (ياوروبا) گارمونيزاتسياسينى اويل باشلى. هم اوشبو جهتندن آرده آيرم بر يا كالك بر ترقى اثرى سيزوله. مونك ايله مين بو كويلرده ياوروبا تاثيرى بار ديب ايتمين. نيچكده بولارده بر يا كالك بر ترقى بار ديكنه ايتمن. بو قوم (باشقرد) نك معيشتده گى ترقى آدومى آنك شاعرلكده گى اشكليلكى (поэтическая деятельность) ايله تيكاگان وقتده آنك بر نچى خصوصده يك آرتده قالغانلى، اما ايكنچى شاعرلك جهتده تيگاماسلك درجه ده آغه كيتكانلگى كورينه. آنك موزىقاتلغى اوسته آرالرندهغى مقاللر، ليگندالر، مثاللر، حكايه - لرگه باباقلرن قوشساق بزنگ بو دعوامز اثبات ايتلگان بولور. بتون تفتيشمنك نتيجه سى شول، كه: بو قوم معيشت دنيا اهلى بولوغه قاراغانده آرتقراق خودوژنيك. اول اوزن احاطه قىلوب آغان اورالنگ طبيعتده گى شاعرلك ايله ايسرگان. اول دنياده معيشتده زور اش باشقاراده آلماس هم آ كا استعدادلى ده توگل. اول سيزوچى هم هر وقت اويلاوچى شاعر.» (۱)

موزيقه بانده احاطه سينك كىمكلگى ايله مشهور اولغان ريبا كوف جنابلرى باشقرد كويلرى حقنده اوشبو فكري ايتلر. اول باشقرد موزيقاسنده ينجى اوق زور ترقى اثرى تابا. لکن آندهغى ماتورلقنى فقط بر طبيعى غنه ماتوراق ديب آطى هم اصل كويده زور ليريزم هم ترقى ايتكان حسيات اثرى طابى ياكه بولسه ده مونى «بزرگوار بوره آلمابزدر» دى. ريبا كوف جنابلرينك اوشبو سوزلرنن هر ايكى احتمال درست بولسه كيردك، لکن صوگغيسى دخى درستده بولور. باشقردده حسياتنگ موزيقه لرنده انعكاس ايتلرلكن چن ترقى بولماس. بلكه آنك طشى كوتورا

(1) Труды Восточного отд. Импер. Рус. Арх. общ. Сиб. 1856 г. т. IV.

موندن واسيليف نك اورتا آزيا تاريخنه عائد قنابجه دن ترجمه ايتكان اثرينك هم كومبايفنك ماغول - تاتارلرنك عادتلرى خصوصنده يازغانى نك موزيقه بلرن قاراگور.

(2) В. Григорьевъ. Восточный Туркестанъ. Спб. 1863 г. т II, 267-270.

(۱). تورکی قبیله لر هیج بر اورنده موزیقه نی نظری بلمیلر. بولار آراسنده موزیقه کوی برلکارینک بولوی مطلقا روح برلگی، ترادیتسیا آرقاسنده غنه کیله آغان. بتون تاریخلرندن آغوب کیلگان هم ملی خصوصیتلری ایله آیرلغان موزیقه بولارنک یوره کلرینه ۳-۴ عصر اچنده ازن یوغالتاسلق درجه ده نق اورناشوب قالغان. اوشونک اوچونده بز باشقرد موزیقه سنده غنی کوچنی ریا کوف جنابلری کبی یاگا بر اش دیب قارامیچه، تورک ملتینگ ظامرندن کیلگان ملی گارمونیا، کویلرنگ موزیقه نی صاقلارغه استعدادلری اولغان باشقردلر آراسنده ظهوری دیکنه قاریمز. آکادیمک ف. کورس جنابلری 3. В. О. И. Р. А. О. مجموعه سینک XIX نچی جلدنده (۱۹۰۹ نچی یل) «تورکی قبیله لرنگ ایگ اسکلی ملی کویلری» دیب یازغان قتلی اثرنده بو ثلله یقندر تورکی قبیله لرنگ همه سینکده جرئی ریتم جهتندن بر طوغمه اولغانقلرن اثبات ایتدی. بوده بزنگ دعوا مزغه دلیل بولورغه یارار.

تورکی قبیله لر (البته ایران و عربلر تاثیرنده اولغان جنوبی تورکر عثمانیلر، ایران تورکاری توگل، شرقی و اورتا تورکر) آراسنده یقندر کویلر بولسه هیچ شهه سز بولارنگ بارسینکده اصلی بر هم بولارکلسی بر цѣлое تشکیل ایتلر. اگر بزنگ آرمزده چن کاه پایترلر هم اوشبو قول تیمگان یا که بیک آزغنه کویلرنی جیوب بر بر اشلر اشلی باشلاسه لر بزده باشقه خلقلر آلدنده ماقانورغه یارارلق بر ملی موزیقه کیلوب چغار ایدی. ایکی مگ قدر یلردن بیری دوام ایتوب کیلگان ملی تورک موزیقه سی آیاغه باصسه اول اوزینگ قاطی قولی ایله بزنی ابکنچی ملت لرنگ معنوی تاثیرلرینه کروب کیتودن طوتارده طورر ایدی. ایولنگ ۱۳ نچی کونی ایدی یوغاری یاماش اولنده قورای طگلادق. قورایچی باشقرد بختیار ثلله یقندر باشقردلر آراسنده کاستور آلدنده اوطورروب اوینادی. اویناوی هر یقندر بیک شهب بولماسده یارارلق ایدی، ساعت ۱۲ لرده قایتوب یاتدق. باشمه ریا کوفنگ ایتکان سوزلری وموندی باشق کوب ذاتلرنگ « بز مدنی کشیار » دیب غرورلانو بوقنه بزنگ اوستکه حکم باصاغان وقتلرنده یا گلشولری، بتون قبیله لرنگ کویلری نیچک بر برگه جیولا آغانلری کیلیدلر، یوقلارغه ایرک بیرمه دیلر. ایده شمنگ راحتله نوب غرلاداب مینی قزقردب یوقلاب کینکان یرنده مینی نی قدر اویلر بورچوغانن کورسه تور ایچون بو اورنده یوغارغی سوزلرنی یازدم. وولصتنگ اسطارشیناسی و باشقه مأمورلری برکه ایدک. خلقتک کوبکنه جیولغان اورنده اسطارشیناغه ایتدم: سین

موزیقه بیک قوتلی بولغانن سویلیر. اورتا آزباده او یغور خانی قدر خان، چغتای خانی تعلق خان، تیمور بالالردن بابر سلطان، ابو سعیدلر هم علی شیرنویسی، پناهی کیلیر موزیقه غه کوب اوستاقلری ایله مشهور اولدیلر. بابر ایله علی شیرنگ موزیقه هم پراسودیه فینه عائد اثرلری بولغان. مشهور قوداقویلیک و آکا اوخشاتلوب یازلغان محبوب القلوب کتابلرنده اوین و موزیقه ادبلیری صانالغان. شیانی خان اوزینگ بیک یاخشی موزیقائی غلام شادی نی قران خانی محمد امین که هدیه ایتکان. خانلر وزیرلر یاتده و باشقه خلق آراسنده، سوک زمانده موللار فکری قوت تاجاسدن الگاری، شول درجه ده مشهور هم قوتلی بولغان، که آنی صاناب طوررغه ده اولگوروب بولماس. ایسکی زمانده موزیقانک بزنگ خلقده شول درجه ده طارالغان بولووی تورکی قبیله لر آراسنده اوشبو کون موزیقه جهتندن قارداشلق بولوغه هم آرالردن مثلا باشقردلر کبی یاخشی اوصولوبه ده بولغانلرنده آنک یخشی ترقی ایتکان بر صورتن صاقلاب آلوب کیلونه سبب بولغان. آ. د. رودنیف ۱۹۱۰ نچی یل، مستشرق پاتانیننگ یتمش یللق یوبلیسی شرفینه توزولگان مجموعه ده «مانغول قبیله لرنگ کویلری» دیب بر اثر نشر ایتدی. قزاق هم صارتلرنگ کویلری گاتاوتسکی هم پنینغ لر، عثمانلی تورکرینک کویلری (۱۹۰۲ نچی یل Труды по востоковѣденію III نچی جلدی) میلر طرفندن نشر ایتلکانن ایتکان ایدم. جغرافیا جمعیتنگ اتناغرافیا شعبه سی زاپیسکه لرنده ۹۰ نچی یل (۱۷ نچی جلد ۱ نچی جزء) پاتوسف تارانچی کویلر نشر ایتدی. ینه شولوق پاتوسف ۹۵ نچی یل قران ارخیا لوغیا جمعیتی مجموعه سنده (۱۳ نچی جلد ۶-۱ جزلر) شوندی اوق تارانچی کویلر نشر ایتدی. و. موشکوف جنابلری شولوق قران تاریخ جمیتی مجموعه لرنگ ۱۱، ۱۲، ۱۴، ۱۷ نچی جلدلرنده Материалы для характеристики музыкальнаго творчества инородцевъ Волжско-камскаго края تاتار، باشقرد، فین کویلر باصدردی. موندن باشقه سبریا، قافقاز، قریم تاتار کویلری ده تورلی یرلرده آذراق باصاغالغانلر. مونه اوشبو مجموعه لرده گی کویلرنی بر برسی ایله چاغشدرروب قاراغان، جنگله گان وقتده آرالرنده غی قرداشک آپ آچق کورنوب طورا، فوق العاده کیگ ایتیروال: سیکست، سپتیم، نون لرنی استعمال ایتوب، دوادیتسیه گده قارامیچه زؤوکاریادلرنی بیک کیگ ایتوب، یدی تاکتلی جرلرنگ کوبلگی بتون بو کویلر آراسنده آزمی کوعی اورتاق بر صورتده بار. موزیقه جهتندن صارتلر، تاتارلر بایتاق توبه ن صانالار. شونک ایله برگه جنوبی روسیه ده گی تاتارلر آراسنده شرقی تورکستان صارتلرنگ کویلری بار

(1) Этнографическое обозрѣніе за 1889 г. книга 3-ая, стр. 91.

مېن بولار بلەن نېچكده طائشەرغە اوبىلادم . پويۇز قوزغالوب كېتكەچ . اوطورغان يرلرېنە باروب ، اوزلرى برلەن طائشدم . « اورنورغ » دەغى معروفكەنە بر مدرسە نك شاگردلرى بولوب چقديلر . اورنلرى طغز ، اوطوروب سويلەشر ايچون جايىز بولغانغە ، مېن آلارنى اوز اورنېمە چاقردم . كېلدلر ، اوطوردق . سويلەشە باشلادق .

مېن آلاردن : اوزلرېنك حاضرگى طورمشرېنە و كېلەچك كونلرېنە نېچك قارادقلرن ، شول اوقولردن نېندى تېجەلر كوتدكلرن صوراشدم . برسى : « مېن اوزمېنك حاضرگى طورمشمېن بېك راضىمېن ، آلدەغى كونلرمەدە دە جان راحتلگى طاباچىمە اوشانام ، شونك ايچون كېلەچكىمە ياققى يوز بلەن قارىم . درست ، بو مەكتىلردە اوقوب . مەملىك و مەللىقن باشقە نرسەلرگە يارامىز ؛ فقط مېن آنك ايچون بردە قايغرىم . قايسى برەولر : مەملىك نك طورمشى بېك ناچار بولدىغىن ، آلارنك بېك كىوب قېنىلقلر كوردكلرن ، ئللە نېندى آورلقلرغە اوچرادقلرن واىك آخردە « چاخوتقە » قربانى بولوب ياققى دنىدان آيرىدقلرن سويللر . ملتىز نك حاضرگى روشندە آندى اشلرنك بولاجى ھەمزگە بېلگولى وشولاي بولمايىچە مەكەن دە توگل ئلى . فقط بز ، كېلەچكە شوندى كونلرنك بولاجىن . ئلى دە نوق . كوز آلدېمىزغە كىتروب طوررغە وشوندى حاللرگە قاراپ حاضرلەرگە توشلىمىز . اول ئللە نېندى ياخشى طورمشر ، تامين قىلغان مەيشلر اچندە ھر كەم طورالا ؛ بردە آورلق كورمايىچە ، باشغە توشكان اوگىاىسزلق لرغە چىدامايىچە ، يولده اوچراغان كىرتەلردن قوتولۇ ايچون ، ياش يورەك دەگى يالقونلى غىرتلرنى قوللاغايىچە ، ھر نرسەسى حاضرلەنگان اوشانچلى طورمشر اچندە – يىنگىلك برلەنگىنە – خدمت ايتو ، اول اش توگل . بز نك بو ھالزىدە آندى طورمشر لرنى كوتوب تىك باتو – بر تىلىك گنە اول . بو چاقلردە آندى طورمشر اچندە اش اشلەونى خدمتدن ساناب ، ملتەكە فايده ايتەم دىوب يورۇ يىگىلك توگل . حاضرگى وقتلردە بز نك ملت ، يالقونلى يوزەككە اىبە بولغان غىرتلى ياشلرنى ، ھر تورلى آورلقلرغە توزوب – اش اشلەوچى چن يىكتلرنى كوتە وشولاردىنغە فايدهلى نرسەلرنى اميد دە ايتە . . . » دى . بو سوزلرنى اول . بىك قروب ، چن درد بلەن سويلەدى .

ايكنچىسى : « اى اقدم ! بز نك حاللرنى نى سويلىسك ! حكومت مەكتىلرېنە كروب اوقورغە حال يتمەگچ ، ياشلك بتولەى بوشقە اوزماسون دىوب . شول تاتار مەكتىلرندە اوقوب يورىمىز ايندى . بز نك بو اوقولردە نېندى اميد بولسوندە بو اوقولرنك تېجەسندە نېندى رەتلى استقبال بولسوندە ؟ بز نك طورمشر ، صو

اسطارشينا ، ايشان حضرتلر كېي خلققە تقوى لق و دېندارلك طرفك ابلەگنە كورنورگە تلىسك . بورونغى كانظونلر كېي قوراچىلرنى آرطكدن اىبەرتوب گورلەتوب يوروسەك ياراماس ايدىتى ؟ دىدم . بزگە اول كانظونلر كېي بولورغە طوغرى كىلمى شول دىدى . اسملرن يازوب آغان مشهور قوراچى لردن عصام دىگانن اوچراتدى . قوراي اوتاون صورادق . توبە ايتكان دىدىلر . اوزى دە : « مېن ، ايندى قورايمنى سندرۇب طاشلادم » دىدى ، اوتنامادى . مېن اسطارشيناغە دە عصام آغاىغە دە اچىدن كويدم ، آچر لاندم . لىكن يەدن بر سوزدە اتمەدم ؛ چونكە موللارنك موزىقەغە قارشى تعليماتى ابلە زھرنلنگان بو كەسەلرگە ايتوب آگلاشوب بولا طورغان حال يوق . احمدزكى وليدى .

ياشكى اورگانچكە بارغاندە

II

بز ، صمارادن توزغالوب كېتكان چاقدە ، دورتېچى ساعت ايدى . платформа خلق بلەن طولغان ؛ آندە ، اىك صوگى مودالرغە اىبەروب شىكوفاتى ايتو وقورصاق اوستروتن باشقە قايعولرى بولغان ، طورمشر تىللىرندىن باشلاب ، مەك بلا برلەن ، ساناولى كونلرن اوزدروچى ، طورمشر قربانلرېنە قدر ھر تورلى كشى بار ايدى . آلار باردە قىملىدى ، باردە سلكنە ، طاوشلانا ، باردە اوز قايعوسى ، اوز فكىرى ، اوز خياللرى بلە چوبالوب يورى . بېلگولى ، آلارنك كوچىلرى : نېچك بولسە دە توبەن خلقنى اىبەرگە ، بىچارەلرنك ماگى تىرلى آرقاسندە آلتونلر جىيوب كەسلر قابارتورغە ؛ كوچىلرېنە دە نېچك بولسە رزق طابوب طاماق طويدرغە وبر تورلى كىچىزگە اوبلى طورغانلردر . بز كىتكەندە دە آلار ھان شولاي شاوولاشوب ، سىلكنشوب ، دولقنلنوب قالدیلر .

بر آزدن « كىنىل » گە كىلوب طوقتالدىق . واقزان آلدېنە ، پويۇز كوتوب طوروچى بايتاققە خلق جىولغان ؛ شولار آراسندە – برر قوللرېنە چومادانلرن و برر قوللرېنە مەندەلرن طوتقان – ۱۸ – ۱۹ ياش چامالرندە اىكى يىك دە بار ايدى . پويۇزدن توشدى . واقزال آلدندەغى خلق آشغوب آشغوب واغونلرغە مە باشلادىلر ؛ باياغى اىكى يىك دە بر واغونقە مئوب كىتدىلر .

بیره آلورلق بولغیلقلی، دزدلی، یولنده اوچرایاق آورلقلرغه توزه رده، چداملی و غیرتلی معلملرگه نی قدر محتاج ایکانلگن اویلاغانده. برنجی افندیگ سوزلری اورنلی کوریندی. شاگرد چاقدهغی تاتلی خیالدر، معلمک دنیاسینه کرگچ، بتونلهی باشقه بر توسکه ایله نگانلگن، بیلگوسز و اوشانچسز طورمش اچنده، ثلله نی قدر مادی و معنوی غذا بلر چیکوب؛ صاف کوکل وصالقون قان بلن یاخشی خدمتدر ایتو، چنلاب ده، بیک آور بولغانلغن اویلاغانده، ایکنچی افندیگ ده سوزلری درست کبک طویولدی. «مگ باشد، مگ عقل بار» دیلر. هر مسئله ده هر کشی تورلیچه اوی یورته. بیلگولی، بو مسئله حقنده ده تورلیچه فیکرلر یورتورگه و تورلی تیجه لر چفاررغه ممکن.

ته ره زده دن باشمنی آلمان چاقده، واغون نگ «غالدرت - غولدرت» ایتمکان طاوشلرندن باشقه بر نی ده ایستلمی؛ همه نرسه، طبیعت قانونینه ایهروب، یوقوغه و طنچلقغه چومغان ایدی. بیلگولی، مین ده اول قانونغه قارشى طوروب ماتاشمادم. معلم: عبدالله بیگی. (یاکلی اورگانچ).

شعر:

«وزمانه ولی»،

یا نا بفرم، یا نا کوکلم، یا نام مین
یا نامن، یا قترام ده، یا ندرام مین.
قایه قورقو، بو دنیا اوتلرندن؟
جهنمنگ اوزن ده یا ندرام مین.
قورقمم هیچ زبانی گزینسندن
آ کار قارشى ریوه اویردن آتام مین.
بارام قارشى، بیره م کوکره ک «تاتار» دیب،
«تاتار» آتن عمرلک قالدرام مین.
یوروب «کوثر» کولنده آغیزام مین
آنک صوون دوزخ گه طامیزام مین.
شولایتوب تیز آنی ده سوندررم
عاصی مؤمنلری بر کولدررم.

عبد الصمد اوغلی عبد الحق.

اوستونده گی یوموجقا شیکلی، نیچک بولاجغن و نیندی حالرگه اوچرایاقن برده بلوب ده بولمی و هیچ بر حالینه اوشانوب ده بولمی. شوشندی بیلگوسز و اوشانچسز طورمشقه نیچک ایتوب امید باغلارغه ده آکا شادلانوب قارارغه کیره ک؛ بزنگ بلن برگه طورغان باشقه ملتر، اوزلرینک بلملری، هنزری، عمل و پراقتیقاغه بنا قیلونغان اوقولری آرقاسنده، بزنگ توشمزه ده کرمه گان اشلر اشلب طورغان چاقلرده، بز اوزمزنک شول یارم یورطی اوقولریمز. کتابلردن ثلله نیندی (теория) لده رقلر، صانلر یادلاویمز برلن، ته به نه ک مکتبلرده طاقتلرغه آق صزقلر صزوب بالارغه خرفلر طایتو و اوقو یازو اوگره تودن باشقه، نیندی خدمتدر ایته آلامز؟ اوزمزیچون ده کوکره ک چریتوب، چاخوتقه قربانی بولودن آرتق، نیندی قایده بارده، نیندی خاصیت بار؛ مونه شونک ایچونده مین اوزمنک حاضرگی طورمشیمه شادلانوب قاری المیم و کیله چگمدن ده هیچ بر نرسه کوتمیم. بزنگ ایله بر دنیاده، بر شهرده، بر هواده - حکومت مکتبلرنده اوقوچی - شاگردلرنی، آلارنک ترتیبلی اوقولرن، اوشانچلی طورمشلرن، بزدن ثلله نیچه قات آرتق خدمت ایته آلورلق، بولغیلقلی کشیلر بولوب چغولرن و آلارنک شوندی حالدرن کوروب طورغان چاقده، کوکل، بزنگ بو طوروشلرغه برده راضی بولمی. ایرکسز بولغانغه کوره گنه، طاوش چفارالمی طورا» دی.

طاوش باشقه نرسلر حقنده بایتاقغه سویله شکاندن صوکل، آلاز اوز اورنلرینه کیتدیله؛ مین ده اوز اورغده قالدم. کون یاخشینه قارا آغولانغان ایدی ایندی. بز، قروقسز بخلرگه چوموب، بتونلهی طوعیده قالغانز ایکان. واغون ته ره زه سندن باشمنی چفاروب، کوزلرهنی، تیره ن قارا آغولق آستنده قالغان، اوچسز قریسز بوشلقغه یونه لدردم.

کشی، یالغز چاقلرده. کوکلنی تورلی یاقلرغه بورغالاب یورتوردهی نرسلر کوزگه کورینمه سلک قارا آغو و قتلرده، بیک تیز تیره ن اویلا رغه چوموب کیته؛ شوندی و قتلرده غی اویلا ر، باشقه و قتلرده غیدن ده، کوب مرتبه بر برسینه به یله نشلی (ارتباطلی) و یاخشینه ترتیبلی بولوب چغالر. بیلگولی، مینم باشیمه ده بیک کوب اویلا ر کیله باشلادی. بر مکتبده، بر توسلی تریه کورگان ایکی شاگردنگ، بر برینه قارشى بولغان، فیکرلرن چاغشدروب قارادم. اول حالدر اوزمنگ ده باشمدن اوتکانگه و همان ده اوتوب طورغانغه، بایتاقغه فیکرلر یورتدم. ملتتمزنگ حاضرگی حالن، ته به نه ک مکتبلرده، کیله چک بوون کشیلرن، گناهسز یاش بالارلرنی اوقوتوب، آلا رغه چن تریه و چن روح

(باشی ١٩ نچی عددده)

قرآن و علوم

قرآن شریف حقایق و موجوداتک ترجمانی و علوم اولین و آخرین جامع بر کتاب سماویدر. تورات، زبور، انجیل، کتابلرنده مکنون بولغان علملرنی یا کیدن احیا قیلو اوستینه حکیملرنگ کیرهک الوهیت باندده و کیرهک معرفت کائنات و معرفت نفس بابلرنده بولسون معارفلرنی شرح و ایضاح قیلوب بیرر.

قرآن شریف، ذات الوهیت حقیقده بحث ایدوب الوهیتی تشبیه، تمثیل، تمخیل، تصور، توهم، شرک، تکثر، تعدد، فلانلردن تنزیه و تقدیس ایتوب کالات قدسیه سینی و اوصاف کمالیه سینی شرح و ایضاح قیلور. حالبوکه: آندن الک بولغان تعلیملرنگ هیچ برنده کالات الهیه نی بویاه تفصیل روشده تعریف قیلغانی یوق ایدی.

قرآن شریف، افعال الهیه و وحدت حقیقده غایتده کیک و تیره ن روشده ایضاح و بیرر، شرح قیلور. افعال الهیه نگ بتون فرعلری و نشئتلی کالات الهیه نگ آتاری بولوب باشلوچه ایکی درلو طبقه غه آیرلور. بری طبقه جسمانیه و دیگرده نشأة روحانیه در. مونلردن نشأة جسمانیه سی ظاهر و جلی بولدینی حالده نشأة روحانیه سی باطن و خفی بولور. بو نشأة لرنگ هر بری ده عمان الوهیتدن ابراز قیلنغان ساحلسز، نهایتسز عمان بولورلر و هر بری ده لا یفنی و لایتناهی بولغان اسرار الهی و حکمت ربانیه نی مشتملدرلر. و هر بری ده کالات الهیه نگ مظهر و مخزنی درلر.

تن تو ساحل هستی چو دریاست
بخارش فیض و باران علم اسماست
خرد غواص این بحر عظیمست
که اورا صد جواهر در کلیمست
دل آمد علم را مانند یک ظرف
صدف بر علم دل صوتست باحرف
نفس کرده روان چون برق لامع
رسد ز و حرفها باکوش سامع
کتاب حق بخوان از نفس و آفاق
مزین شو باصل جمله اخلاق
مظاهر چون فتدبر وفق ظاهر
در اول می نماید عین آخر

حاصل افعال الهیدن عبارت بولغان بتون مخلوقات: کیرهک نشأة مادیه و جسمانیه سی اولسون و کیرهک ما فوق طبیعت و روحانیه سی بولسون کلمات الهیه دن بولنورلر. مونک نشأة جسمانیه سی: حس و عقل طریق ایله ادراک اولنوب، نشأة روحانیه سی ده نقل و تعلیم ربانی طریقچه معلوم بولمشدر. نشأة جسمانیه و جلیه سینی ادراک قیلماق حس و عقلنگ طاقتده بولوب، نشأة علویه و روحانیه سندده عقل اوزی گنه عاجزدر. قرآن شریف، اوشبو «کلمات ربانیه» نگ هر ایکی طبقه سینی شرح و ترجمه قیلور.

نشأة جسمانیه سی حقیقده سموات و نهایتسز فضا عالملردن بلدزلر، شمس و هم سیارات و قمر، شهاب عالملرنی کوب آیتلرده ذکر قیلور. افلاکده بولغان نهایتسز جرملر و هم عالملرنگ حرکتلردن، قانونلردن، جو، هوا، دیگرلر، ییلار، دولقونلر، نهرلر، منبعلر، برزخلر، قطعهلر، یغمورلر و فلانلرنی؛ معدنلر، تیمورلر، کموش، آلتون، مرجان، یاقوت، نخاس و فلانلرنی ذکر ایتوب آنلرنگ انواع و اصنافلرنی معرفت قیلماق غه ارشاد قیلور.

نباتات عالملردن: آرپا، بغدادی، فاکه، زنجبیل، کافور، ازهار، عسل، شراب، اشجار، اوراق، اغصان کیلرنی بیان قیلوب انواع، اصناف، اجناسلردن مبادیلر کورساتور.

حیوانات عالملردن: فرس، بقر، غنم، معزشاة، دوه، کلب، ذی ناب، سبع، طیور، طائر، بالق، ضفدع، حیه، قرمسه، بال قورتنی، سور جین حتی «فما فوقها» دیه میقروبو عالملرنه قدر اشارت قیلوب ایگ زور حیوانلردن فیل و آندن زورلرغه قدر اشارت ایتار. مونلرنی ذکر ایدوب آنلرنگ هر نوعی ده انسان کبی عالم و امتر بولدیلرینی آکلاتور. و هم کائنات ایچنده حیات و جنود ربانیه نگ ده نهایتی بولنادیغن سوبلر.

حیواناتک اختلافلردن، شکللردن (١) صورتلردن: قایسیرلی ایکی آیاقلی و قایبوسی دورت آیاقلی دیه آنلرنگ خلقتلردن خبر بیرر. و خلقت انسان حقیقده «احسن تقویم» دیه بیان قیلور و مونلر ایله حیوانات عالمینک فیزیولوژیالرنه ده و هر شینی «ازواج» حالده (٢) خلق ایتدک دیب مخلوقاتک تناسلینی و «تاریخ طبیعی» نگ مبادیلرنه اشارت قیلور. دخی هر شینگ صودن (٣) خلق اولندیغنی بیان قیلوب «تاریخ تکوین» نی تفکر قیلورغه یول آچمشدر. سموات عالملرنک

(١) «وما من دابة فی الارض...» آیت کریمه لری وهم: «والله خلق کل دابة من ماء فمنهم من یشی عل بطنه ومنهم من یشی علی رجلین...»
(٢) «خلق الازواج کلها مما تثبت الارض...»
(٣) «وجعلنا من الماء کل شیء حی...»

صداقت و مرحمت کیلرنگ جمله سی قرآن شریفنگ امرلرندن بولور. قرآن شریفنگ منهلری ایسه: شرک و تشبیه، عبادت اونان و اکل حرام، شرب خمر و دم مسفوخ، حیوانیت و شیطانیت، زنا و سرقت، ظلم و قتل نفس، خیانت و اسراف، افراط و تفریط فحش و سفاهت، عظالت و غیبت، نمیمت و حسد، بغض و فلائلر کبی اعمال فاسده لردر.

خلاصه: قرآن شریف انسانلرنگ دنیا و آخرتلی ایچون نه کبی فائده لی عمللر بولور ایسه آنک ایله یورر و نه کبی ضررلی فعل و عمللر بولور ایسه آنلردن نهی قیلور.

مدنیت عالمنده بولغان ادیبلر، حکیملر، مصلحلر و بتون تریه علماسی (پیداغولر) ده انسانیت و آنک ترقی و درجه لری ایچون نه ایله امر قیلور بولسه لر و انسانلرنگ ضررلرینه سبب دیب بلدیکلرندن یندی شیلردن نهی ایتسه لر قرآن شریف آنلرغه کورده ده اوستون حالده امر و نهی قیلور.

قرآن شریف، انسانلرنگ فعل و عمللرینه میزان ایچون فرض و واجب، مباح و حرام، مکروه و مفسد کبی احکام قوعیشدر. مونرا ایله انسانلرنگ حقیقی و باطل اولان عمللری بربرندن آیرلور. قرآن شریف طرفندن امر ایتولگان نرسه لر حیات و سعادت ایچون محض فائده بولوب نهی ایتکان نرسه لری ده انسانلر ایچون عین ضرردر. شونک ایچون قرآنده یورلغان و نهی قیلنغان نرسه لر حکمت و فزون عالمرینه عرض قیلنوب قارالور بولسه نهایتسنر و ساحلسز حکمتلر ظاهر بولاچق و قرآن شریفنگ علویتی میدانغه دخی ده آچیق روشده چیقاقچدر.

قرآن شریف، اعمال صالحه لری و فضائل فطریه لری ایله شرف انسانلرینی محافظه قیلغان انسانلر ایچون آخرت کوتنده مقامات عالیه و مساکن طیبه دن عبارت بولغان جنات ایله تبشیر قیلمقددر. انسانلر، دنیاده ایکان حاللرنده فطرتلرینی سلامت قیلوب شرف انسانلری ایله کیتار بولسه لر شول مقاملرغه مستحق بولوب منگولک سعادتده قالورلر. اگرده حیات دنیاده ایکان حاللرنده فضائل فطریه لرندن آیرلوب شرف انسانیه و کمال نوعیه لرینی ضائع ایتدیکلری حالده دنیادن کوچار بولسه لر اول مقاملرندن محروم بولوب اسفل سافلیندن عبارت بولغان جهنم-مساکن خیشه ده قالورلر. مقامات عالیه و هم کمال نوعیه لرندن آیرلدیقلری ایچون منگو عذاب چیگارلر.

امام و مدرس سرورالدین بن مفتاح الدین .

بر بردن آیرلوب خلق ایتولدیکلرینی بیان قیلوب «تشکل عوالم» نظریه سینه ذهنلرینی سوق ایدر (۱).

قرآن شریف دخی احوال انسان حقدنه تیره ن معلومات یروب نواع انسان جمله مخلوقات ایچنده صورتا و معنا مکرم اولدیغی و آنک دخی سموات و ارض، جمادات، نباتات، حیوانات عالمری یوکلی آماغان امانت الهیه و حکمت ربانیه نی یوکله دیگنی، آکا اسماء و حقایق اشیانیه تعلیم ایتدیگنی و بو سببندن ده ملائکه عالمنده اوستون بولدیغی کیگ روشده بیان قیلمشدر.

وهم روح، جناب الله طرفندن بو عالم گه سفر ایدوب انسان اوزرینه نفع ایتولدکین و یا کیدن جناب الله گه قایتدیغنی بیان ایدر .

انسانلر ایمان و اعمال صالحه لرنده ثابت بولور ایسه لر صاف و پاک حاللرنده قایتوب منگولک سعادتده قالولرینی و اگرده ایمان، معرفت، اعمال صالحه لرندن یعنی فطری و طبیعی اولان عمللرندن آیرلور بولسه لر وطن اصلیلرندن محجوب بولوب نار جهنم و آتش فراقده هلاک بولولرینی بیان قیلور.

قرآن شریف دخی تاریخ انسانیه قصد قیلوب انیالر و صالحلرینی و آنلرنگ انسانیت و اعمال فطریه اوزرینه دعوتلرینی و شول سببندن آنلر اوزرینه درلو بلالر و فتنه لر ایرشدیکینی، ظالملر، مکذبیلر، مجرملر، جاحدلر، مستکبرلر طرفندن ایرشکان بلالرغه آنلرنگ صبرلرینی و آخرده الوغ درجه لر گه ایرشولرینی، نجاتلرینی بیان قیلور و مونک ایله مصلحلرغه عبرت کورساتور. ملائکه و ملاء اعلی عالمرینگ اخلاق و سیرتلرندن خبر یروب آنلرغه اقتداء قیلورغه اوگره تور.

قرآن شریف دخی مکذب و مجرملر، جبار و ظالملر، مستکبر و جاحدلر، مفسد و مسرفلر کبی فطرت انسانیه و صلاح طبیعه دن بر طرف بولغان انسانلرنگ حاللرینی و آنلرنگ هلاکت و انقراضلرینی بر بر بیان ایدر.

قرآن شریف، نوع انسانتک دنیا و آخرت سعادتینه طوتاشدره طورغان محاسن طبیعه و اعمال فطریه سینیه (اوامرینی) تفصیل ایله بیان قیلور. مونلر ایسه: توحید و نطافت، غاز و روزده، زکات و حج، قرائت قرآن و ذکر، دعا و صلوات کبی نرسه لدر. مونلرنگ هر بری نوع انسانتک یک ضعیف مخلوق اولوب هر حالده خالق تعالی گه محتاج بولدیغنی بلدررگه سبدر. انسانلرنگ فضائل فطریه و اخلاق طبیعه لری، اوشنداق حیات و سعادت که سبب بولغان کسب (۲) و سعی، حسن معامله و حسن معاشرت،

(۱) «ان السموات والارض کانتا رتقا ففتقنهما...»

(۲) «وان لیس للانسان الا ما سعی...»

عبدالسلام مفتینگ خاطر دفتری

(باشی ۱۹ نجی عددده)

کچی یوز قرغز قازاق یورتینگ عالی گاهلو (؟) و عالی جاهلو خاننگ التماسی بوینچه اورنبورغنگ عسکریه غویرناطوری هم قوالیر سیاتلنوی کناز گریگوری سیمونیچ وولکونسکی اورنبورغنگ غویرنسکی پراولینیہ سینہ امر وفرمان توشردی، شولوق ۱۸۰۴نجی یل اییوننگ ۱۳ نجی کوتنده بزنی مذکور مسجد جامع قاشینہ آخوندلق، امام ومدیرسک منصبی ایله استقرار واستحکام ایدلوب اوکاز بیرلسون، دیو.

اول عالی منصبو غصپادین گنیرال اوت قوالیری هم قوالیر کناز وولکونسکی نگ امر وفرمانلری موجبنچه ۱۸۰۵نجی یل آوغوستنگ ۱۴ نجی یومنده غویرنسکی پراولینیہ دن اوکاز ویرلدی. بعد شولوق ۱۸۰۵نجی یل دکابرنگ ۱۳نجی کوتنده اول غصپادین کناز سیاتلنوی کناز غصپادین مینیستر اونوترینشیخ دیل دیستوتیلنی تاینی ساویتیک غراف ویکتور پاؤلویچ کوچوبی گه عرض ایتدیلر: اول پادشاه ایمپراطور اعظم حضرتلرینه عرض ایتسه کز ایدی اورنبورغده شاهانلق مسجد حضورنده غی منشورلی امام ومدیرس هم آخوند عبدالسلام عبدالرحیم اوغلینه هر یل غه یوز ایللی صوم وظیفه تعین ایدلسه ایدی، دیو.

شوگا بنا ۱۸۰۶نجی یل حملنگ ۱۳نجی یومنده اول جملهیه مرحمتلو پادشاه ایمپراطور اعظم حضرتلرندن فرمان هایونلری صادر اولوبدر هر یل غه میگا یوز ایللی صوم وظیفه تعین ایدلوب تیوشلی اورنلرغ امر وفرمانلری یازلوبدر تاکم یرینه کیلتورمک ایچون. الهی خیری ایله کون بورن توفیقلی وطلالعلی اوزون عمر بیروب بارچه اعداء بدخواهلرنگ شردن صاقلاب شادلق وسلامتک ایله طاعتده وعبادنده روزکار کیچروب مذکور متعین وظیفه مزدن فائده آورغه نصیب ایتکای ایدی. آمین یا مجیب الداعین بجرمة طه ویس و بجرمة سید المرسدین صلی الله علیه وسلم.

وبده اول سیاتلنوی کناز وولکونسکی نگ غصپادین مینیستر دوخانوی اشلرنی ادا قیلغوجی (؟) سیاتلنوی کناز آلکساندر نیکولایویچ غالیسیین حضرتلرینه التماس ایدوب عرض ایتووی

بوینچه اول کناز غالیسیین، اول جملهیه مرحمتلو وغایتلو پادشاه ایمپراطور اعظم حضرتلرینه داقلااد ایدوب اول پادشاه ایمپراطور اعظم حضرتلری شاهانه مرحمتلرندن کندی اسم شریفلری ایله مضروب آتون میدال آلکساندر و سکی قزیل لیت لیت ایله بزرلرگه عطا وبخشیش اولونوب مذکور سیاتلنوی کناز وولکونسکی ۱۸۱۴نجی یل فیورالنگ ۲۵نجی کوتنده میگا تسلیم ایتدی ۳۳۹نجی نومیرده یازلمش مکتوبلری ایله. تلابمزرگه اول حق سبحانه وتعالی حضرتی کون بورن بارچه دنیاوی واخروی مرام ومقصودلر مزنی میسر ومحصل قیلوب توفیقلی وطلالعلی اوزون عمر بیروب، بارچه اعداء بدخواهلرنگ شردن محنوظ ومصون ایلهب دائما شادلق وسلامتک اوزرنده طاعتده وعبادته روزکار کیچرمکمزنی و آخر دمه ایماغزنی یولدش ایتوب وبارچه گناهلر مزنی عفو ایتکای ایدی. بفضلہ وکرمة آمین! اللهم احسن عاقبتنا فی الامور کلها واجرنا من خزین الدنیا وعذاب الاخرة. توفنا مسلمین والحقنا بالصالحین بجرمة سید المرسلین صلی الله علیه وسلم. اللهم اجعل خیره وخیر ما هو فیہ ونعوذ بک من شره وشر ما هو فیہ. اللهم اعط (اوزی اعطی دیب یازغان) کل خیر واصرف غنی کل شر برحمتک یا ارحم الراحمین! «از وراپی هرچه میکردم قیاس * نعمتم دادی جان حق شناس». «کر زبان کردم به پنهان بار قیلدک کوب عنایت ایله یوب * عزتم حددن آشوبدر بو غنایاتک بگا». «بخت وعزت تگریدندر کیمه دیلهرسه ویرر * کند جهدی برله هیچ کیم بختیار اولماز ایمش». «هذا من فضل ربی. «سگا شکر ایله یوب ای کاشف راز * تلمنی مگ تلم قیلسم ایرر آز».

وبده ۱۸۱۷نجی یل یانوارنگ (؟) کوتنده اول عالی منصبو کناز وولکونسکی نگ سرحد کامیسیه محکمہ سینہ توشرگان امر وفرمانی بوینچه ینه دن سکسان صوم ژالونیه مز آرتدرلدی. وبده ۱۸۱۷نجی یل ماینک ۲۲نجی یومنده اول جملهیه مرحمتلو وغایتلو پادشاه ایمپراطور اعظم حضرتلرینگ فرمان هایون لری موجبنچه پراویتاستویوشچی سیناتدن اوکاز یازلغان غصپادین مینیستر فیناسوف غه هم ده آندن اورنبورغنگ کازوتی پالاتاسینه مینی شاهانلق صالحو یاساقلردن هم میرسکی حیولردن ویکلوچیت، (آزاد) ایتک حتمده هم اورنبورغنگ عسکریه غویرناطوری غصپادین گنیرال لیتینانت یتر کریبیچ ایسیین که فرمان کیلگان مینی خبردار قیلورغه. اول میگا خبردار قیادی، کندی اوزندن («کندی» سوزی بولغاچ «اوزندن» دیگانی نیچون کیرهک بولغاندر؟). مکتوبلری ۱۸۱۷نجی یل ۲۵نجی ایول ۱۳۲۳نجی

اوجونچی یل بولمق کیردک بو واقعه نی توشمده کوردم: بر آق «فیل» ننگ اوستنده قورلمش چادر کبی، شول فیل ننگ اوستینه منوب اوطورغانمن. قولمده پولاد قلیچ طوقانمن، فیل گه اشارت قیله من: فلان شهر گه و مملکت گه، فلان شهر گه (اوزی شولای تکرار یازغان) یونال دیو. الحاصل بر تاغده بر مغاره گه یتدم. مغارده ننگ آوزنده پاسبانلر ایچ گه کر مکنن منع ایثار گه تله سه لرده آنلرغه قارامیچه ایچ گه کردم. کرسه کوردم بر سرای ایچنده بر تخت اوستنده بر کشی اوطورغان و آننگ ایله بر قزده اوطوربدر (یلنگولی ایندی، مدرسه شاگردی توش کورسه آنده بر قز کورلووی لازم بولا). گویا شاهزاده سیف المملک ایله بدیع الجمال نی دیولر کرگروب بند قیلوب قویبولدر. سوگره آنلرنگ یانلرینه واروب بر نیچه سویله شوب طوردیغمده بر نیچه عسکر پیدا بولدی. فرق ایلی مقداری (بولور). هر قایوسی قام اوزینه مخصوص قورالدری ایله صف باغلاب طوردیلر. گویا مینم برله ن جنک و جدال ایتمک ایچون حاضرله نوب. سوگره مین آنلرنگ قصد و اراده لرینی فهم ایدوب قارشولرینه واروب آیتدم: «سز لر الگاری حمله قیله سزمو یا که مین قیلمی؟» دیب. آخر الامر آنلرغه اشارت آیتدم: «سز اول بر بر میدان غه چیقوب قارشو کیلوب حمله قیله سز» دیدیکمده بر نیچه لری میکا حمله قیسه لرده هیچ بر ضرر و زیان تیکره بلما دیلر. سوگره مین آیتدم: «سز لر صف باغلاب طورغان بر کزده تیک طورکنز مین حمله قیلوب قاریم!» دیب. الحاصل هر قایوسی صف باغلاب طورغانده قولمده غی پولاد قلیچ ایله هر قایوسینه برر برر قول باشلرینه صالا صالا تارتوب کیتدم، تا صف ننگ آخرینه چیقغانچی، مونلر هیچ نرسه سیزمیچه شولای طورالر. سوگره مین آیتدم: «لورنلر کزدن قوزغالکرا!» دیو. قوزغاله لرده همه سی ایکی (ایکیشار) پاره بولوب آیرلوب، یقلوب توشدیلر. سوگره بدیع الجمال ایله سیف المملک نی خلاص آیتدم.

بو واقعه نی کوزگان وقتده پروای قیلما نیچه یازماغان آیدم، حالا خاطر مده بار (قدرینی) بر نیچه تذکره ایچون یازدم. الحمد لله حمدا کثیرا کثیرا. نیچه دشمنلر ضررمه قصد ایسه لرده خصوصاً مفتی محمد جان نیچه و نیچه کره دشمنلر قیلوب مینم اوستمدن کاغذ ویرگان بولسده الحمد لله رب العالمین هیچ بر ضرر کیلتوره بلما نیچه، بلکه مینم کون بکون عزت و آبرویم آرتووینه سبب بولدی. (آخری بار).

نومیرده. الحمد لله الذی فضلنا علی کثیر من عباده المؤمنین. الحمد لله ثم الحمد لله حمدا کثیرا کثیرا.

وینه ۱۸۱۹ نیچی یل آوغوست . . . نیچی کون اول عالی منصبلو گنیرال ایسین مذکور سرحد کامیسیه سی محکمه سینه امر و فرمان توشمکی بوینچه ینه یتمش صوم وظیفه مز آرتدولوب باری هر یل غه اوجیوز صومدن وظیفه تعینله ندی. الحمد لله ثم الحمد لله حمدا کثیرا.

ینه ۱۸۲۰ نیچی یل دکابرنک . . . نیچی کوتده اول عالی منصبلو ایسین امری ایله مینم هر دائم اعتقاد و اخلاص ایله شاهانه خدمتلر نی بجای کیلتوروم ایچون یوز صوم نغراژدینه عطا قیلندی. مذکور کامیسیه محکمه سندن. الحمد لله حمدا کثیرا کثیرا. «الشکر یزید النعم» مقتضاس نیچه بلدن یل شاهانه انعام و احسانلر نی یولقدم. الهی مک مک شکر شکر نعمت نعمت افزون کند. کما قال الله تبارک و تعالی: «لئن شکرتم لا زیدنکم» دیو. «سکا شکر ایغالی ای کاشف رازا * تلمنی مک تلم قیسه م ایرر آز». «ازدت زبانی که بر آید * وز عهدده شکرش بجای آرد». «بنده همان به که ز تقصیر خویش * عذر بدرگاه خدا آرد». «ورنه سزوار خداوندیش * کس نتواند که بجا آرد». الحمد لله ثم الحمد لله حمدا کثیرا کثیرا کثیرا. تلایمز که اول حق سبحانه و تعالی حضرتی کون بورن عزیز عمرمزی اوزون و کون بکون دولت و اقبالمزی. بخت و طالعهمزی، توفیق و هدایتمزی بر فزون ایدوب پارچه اعداء بدخواهلر ننگ شردن و مکرندن صاقلاب، طاعت و عبادتده شاد و مسرور روزگار کیچروب دنیا و آخرت عزتینی نصیب و میسر ایتمکی آیدی. بفضل و کرمه آمین! اللهم اعطنا (اوزی) «اعطینا» دیب یازغان) مع جمیع اولادنا عزالدینا و شرف الآخرة. اللهم ارزقنا خیر الدارین و اصرف عنا شر الدارین یا خالق الثقلین! توفنا مسلمین و الحقنا بالصالحین و ارزقنا شفاعه سید المرسلین صلی الله علیه وسلم برحمتک یا ارحم الراحمین!.

بعد از حمد نام عدد و درود نام محدود بعض واقعه عجیبه که در خواب دیده ام از آنها ذکر میکنیم. (عبد السلام مفتینک علم برله شهرتی حیقوغه سبب بولغان نرسه لر شوشندی عبارتلر بدر. بر قاریسنگ تور کیچه یازا. اول آراده بولمی عربچه نزه رگه کرشه، آنسی بتمی فارسیچه سویله ب کیته. بورنغی خنقلرغه شوشی نرسه لر یته قالغان! . . .)

اولا اورنبورغ قربنده «سعید بیسته سی» ده (قارغالی شهری) داملا عبدالرحمن حضرت مدرسه سنده اوقوب طوردیغمزده الله اعلم مک ده یتنی یوزده توقسان ایکنچی و یا که توقسان

تقدیرنگ اویناوی

فرانسهدە «شاتەلەیی» دە «لاتەرنیەلەر» اسمندە کونلکچی بولوب کسب قیلوچی فقیر و سفیل بر عائله بار ایدی. مونلر ایرلی خاتونلی کون اوزون اشەب یوروب بیک آز آخه تابوب قایتەر و شونک ایچون دنیانی بیک مشکل اونکارلر ایدی.

بو عائله ننگ ژان، بیەر، قلو دین، آن اتوانت، آقلود اسمندە دورتی قز و بری ایر بیش بالاسی بولوب یاشلری کچکنه بولدقارندن آنا آنالرننگ قول آرالرنه کره آلمیلر بلکه آنا و آنا اوستندە یوک بولوب طورلر ایدی.

عائله ننگ بار تابقانی آشارغه یتمی طورغان بر وقتندە کروب و صینوب طوراً طورغان اویلری دە یانوب کیتدی اوشبو سبیدن بو عائله سفیلکننگ، فقیرلکننگ قام توینه باتدی. آخرندە مملکتلرنی تاشلاب باشقه فقیرلر ایله برلکده اش ایزلەب «جزائر» مملکتینه کوچوب کیتدیلر. الوغ قزلری بولغان ژان، بو وقتندە ۱۴ یاشندە بولوب سلامت تهنلی، صاف و نورلی یوزلی، بغدادی توسلی بر قز ایدی. «جزائر» گه کیلدیکلرندن صوگ بختلری آچلوب یاخشی غنه کون کوررگه باشلادیلر.

۱۸۴۳ نجی یللردە کورشی قزلری ایله برلکده ژان هم ژاننگ آتاسی ایله آتاسی برابرام کونندە یاقین دە بولغان اول غه بارغانار ایدی. شوندن قایتوب کیلگان وقتلرندە، پوصوب طوروچی یول باصوچیلر مونلرنگ قار شولرنه چیقوب جمله سینی قویان اورندە اولاب آدلیردە امیر عبدالقادرگه ایلتوب ساتدیلر، موندن صوگ اوزاق اوقادی ژاننگ آتاسی حبسدە وفات بولدی.

ژان، باشقه اسیر خاتونلر و قزلر ایله برلکده «فاس» غه بارلیدیلر. «فاس» غه باروب یتدیکلرندن صوگ اسیر قزلر ساتولدیلر. ژان، آتاسی ایله برلکده فاس امیری بولغان عبدالرحمن سرائه آلدی.

امیرنک ولیعهدی بولغان سید محمد، فرانسز قزی ژاننی کوروب محبتی توشدی دە اوزینه خاتونلقغه آلدی. شولای ایتوب، اورامدە کورده کوتاروب اش ایزلەب یورچی بر اشچی قزی اسیر بولوب ساتلوب یوردیکندن صوگ بر اسلام مملکتینه کروب ایگ بیوک مرتبه گه اوطوردی.

امیر عبدالرحمن ننگ اوز آتاسی دە بازارده ساتلوب یورگان بر فرانسز اسیر قز ایدی.

ژان، ۱۸۴۵ نجی یلدە، فاس سلطانی بولاجق مولی حسن نی دنیاغه کیتوردی. ۱۸۵۵ نجی یلدە آتاسینگ قبرینی تابدروب کوب مصرفلر ایله اوستینه بنا سالدردی و تاش یازدروب قویدردی. (سلطان قاین آتاسی بولغاچ البته موثریقلر و فقیرلر روشندە طوررغه یارامی). طوغانلرنی دە سرای غه آلدروب اوز یانندە تریه ایتدی. صوگ وقتلرندە فرانسه غه قایتوب اوزینگ طوغان اوسکان یرندەدە بر قدر وقتلر طوردی.

فاس ننگ صوگ سلطانلرندن بولغان عبدالعزیز، شوشی ژاننگ طورونیدر. ایندی اوشبو واقعه نی «تقدیر اویناوی» دعی نی دیرگه کیره ک؟

تقدیرنگ اویناوی بر اول کرسیتیاننگ قزینی زور بر اسلام دولتینگ تختینه مندرو و الوغ اسلام مملکتینگ پادشاهلرنه (وفاس مسلمانلرننگ اوز دعوالرنه کوره خلیفه لرگه) آنا ایتو ایله گنه قالما دی، بلکه شوندی آنالری و ایلرننگ تریه ایتولری و محبت قویدرولری سبیدن اوشبو سلطانلر یاکه خلیفه لر، بتون مملکتلرنی آنا طرفندە بولغان یاقین قارنداشلرنه هدیه ایتوب یردیلر. «کیاو قاینیش طوراغندن یارالا» دیگان سوزنی مو تسکیو، روسو و یاکه شونلرغه اوخشاغان بر آروپا حکیمی آیتکان بولسه ایدی. شول سوزنگ درستکنه حیران قالور، معجز یاکه «سهل ممتنع» سوزلردن صانار ایدک. لکن اول سوزنی بختسز ملتلرنگ بختسز بابالری سویله گنلردە شونک ایچون قیمتی دە یوق، معناسی دە!

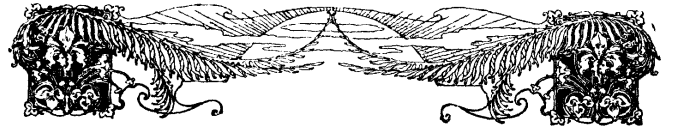
فرانسزلر «فاس» نی کیاولر آرقلی آدیلر، مونسی درست! ..

شعر:

کوگلم اوستندە...

کوگلم اوستندە طاو — طاو زور بولوطلر،
یەشن یەشنی — چغا یالقنلی اوطلر،
جهاتی کول ایتەرگه او یلاغاندای،
تیره یاقغه سیه دهشتلی اوقلر...
اوزه جاتی — بولوطلردە کورنگان —
یورده یارغچ قارالجم — کوک صزقلر،
مینى موکلاندرالر شول سبیدن
اویتلر، کولکیلر، طوزسز قزقلر...

ع. بیگی. (یاشی اورگانچ).

نی حالده ایدک، نی حال گه کیلدک.

باربع فاقت الامصار قرطبة
منون قنطرة الوادی و جامعها
هاتان ثمان و «الزهراء» ثالثة
والعلم افضل کل شیء رابعها.

بر زمانلر بار ایدی که، شرقده خلفای عباسیه، غربده (اندلسده) خلفای اموییه حکومت باشنده بولنوب بونلر وقتنده یتشکان علمای اسلام علم دیگرنده یوزلر و اوروبایلرده آنلرنک حلقه تدریسنده تز چوگوب نیچه و نیچه تورلی فلردن اوگره نلر ایدی. اول وقتلرده اهل اسلامنک شوکت و عظمتی ثریادن یوغاری بولوب نیچه و نیچه علملر یوقاری دهغی شعرلر کبی شعرلرنی متفاخرانه جرابلس طورالر ایدی. اول وقتلرده اهل اسلامنک حسیات دینیله تحقیر قیلنو بر یاقده طورسون، مسلمانلر کمال تعظیم و توقیر ایله احترام قیلنلر ایدی. اول وقتلرده اهل اسلامنک نفوذ و اعتباری شول درجهده ایدی که، آوزلرندن چققان هر سوز چیتلر طرفندن «لیک» دیولوب قارشو آله ایدی. الحاصل اول وقتلرده اهل اسلامنک ترقیسن قلملر تحریردن، تللر تعریف و تصویردن عاجز ایدی. مونه شول وقتلرده اسلام عالملری اوزلرنده بولغان معارف و صنائع ایله تافاخر قیلوب: «باربع فاقت الامصار قرطبة...» شیکلی شعرلرنی جرابلس طورالر ایدی. نه حاضر؛ حاضر اشلر بتونله ی باشقه چهغه ایلندی. حاضرنده اهل اسلام علم دیگرنده یوزه چگی یرنده، جهالت صحراننده زار و سرگردان بولوب، قایمانه و کویچی و قتلر اوتکاج بولسه ده بوندن قوتولاجقاری ایله معلوم توگل، حاضرنده اهل اسلامنک شوکت و عظمتلری ثریادن یوقاری بولوی بر یاقده طورسون حتمی کشی صانتدن چقاریلوب آیاقلر آستنده طابالمقدمه درنر. حاضرنده اهل اسلامنک حسیات دینیله رعایت قیانه چق اورنده. خصوصی آدلر طرفندن کینیماتوغرافلرده «محمد اجماخی» اسمنده کی لیتلر کورسه تیلوب، تیاترلرده شول اسمده کی ییاسلر قویلوب علی ملا الناس دینی حسلر تحقیر قیلنمقدمه در. حاضرنده اهل اسلامنک سوزلری «لیک» ایله قارشو آله چق یرده، ملت مجلسلری کبی الوغ دیوانلرده، آنا تلنده ایرکنله برهک اوقوله طورغان مکتبلر آچو، اداره روحانیلرن اصلاح، رئیس روحانیلرنک معیشتلرن تأمین کبی حق مشرعلری عرض قیلنسه

التفات قیلنمی غنه توگل حتی رد قیلنه در.

الحاصل ثلث زمانلرده اهل اسلام باشقه ملتلر که نسبت ایله اعلاء علین ده ایکان، حاضرنده اسفل سافلین ده درلر. بو، نی ایچون؟ شونک ایچون که، ثلث مسلمانلر اسلامیتنگ کیل حتمی و مساعده لرندن، عالی فرمانلرندن استناده قیلوب. علم و معارفده، هنر و صنایعده، سودا و تجارتده تعالی و ترقی قیلدیبار و شول سببندن ده باشقه ملتلر که استاذ بولوب هر جهتدن آنلردن اوستون بولدیلر. بر زمانلر کیلدی که، مسلمانلر آراسنده ظاهر پرستلک، موداعه کروب بارلق ایزگولک و یاخشیلقلرنی غاز، روزه کبی توله وسز و مصارفسز اعمالگه حصر قیلندی، ثلثه نیندی شیخالق (متشیخالق) و مریدلک کبی سودالر رواج طابوب اهل اسلام بار تقوالفنی شول یولده غنه کوزده ته باشلادی. و باشقه اشلمزده ده شولای طش قرطش غه اهمیت یرلدی. مونه شول زمانلردن اعتبارا مسلمانلر کوندن کون انحطاطغه یوز طوتوب عاقبت شول حالگه کیلوب یتدیلر که، نیچک گنه ایتوب نیچک گنه آ کلاتورغه ده ممکن توگل. کوز آلدننه یت! بالقاندهغی مسلمانلر بالقان متفقلم طرفندن نیلر کورمادیلر؟ آدم تاینه آلماسلق رذالترگه توشورلدیلر. بر قویاننگ ییله تیوشسز روشده اوتیریلویونه طاوش و غارغا کوتره طورغان «حمایت حیوانات» جمعیتلری مسلمانلر باشینه کیلگان شول حاللرگه بر «آه» ده دیمه دیلر. مسلمانلر قویان درجه سننده حساب قیلنمادی. شونک ایچونده حاضرگی اسلام عالملری «باربع فاقت الامصار قرطبة...» دیوب جرابلس بلنکه:

«اری طوفان هذا الغرب یطی

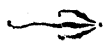
واهل الشرق ساداتهم نیام

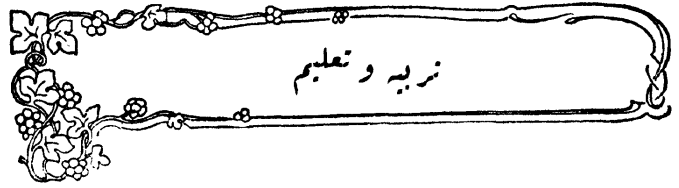
فان لم یأتنا نوح بفلك

علی الاسلام والشرق السلام»

دیوب زار یغیلر.

نه ماضیمز مونه حالمز حاضرگی زمان و طبیعت بز مسلمانلرغه «سزگه ایکینک برسی: یا حاضرگی زمانده باشقه مائلر ایله بر قاطارده یاشامق ایچون لازم بولغان عام و معارف، هنر و صنائع، سودا و تجارت درسارنده کمال ثبات و غیرت ایله اجتهاد ایدوب شول فلرنک امتحانده «ه» لی درجه نی آلتون میدال ایله آلاسزده باشقه ملتلردن اوزکرنک بارلغکرنی اقرار قیلدره سز، یاخود شول ظاهر پرستلک کورده دوام ایتوب حاضرگی دن بدتر یر حالگه دوچار بولاسز!» دیوب طوراددر. بلهم مسلمانلر بو ایکی یولنک قایوسن اختیار قیولرلر. کیله چک کورسه تور.

فن تربيه

يورو - سېر - بالاغه صاف هواده يورو يېك فائده لى . بارلىق وقتن هواسى آوشنمى طورغان بولمىلرده اوتكارگان بالالار يابق ، كوكلسز هم يلاوق بولالار . بالانى هر وقت آچق هواده طوتو، خصوصا شهرلرده ، هيچ ممكن توگل . شول سببى هر كون بالانى چغاروب يورتو تيوش بولا . جاىگى جلى كونلرده ۲ آطنهلق بالانى چغاروب يورتو يارى ، لىكن قش كوني ۶ آى طولماز بورون بالانى طشقه چغارغه قوشمىلر . بو حالده بالانى ۲ نچى بولمىگه چغاروب طوروب ، بالا بولمىلرده كى فورتوچكا هم وينتلاتورلرني آچوب هوانى وقت - وقت ياگارتوب طورو كېرەك . يېك ارتق تازە بولماغان بالانى ياش طولماى طشده يورغاسكه قوشالار . ياز هم كوز كونلرندە صووق ۲ درجەدن ارتق بولماغانده ، يارتى هم بر ياشلى بالانى طشقه هر كون ۱۵-۲۰ مينووقه چغارغه يارى . ۲ نچى ياشنده سلامت بالانى هر كون طشقه چغارغه وچقان صاين ۱۵-۲۰ مينووت يورتورگه يارى . قويوندرغاندن صووك ، يوقيدن صووك هم تەنى قزو وقتلرده بالانى طشقه چغارودن صاقلانورغه تيوش . بالانى ، كېرەك اويده وكېرەك طشده بولسون ، ييوش كولمەكلرده هم ييوش بيله وچەلرده طوماسقه تيوش . زيرە : بالاغه يېك تيز صووق تيبه . بالانى طشده يورتو ايچون ايگ ياخشى وقت كوندزگى ساعت ۲-۴ لىر : بو وقتده كون يېك جلى بولا . بالانى باچەلرده ، زور ايشك آللرندە ، قرلرده ياكە شوندى آچق اورنلرده يورتو كېرەك . هر ياقدن بيوك قويغالر ايله قورشالغان ، هواسى يونلى الماننمى طورغان اورنلرده يورتو فائده لى توگل .

بالاغه تشرهغوى . بالاغه تشرهغوى چغو وقتلرن يېك اعتبار ايتو كېرەك . بالاغه ۶-۷ آيلر بولغانده برنچى تشرهغوى بالانك تشرهغوى تيشوب چغا . تشرهغوى نيرؤلر (حسيات طامرلىرى) ايله چرمالغان بولقدن ، تشرهغوى وقتده يالا چدامسىز لانه . طنجسز لانه ، ايكنچى تورلى ايتكانده ، نيرؤنلانا ، يېك نيرؤنى بالانك قوللرى هم اياقلىرى قزه ، يانا ، ييزگەك حالينه ئەوريلەر . بالا طنج يوقلى آلدى ، درتسينا ، قوللرن اوزينه طغا و اوزندن سلاگيلرى آنا . تشرهغوى وقتنده بالانك حاللرى شوندىن عبارت . بو وقت تازا هواده يورتو ، جلى صوده قويوندرولر بالانى بر آز طنجلاتالار .

بعض چاقده بر نيجه تشرهغوى بر يولى تيشوب چغو سببى نيرؤنلىق بالاده يېگرەكده كوچلى بولا . تشرهغوى ششونو سببى بالا طعامنى اوزنده ايزه آلدى ، بوتون كويى يوتوب يبارە ، بو البته سگماوگە سبب بولا . تشرهغوى سببى بالا اورولرغه دوچار بولى . اتفاقا شول وقتلرغه طوغرى كيلگان - يوتەل ، طماو ، اچ كيتو كېي ، بالا اورولرن ، هيچ اورنسىز . تشرهغوى كوروب ، آنا- آناز كوب وقت بو اورولرغه اعتبار ايتمىلر ؛ اورولر يېك آزوب كيتسالر ، حتى بالانك اولووينده سبب بولسەلرده هامان بالانك يارده شول تشرهغوى ديوب اويلىلر . اما بولاي ديوب اويلاو بالكل خطا . بالاغه تشرهغوى يېك طبيعى بولغان اش ؛ تازا سلامت بالالرده بو تشرهغوى هيچ سيزلمى دە اوتە .

طبيعى حالده چقغانده تشرهغوى بر نيجهسى بر يولى بولوب منە شول روشده چغالر .

برنچى بولك : سېگز آلدى تشرهغوى ۵ و ۱۲ آيلر آراسنده تيشوب چغالر . كوبرەك وقتده الموك توبانگى ايكي آلدى تشرهغوى چغالر . آلدى تشرهغوى بوتان تشرهغوى كچك بولغانده ، چقغانده ارتق اورتدرمىلر .

۲ نچى بولك : دورت آزو تشرهغوى ۱۲ هم ۱۶ آيلر آراسنده تيشوب چغالر . آلاز ايكيشەرلەب چغالر . بو تشرهغوى دورتار اوچلى بولغانلقدن ، چقغان وقتده تشرهغوى ايتلرن يارەلير هم بالانى يېك طنجسز لاندردەلر .

۳ نچى بولك : دورت اوتكون تشرهغوى (عوام آراسنده ات تشرهغوى ديوب يورتولە) . ۱۷ هم ۲۰ آيلر آراسنده تيشوب چغالر .

۴ نچى بولك : دورت ايكنچى توركوم آزو تشرهغوى . ۲۰-۲۴ نچى آيلر آراسنده تيشوب چغالر . تشرهغوى روشده چقغانده ،

۲ نچى ياش طولار آللندن بالانك اوزنده ۲۰ سوت تشرهغوى چغوب ييتە .

تشرهغوى چغو تربىي موندە تقريباً گنە كورساتادى . بو وقتلردن صووك ياكە ايرتەده چغالر . بو حالدرنگ بارندە تدقيقلاب يازو البته قيون .

تشرهغوى ايرتە چغولرى بالانك سلامت ايدوكينه ، صووك چغولرى سلامتسىزلىگينه علامت . اما بعض بر بالا سلامت بولسەلر تشرهغوى صوكراتق چغا .

۷ نچى ياشلرندە بالاده تشرهغوى ماشونوى باشلانا : سوت تشرهغوى اورننه بالاغه عمر بويى خدمت ايتە طورغان دوامى تشرهغوى چغا . بولرنگ چغوى دە سوت تشرهغوى چغوى تربىيچە بولا ؛ لىكن بو وقت آورتو هم نيرؤنلىق اثرلرى بولى . تشرهغوى ماشولر ۷-۱۱ ياشلر آراسنده دوام ايتە . بو وقت اولده ايتولگان ۲۰ تشكە تاغى

ایچون بالالق وقتی اوزاقغه بارسون، وقتسز ئولگورمه سون دیب، کچکنه لرگه لایق بولماغان اوینچاق هم رسملرنی بالالر آراسینه آرالاشدرماسقه کیرهك.

ئه کیهت بالالرنک جان آزوغی بولسه ده، اوج یاشدن کیم بولغان بالاغه ئه کیه تنگ فائده سسی کوروغی، ییگرهك ده، بالا قاراوچیلرنک بلور بله مس سوبله گان معناسز ئه کیه تله نندن سوزسز گنه کویله ب یوقلا توری آرتقدر، چونکه ئه کیهت طنگلاودن بالالرنک مییی اشکه کروشده سوزسز کویله ونی ایسته می باشلی، اما یش آلتی یاشلک بالاغه ئه کیهت کیره ککنه توگل بلکه لازم، ئه کیه تده گی خیالی عالم طوغروسنده بولغان نرسه لرنی طنگلاب بالالرنک مییی اشکه کروش، آزغنه بولسه ده فکر یوروته باشلی، یخشیلقغه محبت قویوب یانلقنی کیری کوررگه ئوگره نه، ئله نیقدر ته ملی نرسه لر ییروب طنجلانماغان بالانی ئه کیهت ایله طنجلاندرو مک کره صنالمشدر، یغلاغان، کیریله نگان بالانی قورقوتو اصلا یارامی، صبرسز بالا قاراوچی یاکه تجربه سز آنا، بالاسینی تله نیچی قارت، قوروم سبروچی، یورت آناسی، جن پری ایله قورقوتا، گرچه، بالا یغلاوندن طوقتاسه ده یوره گی طنجلانمی، بلکه قورقو سبیلی عه بیی آوروغه صابوشادر.

یوق غنه نرسه ایچون بالا یغلاسه، کیریله نسه، اول وقتده آنک یغلاوینه برده التفات ایتمه گان توسلی بر نیندی بولسه نرسه گه قاراب: «مونه بو نرسه نی کورگنم یوق اییدی» دیب ئوز ئوزینکه سوبله سهك، بالا حاضر طوقتانوب ئه لیگی نرسه گه قاری باشلی، طنجلانه، موگار ئله نیندی یات نرسه حاجت توگل، بر کاغد کیسه گی، چیق، چرا، یب کبی یوقفته نرسه لرده یته.

بالالر اویناو یاشینه یتکاج، ایر وقز بالالرنی آیرمیچه برگه اویناتو، اوینچاقلرده هم آیرما بولماسه، کیله چک تریه ایچون فائده سسی کوبرهك بولور اییدی.

بز هر بر اشنگ توب معنا-ینی اویلامیچه «بو یارامی، تگی یارامی، آغای کوله ر» دیب ییک کوب فائده لی، بلکه شریعت رخصت بیرگان اشلرنی ده طاشلاب ئلیگی «آغای» لر کولمه سننی صاقلاب فائده لی اشلردن حتی شریستدن ده یراق کیتدک، دورت بش یاشدن قزلرمزنی بولمه گه یابونی اویلاب آلا رغه قورچاق آلوب بیرمز، ایر بالارمزغه قورچاق آلیمز ایکان، قز بالارغه نی ایچون قورچاق لازم؟ بالالر باری بردی توگلمو؟ ایر بالالر یوگروب اویناغانده، قز بالالر یوگره آلی میکان؟ آط بولوب اویناغانده «چوق» (کیفلی)، «چین» اوینلرنده، قز بالارغه قاتناشوغه نیک یارامی؟ قز بالالر «بزلیک» (غاربلقه)، «قارغه آلوش» اویناغانده ایر بالالر قاتناشسه نی ضرر بار؟ قایسی

۴ آزاو تشرلی قوشولا، سوگره بالانک ۱۲ نیچی یاشنده یاگدن ۴ تش جفا، شوشی روشده دوامی تشرلنک حسابی ۲۸ گه یته، ۲۲-۲۵ یاشلر آراسنده اولگی آیتولگان ۲۸ تشکه یته دورت (حکیمک) تشرلی قوشولا.

سوت تشرلی ترکی جهتدن ییک نفیس، اسسی هم صوققه آرتق چدامسز بولغانلقدن، بالالرنک تشرلن بوزولودن ییک صاقلارغه تیوش، سوت تشرلی قاتی نرسه لرنی واقلی آلی هم تیز بوزولوچان بولالر، شوشی حاللرنی اعتبار ایتوب، بالانک تشرلن بوزلودن صاقلارغه کیرهك، ۳ یاشندن باشلاب بالانک تشرلن، آشاودن صوگ هر وقت یووب طوررغه کیرهك، ییک یش ته ملی نرسه لر آشاتو بالانک تشرلن بوزا، شول سبیلی بالا ته ملی آشاملقارنی نی قدر صوگراق و نی قدر آز و سیرهك آشسه، آنک تشرلی ده شول درجه ده تازا بولا.

بالانک جسمی - ته نی ترقی ایتو و آرتو ایله برگه روحی استعدادلری ده (اولده هیچ سیزلمه گان روشده) آرتا و ترقی ایته بارا: آز - آزالاب بالانک خارجی حسابی بلونه، برنجی تصویرلر، برنجی حسلر، اراده و غیر روحی استعدادلر، آگا آچق روشده سیزوله باشلی، بولارنک بارده آنک روحی ترقیسی ایچون اهمیتلی بولدقدن، اولدن اولک بالانک روحن تریه گه کرشو کیرهك بولا، بالا اوسوب زورایغان صاین، آنک روحی استعدادلری ده آرتا و نغایا، شول سایه ده تریه مشقتلری ده ارتا و کوبایه؛ ایگ آخرده روح تریه سی مرئی ایچون برنجی اش، برنجی مقصود بولوب کیته، (بزده موندن صوگ روح تریه سی حقنده یازارمز).

مرد عالم.

بالالرنک اوینلری هم اوینچاقلری

II

بالالر، مکتب گه یوروب سبق اوقی باشلاچا ده نیچه یلر اویناب ایله شکان اوینچاقلرنی کینه ت تاشلاتو یارامی، کچکنه وقتنده اویناغان آت یاکه آط، صیر صورته تی، اون ایکی، اون اوج یاشلک شاگردگه شولایوق محبتلی بولو ممکن، گرچه اول اوینچاق آنی بو یاشنده یوباتورلق نرسه بولماسه ده قایغوسز چاغینگ یادکاری بولغانلقدن، طورا بیرسون، بالا، بالالغده نیقدر اوزاق قالسه، بالالر اوینندن لذت آلسه، شول قدر بختلی سانالادر، هر کمنگ ایگ بختلی وقتی بالا چاغی ایدیکنی هیچ کم انکار ایتسه، شونگ

یوردرلر «دیگان سوزنک معناسی ده آکلاشلور ایدی .
محبوب جمال آغورینا .

بورنی تاتارلرده بالا تریه لهو

(هینریخ شورس . مارکو پالو و باشقلردن آندی)

I

مونه « آلتون طوغرا » آغایی، اوزینک تکرسی بر اوغل برلهن بوله کله دی . سویونچلی خبر شونوق بتون اولسکه گه تارالا . آلتون طوغرانک یورطی تیره سنده ایرته دن باشلانغان یوروش کیچ گه تاباراق بیگره ک کوچیه . قرده اوطلاوچی کتودن سیمز صارقلر، اویناق جلقیلرنی قایتاروب صویالر . قز طوتورغان تیری قاپچقلر صالحونراق اورنغه اورناشالر . یایرام شهب بولاچاق . اول آراده کوره زه قارتیچق کیلوب، بالانک کیله چکده گی باطرلغن، ایکسز - چیکسز بایلغن، شانن و دانن جوری جوری توری چوپره کلردن « کوز تیمه سلکلر » یاصاب طاغا . باقا قابقلرن یاندروب، اوبر و آلباستیلردن تکرگه صغوب، قانلی اوقلر برلهن بالانک باش اوچنده بولغانا .

طویاق و قامچی تاوشلری ایشه به باشلی، قوناقلر حیولالر . یورت آلدنده، آب آق کییزلر اوستینه تزیلوب اوطورالر . هر قابوسی طنچلق صاقلارغه طریشه . مونه بر آزدن آلتون طوغرا، اوغایی قالقان اوستینه کوتاروب چغا .

تزلرنی چوگره ک، تکرینک آ گارغه التفات ایتوب شول قدر بیوک بوله ک بیرگانه چیکدن طش سویونگانن سویلی، صوکره، اوغلینه « آلتون یوشمان » اسمن قویاچاغینی بلدره . بختلی آنانک سوزی بهر - بتمه س ده توری یاقدن شادلق تاوشلری قوبالر:

« آلتون یوشمان ! آلتون یوشمان ! قوتلوغ بول، حرمتلی بول، آلتون یوشمان ! بای بول، باطر بول، لاجین بول آلتون یوشمان ! ای تگری . یاتایقلرغه یاشین ایت بو آلتون یوشمانی ! کتورک صانسز، اوغل قزک کوب بولسون، ایلکونگه دانقلی بول آلتون یوشمان ! . . . »

سویونچ تاوشلری کیگ کیگ بالانلر آرقیلی اوچوب یراق یراق طاولرنی یا کغراتالر . جانلی و جانسز بوله کلر طوبلانا . . . بالا اورنینه ایتلر، قزلر کیلر، به به ی طویب آچیلار . نلله نی قدر سوزلر سویلنه . قورایچی ده بر - ایکی مرتبه صزغرتوب آلا . مونه برسی قوشیلا . اوزون، موکلی کوننی صوزغان صاین طاوش قانایا، قویورا، بتون تیره نی ایلکلب یوره کلرنی تیره تکاندن

اوبن یاکه اوینچاق ایکی تورکومگه ده یاراماسه، آندی اوینی، اوینچاقنی بتونله ی طاشلارغه تیوش .

ایر بالالر ایله قز بالالر نیقدر برگه اوبناسلر، شولقدر بر برلرینه ایله شلر، موندن هر ایکی یاقغه فائده بولاچاق . ایر بالالر، قزلر آراسنده ئوزی ده سیزمیچه طوباسلقلرینی طاشلاب قزلرغه خاص بولغان نزاکتسکه ئوگره نه، میان طاوش ایله قچقرولر اورششو، تالاشولر بردن بر کیمی . قزلر ایسه مونک مقابلینه، ایر بالاردن، هر وقت شاد بولو، جسارتک آلب آلاب آلاب . قورققلقنی و خصوصاً قز بالارده بولا طورغان قارا کغنی بوله گه کوردن قورقو عادتین طاشلارغه باشلیر . یورضده و باقچه ده اوچری طورغان واق حشراتلرنی کورو ایله قورقوب قاققان قزچقلر، ایده شی قورقماچ زیانسز ایکاننی آکلی ده، اولده قاجوب کیمتی . کچکته دن جسارتلی بولوغه ئوگره نگان قز، نوسوب یتکانده اوچراغان بیگره ک قورقچلی نرسه لرگه ده قارشی طوررلق قوت حاصل ایته . صبیبه وقتده ایر بالالر ایله اویناب ئوسکان قز . آنلرنی ایده ش صانی . صوکنندن، برگه کورشوب یورگج حیات یولنده اوچراغان شادلق و قیغولرینی اورتاقلاشه . کیله چککه قاراشلرینی، فکرلرینی طارتمیچه سویلی . مونلر بر برلرینی صیلق ایده شی صاناچ، میان اویلر مونلرده بولمی، تیک ممکن قدر بریسی ایکنچیسینه یاردم ایته، کیگاش بیره .

بزنگ خلفنگ مینه اورناشقان « آچی ظالم ایرلر، کیوک صانالغان مظلومه خاتونلر قزلر » آدم توسلی یاشارگه، عنتی، چپان ایله یاولقدن پاکلب چن معناسی ایله عنتلی طوتاشلر، یکنلر یئکروگه وقت ینکاتی کوزی آچق کشی انکار ایتمه س .

شکرلر بولسون، آز آزغه بولسه ده ایر بالالر ایله قز بالالر آراش ابتدائی مکتبلرمز کورونه باشلادی . طورا بارا کیله چکده تشریح (کیسه طورغان) بولمه لرنده ئولک تی آلدنده پرافیسورنک درس سویله دیکینی بزنگ طوتاش و یکنلرمز برگه طنکلارلر . کچکنه وقتده برگه اویناب ئوسکان ایده شلر، آیاقلرینی نق باصوب علم یولنده بر برلرینه یاردم ایتشورلر . ئوزمزدن طیب و طبیه لر چتسه، باشقه ملت طبیلرینه کورنودن قورقوب یایسه تل بلمه گانگه طارتوب، ینگل گنه آورولرنگ کوچه یووی ایله وقتسز قبرگه کورلده آزابور ایدی .

ایر بالالر ایله قز بالالر برگه اویناب ئوسکلچ بر برینه ایده ش بولغاچ، بر ایشکدن ایرلر کرگاتی کوروب یرتقوچی جانواردن قورقغان توسلی، خاتون قزلرمز آشغوب قاجازلر، ایشک یا کقلرینه بهروب ماکلایلرینی کوگره تمازلر و بورونلرینی قاناغازلر بلکه آخر زمانده « آرسلانلر ایله صییرلر، بوریلر ایله صارقلر برگه

اوقولو قدریسی بیک آزدرد. حاضرگی زمان بو علملرگه گنه قناعت قیلورلق درجه دن کوب مرتبه لر اوزدی. شونک ایچون بز مدرسه لر مزنی تورلی صنف لرغه آیروب درس لر نی شونلرغه تقسیم قیلورغه مجبورمز. مدرسه لر مز ایگ اول «تالیه» ایله «عالیه» اسمنده ایکی گه آیرلورغه، صوگره «تالیه» بر قدر صنف لرغه و «عالیه» ده متعدد شعبه لرگه آیرلورغه تیوشلی.

«تالیه» ده علوم دینییه، بو کونده کیره کلی بولغان تلر، ریاضیات، طبیعیات، حکمیات ایله بعض معلومات و عملیات نافعنه نیک ابتدائی درجه لر اوقولور. «عالیه» ایسه: علوم شرعیه، فقه، حکمت، لسان شعبه لرینه آیرلور.

«تالیه» ده اوقولاجیق علوم دینییه، هیچ بر مسلمان ایچون بلمی قالو عذر بولمی طورغان قدر بولورغه تیوشلی. شوندن صوگه هیچ بر تفسیر کتابی قاتشدرمی قرآن شریفنگ اوزینی درس قیلوب اوقو هم ده حدیث فنی ایله آشنا بولور ایچون بر حدیث کتابی تعلیم ایتو کیره ک. اعتقادده تقلید درست بولمادیغی سببلی دلیللری ایله برلکده اعتقاد، فقه فننده ظاهر روایتدن عبارت بولغان بر متن اوقولورغه تیوشلی.

تلردن: تورکجه، عربجه، فارسیجه، مونلر اوستینه ده آوروپا تلردن برنی تعلیم ایتارگه، «معلومات فنی» دن یگره ک حفظ صحت، ماشینه فنلرینه، اوشنداق جغرافیا، تاریخ هم ده معلومات مدینه و اقتصادییه هم معلومات قانونیه، زراعیه کورساتورگه تیوشلی. «عملیات نافع» گه یازو اوگره نو، کتاب جلدله و، رسم، غیمناستیقه و باشقه مهم صنایع نفیسه داخلدرد.

«عالیه» ده گی علوم شرعیه شعبه سی: تفسیر، حدیث، کلام، اخلاق اسلامدن؛ فقه شعبه سی: فقه، حقوق دن؛ حکمت سیر شعبه سی: فلسفه، ریاضیات، طبیعیات و جغرافیه، تاریخ دن؛ لسان شعبه سی: عربی، تورکی، فارسی و دخی بر لساندن عبارت بولور. (رساله صاحبی موندن صوگه اوشبو درس لر نیک پروگرام لرینه کرشوب تفصیل ایله سویله مشدر).

خاتون درس لری

استانبولده آچلغان «تعالی نسوان» جمعیتی «خاتون درس لری» اسمنده درس مجلس لری یاصیدر. ایشورگه کیلوجی خاتونلر، قزلر کوب بولا. درس بیروچی خاتونلر و درس لری اوشبونلر: خالدیه ادیب خانم، عمومی تاریخ، فقیه خانم، تورک تاریخی، حوریه بها خانم، تعلیم و تربیه، فیضیه خانم، حفظ صحت، رعنا خانم، یورت اداره سی، سعیدییه خانم، اخلاق و معاشرت ادب لری.

صوگه جلی، طونوق، یینگل طولوقونلر بولوب هوالرغه طوتاشا... کیچکی انگرنک نورلری سونوب، سوزه ک بارخانلر اوستینه صیق طومانلر قابلانا. ایرکلی کورکلر شادلقدن طویارمی؟ یاشا، خان و نسلیگه ایگلکلی بول آتون یوشمان!

11

یش - آتی یاشینه قدر «آتون یوشمان» آناسی یاننده فاللا. طوغان تل برله ن برگه اول آنا آناسینگ عرف و عادت لرینه اوگره نه، کوچی یتکان اشلرگه قاتاشا باشلی. اون یاشینه ایرشکانده اول بتوناه ی ایرکمالینه کیله. کونلر بوی اوط اوستدن توشما نیچه کچکنه اوق - جه یه لر برله ن حرکت ایته. الوغلر نیک سوزلری، جرلری، حکایت لری آنک دردینی آرتدالر. نسلینه و وطنیه محبتینی تیره نه بته لر. الوغلر تلنده یورگان قهرمانلر نیک اشلری آکارغه اوزنه ک. آنا آناسینگ اوگت و نصیحت لری آنک بولینه مایاق بولا. بتون طورمشنگ ترتیبی آنک کورکینه ایرکک، آرومسزلق و باطریق اورلوقلرینی چاچه. شوشی اورلوقلر آرقاسنده اول اون آتی - اون یدی یاشینه کیرگنده، گرچه قیامت، آخرت، گناه و ثوابلر حقنده توبلی نرسه بلمه سه ده، تکریمینی و باشقه الهلرینی اوزینه مهربانلاندرو قصدی ایله قیلا طورغان عمللرینی قاچان ایسه خاطرینه توشکانده گنه قیوچان بولسه ده، اولکه سینگ دانن بوغالتما سلق اوتکر. حیلکار، چدام، غیرتلی، ایرکن کورکلی. فسقه سی: تمام دنیا ده یاشارک، آچلی طوقلی حقیر حالده گنه یاشارک توگل، ایرکلی خواجه بولوب یاشارک و حتی قارا کوچ برله ن ده دنیا اشلر نله گان یاقه بوروب، یر کورگه گنده منگولک نزلر قالدردلق، چنابوق آتون یوشمانلی بر بهادر بولوب یتوشه.

اسلام مدرسه لرینی اصلاح

11

مدرسه لر مزنک باشلانوب تأسیس ایتولگان کونلر دن بو کونمزگه قدر بولغان درس لری اوشبو نرسه لر دن عبارتدر: علوم شرعیه دن تفسیر، حدیث، اصول حدیث، فقه، اصول فقه، کلام، آرزغه اخلاق. فن درس لر دن: منطق، آداب مناظره، حکمت طبیعییه، الهیات، بر آرزغه ریاضیات، عرب لسانینگ صرفی، نحووی، وضع و بلاغت، آرزغه عروض و بر قدر فارسی لسانی. بو علملر حد ذاتلر نده بیک کوب بولدقلری حالده بزده

بخارا مدرسہ لرنده درس پروگرامی :

- ۱ نچی یل صرف عربیدن « بدان » کتابی .
- ۲ نچی یل « » معزی ، زنجانی .
- ۳ نچی یل نحو عربیدن کافیہ .
- ۴ نچی یل « » شرح جامی « المرفوعات » .
- ۵ نچی یل « » « » « المجرورات » .
- ۶ نچی یل « » « » « المنصوبات » .
- ۷ نچی یل « » « » « المبنیات » .
- ۸ نچی یل « » « » حمد ہم اسم بختلری .
- ۹ نچی یل منطق دن شمسیہ شرحندن « ورتبه علی مقدمه و ثلاث مقالات » بختی .
- ۱۰ نچی یل علم کلامدن عقائد کتابینک حمد بختی .
- ۱۱ نچی یل « » « » « بعد » بختی .
- ۱۲ نچی یل « » « » « سموا » بختی .
- ۱۳ نچی یل « » « » « حقائق الاشیا ثابتة » بختی .
- ۱۴ نچی یل تہذیب کتابندن حمد بختی .
- ۱۵ نچی یل « » « علم بختی .
- ۱۶ نچی یل حکمت فتنده ، « حکمة العین » کتابندن « الحکمة استکمال النفس » بختی .
- ۱۷ نچی یل شوشی کتابندن « الموجود بدیہی » بختی .
- ۱۸ نچی یل ملا جلال کتابندن « یا من وفقنا » بختی .
- ۱۹ نچی یل اوشبو کتابندن « سترق » بختی .
- ۲۰ نچی یل « صحیح البخاری » دن « اغا الاعمال بالنیات » حدیثی ایله تفسیر بیضاویدن معوذتین تفسیری . موندن صوگ تحصیل تام « ختم کتب » قیلغان بولا .
- « مناظره » رساله سی .

آمریقاده معلملر

« نیویورق » شهرنده ابتدائی مکتب معلملرینک ژالونیا لری معلملر نکلندن آزرارق ایدی . حاضر بر تیگر ایتلدی . معلملر نکل ژالونیاسی آرتدریلوغه باشلیچه سبب « نیویورق » والیسی خاتونینک بو یولده نق طریشووی بولغان . شوگا تشکر یوزندن بو شهرده کی همه معلملر برهز آیلق ژالونیالرن آگا بولہک ایتوب بیررگه بولغانلر . همه نیویورق معلملرینک بر آیلق ژالونیالری طاپ ایکی میلیون صوم تشکیل ایتهدر .

شکوی

نه حکم طالع بدون ، نه دهر بر جفاندندر
 نه ایجاب زمانه ، نه سپهر فتنه زادندر
 همیشه چیکدیکم آلام احکام قضااندندر
 نوال سفره « نحن قسمنا » ی خدادندر
 محبت اهلینه درد ، بلا « قالوا بلی » دندر .
 مصفا دل ، مبرا خاطرز ، طول املدن بز
 قضایه راضیز ، وارسته یز ، جنک جلدن بز
 خلاصه چاره جويا اولما یز ، درد عللدن بز
 بلا یارز ، بلا روز بیلرز ، روز ازلدن بز
 محبت اهلینه درد ، بلا « قالوا بلی » دندر .
 بنم شمعی پریشان حال جور ، دور بر معذور
 اسیر قید غربت ، مبتلای محنت موفور
 احبابی وطندن دور ، وصل یاردن مهجور
 بگا بن طوغمه دن اولمش ، بو درد بو بلا مقذور
 محبت اهلینه درد ، بلا « قالوا بلی » دندر .
 خراب جرعه بزم « الست » زرندهی باکر
 بلادن ذوق آلور ، بر طرفه مشرب پاک ادرا کر
 فراق جانکداز یار ایله اما اسف ... کر
 انیس درد دلدار آشنایز سینه صد چا کر
 محبت اهلینه درد ، بلا « قالوا بلی » دندر .
 بلایی اهل عشقه خاص قلمش خالق احکم
 بلادر زمرده عشاقه بر خیف مکرم هم
 چکوب بتدک بلای درد عشقی کیفیا هر دم
 دیدی بو مصرع بر جتهیی بر پرخرم دم
 محبت اهلینه درد ، بلا « قالوا بلی » دندر .

« جریده صوفیه »

اعتراف

ای! نه بولدی بزنگ صدارغه:
چقمايور ارض دن سمارغه؟

يعنى علم و هنرله شهرتمز
کیتمايور شهر هم قرالغه؟
آلمادق بهره، فهم قرآن دن
أياروب نیچه مقتدارغه

علم و فن زمانى، يهوده ديب
آجمادق مدرسه، بالارغه

اوزگه لر يير، جماعه قاينوسن
بز همان، كيف ايله صفالارغه

بز، گرفتار جهل و نفس و هوا
غرب، اوچار علميدن هوارغه
دينى غرب ساتمايور پولغه
بز، ساتارمز اوچوز بهالارغه

«واعدوا لهم» نى خاطر دن -
چقاروب، اوچرادق بلارغه

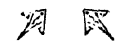
شول سييدن رزالته توشدك
آفريقا، ياوروبا، آزيالارغه

کيتدى مال ايله يورتمز قولدن
غريلر، يعنى، آوروپالارغه

ينه يوزيل شو حالده طورساق
دينمزده، كيتار هبالارغه

ای مسلمانلر! اويغانگ ايمدى
درد اوچون تارماشگ دولارغه.

حاجى معين «مهرى» ابن شكرالله . (كنته قورغان).

بر فقيرك دعاسى

بو دگلميدر حياتده قاعده؟ انسان اولدر انسانه يارديم ايده
يوق بزه برکيمسدن بر فائده؟ ربنا انزل علينا مائده!

ياغدى قار اولدى يرك يوزى يياض
مرحمت يوق بايدى هيچ كچمز نياز
قىش باشنده يم هنوز، اوزاقده ياز
ربنا انزل علينا مائده!

فورتادر آجمغه كوز چاره يوق! آغلاشير صيلرم نان پاره يوق!
بايدى وار اماجيمده پاره يوق... ربنا انزل علينا مائده!

اولمايور حق هر يوزى آفگ سوزى
قارلى فورتنه توشله دى هم بزي
آچ بوراقدى. آور دگيلمى يوزى؟
ربنا انزل علينا مائده!...

والده مزله بزي آيىردى قارا!.. والده سز ياورونى كيملر باقار؟
والده تويراق ايدى حبس ايتدى قار. ربنا انزل علينا مائده!..

ياقاغه يوق بر اودون، اورمان اوزاق
اولسه ده اورمان ياقين قورمش قازاق
آنده مسكينلر ايچون محكم توزاق!..
ربنا انزل علينا مائده!...

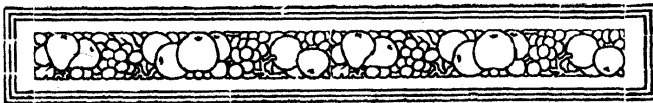
معلمو مكدراى خدای اوم صووق. تيرده يورهم آغلايور بوغوق، بوغوق.
قارت باباهم قارت آنا كوچوك چوچوق. ربنا انزل علينا مائده!..

طاش ايرير آچ چوچوغنگ فريادىنى
ديگله سه كورسه آناسى قادينى
كيمسه آلماز اوستينه امدادينى
ربنا انزل علينا مائده!..

تكميل ايتمش نه كر كسه باى كشى. قالماش طيشده اونگ هيچ براشى
قوللرك محمولسه اونگ نه ايشى؟. ربنا انزل علينا مائده!..

بن ايناندم «موسى» رسولك اولور
بن كى آچلر دخى قونگ اولور!..
اونلره اولان بزه البت اولور...
ربنا انزل علينا مائده!...

«دين» چه ده بويلاه دگلمى قاعده؟ فرضدر انسان انسانه يارديم ايده
يوق بزه بر كيمسدن هيچ فائده؟ ربنا انزل علينا مائده!..
حسين شامل توقتارغازى.

مطبوعات مهره سى

اسلام دنياسى. وعظ، مسلمانلر نى دنيا و آخرتده سعادت
كه ايرشدره چنك نرسه لر حقنده ارشاد قيلودن عبارتدر. تورلى
روايتلر و تورلى مذهبلر حقنده معلومات يوروب وعظ سويله مك
مسلمانلر نى آداسولر نيه سييدر. چونكه بر مسئله حقنده تورلى
جواب ايشتوچيلر نى شبهه ايچنده قالولرى طييعى بر اشدر. وعظ
وقتنده، اختلافلر، مسلك و مذهب روايتلر نيه كرشمى يالكر
طوغرى والوغ يولنى غنه سويله ب اوتارگه تيوشلى. مختلف

قیله آلمیلر. قیلسه لرده بتون سوزلری آشاو. صدقه بیرو و آلو، اییده شدنن اشتقاق قیلودن عبارت بولادر. شوشی حالده بولغان مسلمانلرنی اتحاد اسلام ایله تهمت ایتوچیلر تابلوی دنیانگ عجیب اشلرندن صانالورغه تیوشایدیر.

♦♦

صراى هو. باکو وقفقازیه ننگ بر نیچه اورنلرندن اوتوب روسیه گه، آوروپاغه کینه طورغان ایران ماللرینگ خواجهلری، ماللرینی روسیه ننگ چینگنده بولغان شهرلرگه کیتوروب ساتودن آرتق نرسه بلملیر. ماللرینی ایرانندن کیتوروب روسیه مملکتینه کرکره آلسه لر، اوزلرینی سودا خصوصنده غی وظیفه لرینی برینه یتشدریچی دیب بله لر، کیتورگان نرسه لرندن پود باشینه ایکی اوج تین فائده آلا آلسه لر شوگا قنعت قیله لر. شول ماللر روسیه ایچلرینه، آوروپالورغه ساتولغانده بر صوم غه بر صوم فائده کیتوردنر. لکن بو فائده باشقه لرنگ کیسه لرینه کره در. شوننگ ایچون، کیلگان وقتنده قولنده غی تیاغندن باشقه بر نرسه سی بولغان بر یهودی بر تین آقچه سی بولمادیغی حالده «باکو» شهرنده بر کون ایچنده اون مگ صوم آقچه حاصل ایتدی. شوشی ماللرینی ساتوچی مسلمانلر اوشبو حالتی تماشا قیلوب، حیران قالوب طوردیلر. ایرانندن یلده یوزارمک پودیش کیتورویچی مسلمانلر اوزلرندن آلویچی یهودلرنگ مذکور یشلرینی قایسی یرلرگه ییارگندلک لرینی ده بلملیر. مسلمانلرنگ سردا طوغر و سنده غی خبر سزلک لری محض یهودیلرگه فائده ایچوندر. مسلمان سودا گرلرنگ الک آچیق فکری و تجارت گه اوستالق ایله مشهورلری ده ماللرینی آنجق استرخان، مکریه یارمینک سینه اوزلری آلوب بارلر، الک اهمیتلی و تابش ایشه رکه اوکغایلی بولغان اورنلرینی کینه یهودلرگه قالدیرلر. مال ساتو طوغر و سنده نظام سز بولغان مسلمانلر، مال آلر طوغر و سنده ده نظامی توگملردر. مونلرنگ مال آلور ایچون دیب بارغان الک یراق اورنلری «ؤارشاو» ایله «مسقوا» در. مونده ده کوبره ک اشوی مال خواجهلری، مالنگ اورنی بولغان فابریق، زاوودلر ایله توگل، بلکه همیشه نه شول کامیسیه چی یهودلر ایله اش کوردلر. بو یول برله یورسه لر تجارت کسبی، کونلرنگ برنده مسلمانلر قولندن تمام کینه چک. اقتصادی جهندن زور بولگونلک لکر کوره چکلردر.

سوزلرینی تیکشرمک، قایوسی ضعیف و قایوسی قوتلی ایدیکینی تمیز ایتمک مدرس لر، معلم لر و شاگردلرگه (علم اهالرینه) قالسون...

♦♦

اقبال. تورکستانده طورویچی «سارت» دیب مشهور بولغان تورکلرگه قز بیرماو حقتنده نوغایلر (قازانلی مسلمانلر) غه توصیه ایتوچیلر بار. اگرده موندن مقصود «شریعت گه خلاف روشده قزلرگرنی صاتما کر» دیک بولسه، موگا بر سوزمز یوق. قرون و سطادن قالغان بو وحشتنگ بتوی مطلوب. اگرده قزلرگرنی تورکستان تورکلرینه نکاح قیلوب بیرمه کر دیک بولسه، مونک معناسی: «مسلمانلر، مسلمانلرغه قز بیرماسونلر» دیک بولدیغندن شریعت گه موافق توصیه بولماسه کیردک. اگرده نوغایلر تورکلرگه، تورکلر تاجیکلرگه، تاجیکلر قرغزلرغه، قرغزلر قازلرقلرغه، لزیگلرگه قز بیروب الفت پیدا ایتماسه لر اول وقت مسلمانلر آراسنده بو کونگی منافرتلردن ده آرتق منافرت حاصل بولور. بو کون بر طرفدن پاپاسلرنگ و ایکنجی طرفدن ماللرنگ نصیحتلرینه قارامی بر چوق مسلمانلر روس قزلری ایله نکاح قیلورلر، روس قزلری مسلمانلرغه خاتونلق غه بارلر. شولای بولغاچ مسلمانلرغه مسلمان قزلرینی بیروندن منع ایتوننگ نی معناسی بار؟...

♦♦

البصيرة. مسلمانلر آراسنده حیات و معیشت معناری، علم و دین گه، ملت و امت گه خدمت قیلو معناری هیچ آکلاشامی دیولسه جائز. بر یرگه حیولشوب پلاو آشاسه لر شوننگ ایله بتون خدمت لری به، قایغولری تارالا، دینی و دنیاوی وظیفه لری باشقارلغان بولادر. آوروپالور اسلام مملکتلرینی تمیش قیلوب قایتور و اوز ملت لرینه سعادت ایشکلرینی آچار ایچون مسلمانلرنگ تلرینی، بازولرینی، عرف و عادت لرینی حتی گه مذهب و دینلرینی اوگره نه لر، یاخشی سیرایلرینی، دولت لرینی، عائله و دوستلرینی تاشلاب حتی جهنم مئالنده قزو بولغان عرب چوللرینه کروب کیتلر، عربجه کینوب، عربجه سویله شوب. مسلمانلرنگ عبادت لرینی تمام شرطینه یتشدروب قیله لر، مملکتنگ جغرافیاسنی اوگره نه لر، ملک مشقتلر ایله خریطه لر یاصیلر و شونلرینی اوز قوملرینه، ملت لرینه هدیه قیله لر. هر ساعتده اولم کوتوب یوردیکلری و هر توری فلاکت لرینی کوز ایله قاش آراسنده طوئدقلری حالده اوشبو خدمت لرینی تحمل قیلوب یوریلر. مسلمانلر ایسه تمام مونلرنگ عکسنچه لدر. نجد، تهامه لر، سودان و صحرای کبیرلر بر یاقده طورسون حتی حج گه بارغانده مکه و مدینه نی ده یاخشیلاب بلمی قایتلر. جیت یردن کیلگان مسلمان طوغانلری ایله آشتالق پیدا

عباس نك غايتده قزغاج كارتيئاري

(ايسراك)

(ايسرتكچ كوچلي؛ اما اختيارك آكاردن ده كوچلي)

اوستالغى برله بتون توگره گنده مشهور بولغان حلیم وليف اسملى استه لارنى ماستير وفات بولغاچ، اورينه اوزينك اوغلى عباس خوجه بولوب قالدى.

عباس، حلیم بابانك بردن بر اوغلى ايدى. عباس، اتكاسى سلامت وقتده ئوزينك طرشاغى، اشده تبا تايغى آرقاسنده بو هنرنى (استه لارلغى) اوگره نوب، اوستالقده اتكاسندن برده كيم توگل ايدى. اتكاسى وفات بولغاچ آنك بختينه قارشى، يللر ياخشى كيه؛ زاكاز كوبه يه. آغاچده آرزانا يه توشه. شول سببلى آتاسينه قاراغانده ده عباس غه زاكاز كوب برله، عباس نك شولاي اشلىر آغه بارغاچ اشچيلرى ده يكرمى له بولا. بىرلگان زاكازلر يك ياخشى چغا، زاكاز بروجيلرده عباس نك اشندن تمام راضى بولوب رحمت او قىلر. اينسترومينت - قوراللرده كوبه يه. شولاي ايتوب عباس نك كون ايتووى، بختى كوندن كون ياخشيلانا ايس كيتكچ آغه بارا...

I

عباس نك عائله سى ده زور بختلى بولا؛ خاتونى گوزهل خلقلى يك ديندار، مصلحت تريكلك ايتلر. برى اير و برى قز ايكي بالالرى بار. بو مسكين عائله، بو زور بخت برله يك اوزاق فائده ايته آلماي، ئوستلرينه آدم كوتاره آماسلق بلالر كيلوب توشه، بيوك طاغلىر يمرلگان شيكلى يك آچى قايفى حسرتلر كيلوب توشه.

عباس، آتاسى كىبى ياخشى، اچى، اشنده تمام ثابت ايدى. بر وقت ئوزينك ايگ باقين دوستى، ئوزى كىبى بر استه لارگه قوناغه (طويغه) باررغه طوغرى كىلدى. طويده، مجلسده هر تورلى ايسرتكچ اچلكلر حاضرله نگان، مجلسده اچمك برله صيلار باشلانوب، نوبت عباس غه يتكان ايدى. قوناقلر ردتدن عباس قه بر رومكه بىررگه قول صوزالر. اما عباس بر طامچى ده اچوب اوگره غه گانلكدن قبول ايتمى، عذر اوتته، ايده نى همده قوناقلر، عباس نك قبول ايتاونه كىلدى كىته، مجلسده كىمسزلكلر

باشلانا بيروب قوبا. خوجه، قوناقلر يك كوچلى طورغاچ آلارنك خاطرلى ايچون گنه بر رومكه اچه. قوناقلر ردتدن طاغى عباس قه نوبت يته، ايندى عباس باشلاب بر رومكه اچكانلكدن طاغى اچهرينه اشانوب، دخى بر رومكه بىر دلر. «جه، جه!!» لى طورغاچ عباس، اختيارسز طاغى اچه. اوچنچى مرتبه طاغى نوبت يته. عباس نى ينه اچره لر.

شولاي ايتوب صيلانولر باشلاندى، عباس ده ايندى قزماچه بولوب كىتدى، بر آز كيف له نوبده آلدى. اوييه باشقه وقتدن باشقه چهره ق بولوب كيف له نوبده كىتدى؛ خاتونى بولاي قايتووينه عجب له نوبده ك، نى بولدى ايكان؟ ديه اچندن گنه ظندى.

بر ايكي آطنه اوتته، عباس افندى كه يك زور زاكاز كيه. زاكازنك حقلرى كىلشوب، بونى قوطلاو (ماگاريج) ايچون زاكازچىك عباس نى صيلارغه بر بو طرايكه كايه ك آلا. عباس، ئلى اچوب كوب عادتله غه گانگه يك آغرسنوبقنه قبول ايتته. صيلاوچى كوچلى طورغاچ بايتاغره ق رومكه اچره. ايكنچى كوتى طاغى بر ياقن دوستى اوچراب بر ايكي استاكان صرا اچره. شول كوندن باشلاب اول بر كشى، ايكنچى مرتبه ايكنچى كشى برله اچكه له ب، باشنده ايده شلىر طوغرى كىلگانده قزل آراقى و باشقه يوه شاغراق ايسرتكچ اچوب سوكره آق پراستوى آراقى اچه باشلى. شولاي ده عباس وقتلى هم طوغرى كىلگانده گنه اچه ايدى. لكن سوكندن زور بختسزلىگينه قارشى ئوزى ده اچكلى باشلادى.

عباس نك اچكه له گانينى كوروب، خاتونى يك بيوق خالده اولاقده غنه: «زنهار اچه كورمه. اچه! طارتلورسك!! آزاقدن بر اوگره نگان طوقتاوى قيون بولور، مونه مين يگره ك آتامدن كوروب ايتهمن، آتام اولده شولاي دوست ايش خاطرلى ايچون گنه ديب اچكلى طورغاچ اچكى كه صابشوب هلاك بولغان ايدى، دنياده منگولك كه ياوز اسملر قالدروب آخرده اصلنوب ئولگان ايدى» دى و يالونا. عباس، خاتونينه: «يه كوب سويلمه!» طارتلورسك طارتلورسك، اوصاق برله ايمه تى چاغشدراسك! آتاك برله مين برمنى؟ آتاك كم ايدى ده، مين كم؟ مين بيت قايمده تازا سلامت! مين ئوز ئوزمنى بلورمن (صاقلارمن)، مينم ايچون زنهار باش واتما. باشقه حسرتك بولماسه مينم ايچون حسرتله نمه!» ديب گنه جواب قايتارا ايدى.

II

شولاي ايتوب عباس اچكلى طورغاچ يش ايلر چاماسى وقت اوتوبده كىتدى. عباس حاضرده هر كوتى اچه باشلى،

باصوب قايتقلى باشلى. ايسرلك كوينچە قايتا آلمانچا اوينە ايدەشلىرى
كىتروب طاشلى. شوشى قرغانچ حاللىرى برلە عباس نك اوج يل
عمرى ايسرلكك - اچكىلك برلە هلاك و خرابلق برلە اوتە.

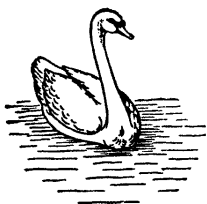
III

عباس نك بار بولغان آقچە لىرى دە ايسرلكك يولنە كيتوب
بتدى. آراقغە تابا كىردك ياراق نرسە لىرىنى دە ساتا، يورت نرسە
لرن ساتوب بتكاج، ايندى خاتونينك نرسە لىرىنى ساتا، يورت
جهازلىرى دە بر نرسە قالمى. ماستىرسكوى - قوراللرن ساتارغە
ئلى قزغانا، لىكن ساتارغە، زاكلاققە سالورغە نرسە لىرى بتكاج،
استالەرنى اينسترومىتلرن دە اچقندرغالى باشلادى. شولاي ايتوب
ماستىرسكوى دە اقرنلاب طازاردى. عباس ايندى بو كوندن،
يوك ياردن اوچقان كىبى توبانلى باشلادى.

خاتون: «اي خدای! بو نى اشلەدى! يورطنده ايندى
اورن تابا آلمى، اوزگالە نوب، بورچلوب يورى، يوزلىرى تمام
ئوزگارگان، گوپە كشى اوترگان دىرسك، بر تورلى قورقو آلوب
درلدى، اچە، اچە هم اچە... اي الله! نىلر اشلەمك كىرەك،
ايندى خراب بولدىق يىت» دىب بوگوب صغلوب هوشسزلانوب
يغلارغە باشلى. آشاو اچودن دە قالا، تون يوقولرى قاجوب عزيز
تونلرىنى اوطلر يوطوب اوتكارە.

عباس يوقىدن اوياندى ايسە اويانو برلە آراقىغە طملا حتى
اچووى بتونلەى سىزودن طش بولوب، اختيارسز اچوگە بىرلە؛
خاتونىنى و بالالىرىنى قزغانو موندە برده قالمى. نىندى بر نرسە
تلەسە اول دە آراقىغە!.. بعض وقتلر كىنە تدن كوگلسزللكلر
اوچراب، ئوز ئوزن نى اشلە توركە بلەمى. خاتونى «اچمە»
دبب اوگتله سەدە طىكلامى، قاي بر وقتدە وعدە بىرە، طاشلاو
برلە آنط ایتە، ايتووى دە رىادن توگل، بلكە چن كوكل برلە
بولوب، شولاي سوز بىرە: «بر طامچىسىنى آغزىمە آلام؛
اچكەن كشىلرنى ئوزم اوگتله رمن» دى. لىكن آزغە جاي
طوغرى كىلدى ايسە سوز بىرولرىنى، وعدە لىرىنى خاطر دن چغاروب
ايسروب يغلانچە اچە. مونه عباس نك بختسز كونلرى!..

(آخىرى وار).

طبولادە آلمى؛ مونك خاتونى يك حسرتلەنە، جفالا نە حتى
تون يوقولرى دە اوچا باشلى.

خاتون، عباس قە يالواروب: «زنهار طاشلا! بالارك حقىنە
طاشلا! الله دن قورق!» دىب قوللردن اوبوب، آياغىنە يغلوب.
قانلى ياشلىرىنى توگوب طوقتاون سورى. اما عباس، خاتونىنە:
«نى نرسە بەيلەنەسك! مونى سىن يك زور نرسە دىب بلەسك
آخىرى، تلەسەم بو كون آغزىمە بر طامچىسىنى دە اچمەسكە
اختيارم يتە. ئوز عقلم ئوزمدە اىچ!» دىب خاتونينك سوزىنى
ايشتمى.

خاتونى يك يغلى، يالوارا طورغاچ، عباس خاتونىنە اويدن
باشقە اورندە بر طامچى اچمەسكە، اويدە اچكە نددە اش آلدندن
بر ايكى رو، مەكغنە اچەرگە سوز بىرە.

عباس نك خاتونىنە بىرگان بو وعدەسىنى ايكى آطنە غە دە
بارمى. آشارغە، اوطوردىسە آندى موندى حىلە لىرى تابقان بولوب
آرتوغراق اچەرگە طرىشە، قاي وقتدە ايكيشەر پورسى صوراب
آلا. شولاي ايتوب عباس، خاتونىنە سوز بىرگان دە كندن ايكى
اوج مرتبە آرتوق اچە باشلى. بارا طورغاچ زابازغە چىركلەب
آصرى، چىتكە چقسە ئوز ئوزىنى طوقتاتا آلمى لايەقل ايسروب
قايتقلى باشلادى.

عباس نى اچكىلك، ئلگىچ برلە ئلە كىتروب تارتقان كىبى
تارتا باشلاب، شولاغنە آمازغنە اچكە لەب آراقىنك يك شما
وكولنچ آنداوى برلە اوگرە نوب دە كىتدى. اشلردن صوونا،
غىرتى سونە، اشلردن طوقتى، ماستىرسكوى گە سىرەك كنه بارا
باشلاب، زاكازلر وقتدە اولگورمى، صوگمە قالا. اشلەنگانى دە
ناچار چغا، زاكازچىكلردە عباس قە قهرلر اوق باشلاب، زاكاز
لردە يك آزايا.

اشچىلىرى دە خوجە غە قاراب اچە باشلادىلر. قايسىلىرى
ايكنچى خوجە غە كىتدىلر. مونه ايندى آراقىدن ئللە نىندى زور
جابسزلقلر، تورلى بلالر، آچى حسرت و عدابلر باشلانا...
حاضر عباس غە بر نرسە دە يارامى، همەسینە سالقون قان برلە
قارى، بتون ياقىلىق قارانغى، بخت شەملرى بتونلەى سوندى،
امىد يولدىزلىرى بتونلەى اوزلدى. باشدە اشىنك آغا باروونە
شادلانا ايدى، حاضرندە ئرز اشى شىكللى دە قارامى. بالالرن
سووب، آلازغە شفقت كوزى برلە قاراو، خاتونىنە ياخشى سوز،
فقىرلرنى قزغانو همەسى عباس دن يوغالدى. روحى، جانى بتونلەى
سوندى. عباس قە بو قزغانچ كارىتلارنى كوروب بر آز طبولورغە
كىرەك ايدى؛ آراقى همىشە ئوزىنك اچقندرمى طورغان يولنە
تارتا. اوسدرى. عباس ايندى يش يشقنە، آياغىنە چاق چاق

باشسز حكايه

II

(باشی اوتكان نومرده)

باچه لرده صاندوغاچلر صایری میکان ئلده ده ،
ئله آلازنی ده طوتقون ایتدی میکان دشمانم...

Проподай моя тѣлега
всѣ четыре колеса... (محبوسدن)

طولدی . تمام بر محشر ایدی . . . آتا اوغل ، اوغل قزنی
آیورمی . . . بتون بالقانده بولغان خلق یورط — یرلرینی طاشلاب
قاچا باشلاغان . آرتده دشمان عسکری . . . برسندن برسی آله
چغوب ، قانغه باتقان ملطق باشلری بلهن بو بیچاره جانلرنی
قووب بارلار . یغلغان ، ئولگان . قزلغان جانتک حسابی یوق . . .
ئولش ، قان ، صوغش ، جان آلو . . .

زاهد غیرتله نوب ده ، نغره اوروب ده ، توری چاره لر
طابوب ده قارادی . بولمادی . اول یالغز ایدی ، هر اوینده کوچسز
قالدی . . . نیکنه اویلاماسون — آخرنده بر یاوز تقدیرگه باش
ایمی چاره یوق ایدی . . . فکرن شول حاضرگی بالقان وحشتن
یاساغان بیوک اصلاو قومینک صاف وجدانن تمثیل ایتهرگه تیوش
بولغان طالستوی بلهن آندریف (لیونید) لرگه کوچردی . کیچه گنه
بتون عالمی اوزینه قاراتقان بو اصلاو داهیلری بیک مسکین ،
بیک بیچاره ، بیک کوچسز ، بیک کچکنه بولوب قالغانلر ایدی .
طالستوی نك «Война и миръ» ی بلهن لیونید آندریف نك
«Красный смѣхъ» نده بولغان حاللارنی اوپلی باشلادی . ئله
قایجان اوقولغان بولسه ده بو کتابلرنک تأثیری هنوز آنک
کوکندن چغوب بتمه گان ایدی . مونه بر وقت شونده بولغان
دهشتلر ، فاجعه لر ، عقادن یازش ، طاغن و طاغن ئله نرسه
و ئله نرسه لر بر بر آرتلی «سیلویت» (قوط اوچقچ بر
قاراجق) بولوب کوز آدینه کیلوب باصا باشلادیلر . زاهد قورقا
باشلادی . چمرداتوب کوزن یوموب کورمه سکه ، اونو طورغه
تلهدی . بولمادی . قورقنچ «سیلویتلر» آنک صاین آدینه کیلوب
باصلر ایدی . . . اول طاغنده یارده سز قالدی . جنلی کشی کبک
قوللرن آباقلرن جیبروب ایله نوب یاتدی . بو وقت اول عمرنده
برنجی مرتبه صوغش دهشتلرینی چنلاب حس قیلدی . آنک
یومشاق کوکلینه صوغش صفنده بولغان حاللر بیک اور بر
قورقنچ بیره باشلادیلر . اول ایرته گه صوغشقه کیتسه بر نیچه
کوندن صوغش صغینه کروب قولینه ملطق — رحیمسز آدم ئوتره
طورغان قورال طوتارغه تیوش ایدی . اول شونک بلهن بتون
بو کونگه قدر صاقلاب یورگان مقدس ، معصوم اوایلاری بلهن
بیوک امللرندن واز کیچه رگه ، شولارغه قارشى باررغه مجبور
ایدی . اول موگا قدر بتون اخلاصن انسانیت یولینه ، دنیاده
بولغان دین و ملت دشمانلقلرن بتروب آدم بالاری آراسنده
طاتولق ، دوستلق بار قیلورغه صرف قیلغان ایدی . بر وقتلر
اول بو یولده جانن فدا ایتهرگه حاضر ایدی . . . حتی بر وقت
آندریف تأثیری بلهن زور بر حکایه یازوب نادانلق ، ملیت
دشمانلقلری آرقاسنده بولغان بیوک فاجعه لردن برسن یازوب

ساره دن صوگ زاهدنی طاغن یوقو آلمادی . نقدر
یوقلارغه طرشساده بولمادی . آکارغه بو کون ، مطلق ، بر آز
یوقلاب آورغه کیرهک ایدی . اوچونچی کون ایدی ، اول صوغشقه
کیتو دردی بلهن یوقلی آلی . حاضر طاغن اوی آرتدی . . .
بیک اوزاق یاتقاندن صوگ طاغن اوایلانورغه طوتدی . باشی
بیک آرغان ، یوقوسزلقدن غام حالدن طایغان ایدی . شونلقدن
آنک باشینه کیلگن اوایلارنک بیک کویسی اوچلاغی قالا ایدی .
اوی ده اوایلانمی ، تیک کوز آدی قارالانوب ئله نرسه و ئله
نرسه لر بلهن طومانلانوب قته طورا ایدی . ایگ الوک اول ،
برنجی مرتبه چنلاب ، اوزینک صوغشقه کیتوی حقنده اوایلارغه
طوتدی . کوز آدینه صوغش میدانی ، قانلی بالقان یارم آطه سی ،
آنده یاتقان مجروحلر ، موینی کیسک باشلار بلهن ، باشی اوزولگان
آدم گوده لری کیلدی . حمایه سز ، بیچاره تورک عسکری قاچا
باشلاغان ، بالقان عسکری دورت طرفدن قاماب آلوب نیچکده
کوبرهک کشی اوتررگه طریشوب یاتا ایدی . . . بونده بولغان
قانسلق ، رحیمسزک زاهدنک جانن تره تدی . بتون ته تده
بولغان قانن طوقتادی . . . اول بو وحشت ، قان توگولرنی
بتر ایچون دنیاده قوتلی بر چاره ظابلماوینه اوزیله ایدی .
آبدراغاچ : عییا ، مدنی دیب ، یورگان یاورویا خلقی بوگا-نیچک
جانن توزوب طورا ایکان! دیب اوپلی باشلادی . آنک ده اوچینه
چفا آلمادی . بیک طریشوب اوزی بر «کوچ» بولورغه ، ئله
نرسه و ئله نرسه گنه بولوب بو وحشتلرگه نهایت بیررگه اوپلادی .
اول ده بولمادی . آنک ده اوچی طابولرلق توگل ایدی . آدینه
طاغن قانلی بالقان یارم آطه سی کیلدی . آنده بالقان بتونله ی
قویقان ایدی ایدی . کوز آدی ، اوپاسی طوزدرلغان قوش
بالالری کبک ، دشماندن قورقوب قاچا باشلاغان تورک مهاجرلری ،
اسلام عائله لری ، خاتون — قز ، بالا چاغا «سیلویتلری» بلهن

چغارغان ایدی. اول واقعه، وقتنده بیک زور بر تاثیر اجرا فیلمغان ایدی. ایرتهن صوغشقه کیتسه بو مقدس اویلارنگ بارده یوقنه چغارغه، بارده کوملورگ، تیوش ایدی. زاهد بو حقدده بیک اوزاق اویغه قالدی. لکن بو اویلار بارده «جنلی کشی» باشندن کیچکان اوزوک توبسز خیالدر کبک علاقه سز، طومانی یارطی یورطی بولوبقنه چغار ایدی. شولایده همه سی ننگ آخرنده بر اوتکان بلهن آلدانغی آراسنده بولغان قارشیلق باصوب طور ایدی. اوچونچی کون اول بولارنی برده اویلاماغان ایدی. روس اییده شلری - استودیتلرده بولغان حسیات کوچی بلهن اولده قوزغالغان، اولده. اوزی ایتمشلی، ایسکی ایمانسزلق یوقوسندن اویانغان ایدی. شونک ایچون اول طوب طوغری صوغشقه باروب ملنق طوتارغه، آتارغه، ئوتررگه... ئوله رگه قرار قیددی. آنگ فاشنده آندن بوک، حاضرلک، بر بورچده یوق ایدی. بارسندن الوک اول شول بورچنی اوتەرگه وشول بولده قربان بولورغه تیوش ایدی. لکن کیچه قرووزوق ده سویله نگان سوزلرده آکا بتونله بوک تاثیرسز قالمادیلر. اول شونی ده اویلی باشلادی: چنلایده کشی ئوتروب نی چغا؛ فائده سزغه ئولوده ده یگتلتک شول قدرگنه!.. بالقانلر صوغشالر ایکان، آلاز اوز حقوقلرن قایتارو ایچون صوغوشالر توگلمو؛ تورک جبر ایتمه گان بولسه، آلاز، بلنکه قوزغالماغان ده بولورلر ایدی... بر زمان تورکده بیت استانبولغه شولایوق گناهنسز آدم گلوده لری اوستندن آتلاب کردی... آلازده بیت شولایوق «دشمان» قانی توکدیلر. اون مک. یوز مکلر بلهن جان قیدیلر. حاضر قریلار ایکان باری تیک شوک جزاسن غنه تارتالر. یوز دنیا تاریخی شولای - هر اش تکراردن عبارت... بونده برده ایس کیته طورغان یاط نرسه یوق. شولای بولغاچ صوغشقه باروب، کشی ئوتروب نی فائده؛ ایگ یاخشیی آرتده طوروب یاردم ایترک، کیرهک...

بر مجروح ننگ یاراسن به یله ب قوتولدراسک ایکان - هم قرداشک هم انسانیت بورچن اوته گان بولاسک... طوتقان مسلتک، اویلاب یورگان اویلارغه. قورغان پلانلرغه ده زیان کیلی... .

اول شول رهوش آقرن آقرن کیچه «قرووزوق» ده سویله نگان فکرلرگه کیلوب یتکان وقتنده غنه کورشیده گی بولده ده بیک تیران بر خاطره قالدیرغان روس کوی ننگ گیتاراده اوینالغان طاوشن ایشندی. میل طیبی بلهن شوگا کوچوب بیک اوزاق اویدن قالب طکلارغه طوتندی.

کورشی بولده ده ویرا واسیلونانک قزی (نادچکه) بیک ماتور ویک شادقلی ایتوب گیتاراده اوینی ایدی. زاهد بیک

اوزاق بو موزیقه طاوشن ایشتمی یاتقان ایدی. باتفاق کویلر اویانغاندن صوگ نادچکه قارت استودینت دن اوگره نگان عوام کویلرن اوینارغه طوتوندی. «کاروبچکه» دیگان بیک مشهور بر کوینی اوینی باشلادی. بر کوینی اول «بولایغنه» اوینامادی. آنده ایرم بر معنا - حکمت بار ایدی. اول حاضر نادچکه ایچون روس کوی، «کاروبچکه» کوی توگل - زاهد کوی ایدی. زاهدنگ اول کویده بو کونگه قدر هیچ کنگه معلوم بولماغان بر سرلی خاطره سی بار ایدی. اول سرنی بونده زاهددن باشقه یالغز نادچکه غنه بله ایدی. اولغنه آنی زاهدنگ تیران کوگل بوچاغندن تارتوب چغارغان ایدی. زاهد بلهن نادچکه غنه معلوم بو سرلی واقعه ننگ نیندی واقعه ایدکن بامه سه لرده باشقه لرده اول کویگه بیک زور بر دقت بیروب طکل طورغانلر ایدی. بیک کوب وقت آش یا چای آرتدن سویله شوب اوطورا طورغاچ نادچکه گیتار آلوب یوری شول کوینی اوینی طورغان ایدی. خلق آراسنده بو کوی ننگ اسمی «کاروبچکه» دیب یورتلده شول خاطره مناسبتی بلهن زاهد آنی «زازنوبوشقه» دیب آطی ایدی. اصلده عادی بر عوام کوی بولغان «زازنوبوشقه» کوی زاهدنگ بتون اییده شلری آراسنده مشهور بولوب کیتکان ایدی. زاهدنی یاراتقان قورسیسقه و استودیتلرنک بارده اول کوی آستدن بر نرسه ازلی طورغانلر، هر وقت بیک زور بر اخلاص بلهن طکللاب طورالرده توری سؤالر بیروب آنده نی «سر» بولغان بلورگه طرشالر ایدی. لکن اول سر هنوز «سر» بولوب یاشرن قالا ایدی. بوکون یکشبه کون بولغانغه گیمنازیه ده درس لر یوق، نادچکه اویده ایدی. بتون کوارتیراتلر طوروب چای اچوب بیکان، هر کم اوزاشی بلهن چغوب کیتکان، ویرا واسیلوناده اویده یوق، «وانه» ده طشده، اویده یالغز بر نادچکه گنه قالغان ایدی.

ویرا واسیلونانا آصراوینه کچکنه صماوارنی قویوب زاهدقه پریبور (چای اسبابی) حاضرلرگه قوشقان ایدی. صاماوار قایناب اوستالگه قویلو بلهن نادچکه زاهدنی ایسکه آلوب ساعتکه قارادی. ساعت ۱۱نی اوزغان ایدی ایندی. زاهد همان بولمه سندن چقمی یاتا ایدی. بو حال، آنی کوره سی کیلوب کوتوب اوطورغان نادچکه نی اویغه توشوردی. زاهدنگ هنوز طاوشی چقماغانلغن کورگچ اول لله اویده یوقی ایکان، دیگان فکرگه کیلوب زاهدنگ بولمه ایشکن باروب قارادی. بولمه اچدن بیکه نگان، آچتچی اچدن قویانغانلنی کورنوب طور ایدی. اول بولمه ایشکنی شاقلداتوب زاهدنی اویاطورغه اوگنایسز لاندی. بیک زور بر اش اویلاب چغارغان کبک اشاره بارماغن بورینه صوغوب کورشی

تولم بلهن ئولگانلنگن سويله گان توتى تون بويى اول يغلاب چقدى. شوندىن ييرلى زاهدنى ده قزغانو قاتش ياكى بر محبت بلهن سويه باشلادى. قاچانغنه سويله شوب او طورسه ده آخردن تيران بر اويغه قلوب چقا ايدى. بو واقعه زاهد پلهن نادچكه آراسنده سوز آچوغه هر وقت حاضر بر سوز باشى ايدى. اول قزنگ وفاتده ئلله نيندى آكلاشامانغان بر «تويون» بولوب اول تويون هر وقت شولاي چيشلمى قالا طورغان ايدى. كيچه ساره ننگ، آناسينه: «چىمى ايكان - اول بر روس قزن سويه، ديلر ايدى؟» ديگان سوزى آنك كوكلنده طاغنده بر مسئله طوغدردى. اول تون بويى شول حقدده اويلا ب چقدى.

— اول كم ايكان زاهدنگ سويه طورغان روس قزى؟!
باشده بيك اوزاق شول مسئله نى حل قيلورغه طرشدى.
«تگى» قزى ئولگان ايدى، اول بولورغه ممكن توگل ايدى...
شوندى بر محبتدن صوك باشتمه بر قز سويلووى آنك صاف - معصوم عقلينه صيوب بتمى ايدى. بيك اوزاق اول زاهدنى قزغانوب ياتدى. زاهد چنلاب ده قزغانچ ايدى. اول بتون صاف «ايدىالى» بلهن قاتش برنجى ياشلك محبتدن آيرلغان بر آياغ جان ايدى...

كيچه گى سوز، تونگى اويلا صوكلنده اول آنى طاغنده نق قزغانوب كوره سى كيلگان ايدى. ايشكده آچقچ بولوب آنك اويده بولغانن بلگچ، قارت استودينتىگ گيتاراسن آلوب اوينارغه طوتدى. اوزى اوينى، اوزى قووانا - كوله ايدى. «بو نيشنى ايكان؟» دى ايدى شيكليلى.

باشده بر نيجه ياكى (نوايجاد آتالغان) ادبى كويلر اوينادى. بولمىدن طاوش ايشتموله دى. نادچكه بر آز شهبه گه قالدى. آندن صوك اويلى طورغانچ بو اشده شهبه بولورغه ممكن توگلنگن بلدى. چونكه زاهد باشقه بر كشى ديب اويلا رغه ممكن ايدى. «اوزى» اوينانلغن بلدرر ايجون زاهدنگ ياراتقانى «زازنو بوشقه» كوين اوينارغه طوتدى. شول وقت صوك زاهدده بيك موكللى بر قالون طاوش بلهن قوشولا باشلادى. نادچكه شادلغىدن كوله، كوله گيتارانگ طاوشن آسمانغه آشرلىق ايتدروب دردله ندره ايدى. بولمىدن زاهد بيك عادى بر يارطى روس قايه سن آلوب قوشلوب جبرى ايدى:

Проподай моя тѣлега всѣ четыре колеса ..

پروپاداي مايا تيليگا وسى چه طبرى كاليسا...
نادچكه بيك اوزاق شول بر كوينى آقمامانيروات ايتوب اوطوردى. اول آنى نادچكه ده ايشتن ديب جبرى ديب بله ايدى. بيك اوزاقه كيتكچدن طوقتالوب طيىلا آلماي كوله باشلادى.

بولمگه كردى. آنده گيتارا آلوب يورى زاهدنگ قولاغينه ايشتدروب تورلى كويلر اوينارغه طوتدى.

ايكى كون ايندى اول زاهدنى رته تهب كورگانى يوق ايدى. بو كون كوره سى كيدى. ياكى كورگان تاثراتلرى حقدده ئلله نرسه و ئلله نرسلر سويليسى بار ايدى...

بو اورنده شونى ده بولوب كيتهرگه تيوشليمزكه، زاهد بو عائله ده ايك سويكلي، ايك قدرلى بر كشى ايدى. بر نادچكه غنه توگل. آنالرى، وانه ده آنى بيك ياراتالر ايدى. آلاز زاهدقه بتونله ي اوز قرداشلرى كيك بولوب اوگره نوب الفتله نوب باغلا نوب قالغانلر ايدى. حتى وانه آنى ماقتانغان وقت، اوزينه گنه مخصوص بر «بر قاتلىق» بلهن:

— آنكاي، اول (زاهد) برده تاتارغه اوخشامانغان! - دى طورغان ايدى. اول تاتارنى بايتختنگ بلچراق ايشك آلدلرينه كروب، ايسكى - موسقىلر جيوب يورى تورغان «توبهن» بر خلق ديب كنه بله ايدى. آنكچه تاتار بولدى ايسه هر حرقندن يش آنى «مثل» ياصالورلىق «خالاط، خالاط!» ديب ايشك آلدلرنده اچ پوشوروب چقرورب يورى طورغان طوپاس بر جانوار بولورغه تيوش ايدى.

زاهد آلماي چقرمى، چقرسه ده كيشمى طورغان بولغاچ اول برده «وانه» كوكلنده بولغان تاتار بولورغه اوخشامى ايدى. قسقه سى اول اوز كوكلنده اورناشقان تاتار بلهن زاهد آراسنده هيچ مناسبت تابا آلماي ايدى. نادچكه آلماي توگل. اول زور ايدى... اول زاهد حقدده ماقتاب برسوزده سويلمى طورغان ايدى. اول تيك آنى اچندن گنه ياراتا ايدى. تلدىن «ياراطام» يا «اول بيك ياخشى» ديگان كيك بر سوز ايتكانى بولمسه ده ياراتقانى هر استندن بلنوب طور ايدى. اول هيچ كبره كه گان وقتده ده سابق اوگره نو - لمطاوى بلهن زاهد ياتينه كروب ساعتله ب، ساعتله ب سويله شوب اوطورا طورغان ايدى. بعض وقت سابقدن كوچوب تورلى مسئله لر: دين و ملت مسئله لرى، ايرلك، خاتونلىق، عشق - محبت مسئله لرينه ده كره طورغانلر ايدى. شوندى اوطورشرنگ برسنده، نيشله بدر، عادتدن طش تيرانرله سويله شوب اوطورغاندن صوك شيكليلى، زاهد آكا اوزينك «نون» شهرنده وقت بيك معصوم بر روس قزى (برگيمنازيستكەنى) سويگانلنگن سويله گان ايدى. ئلله نيندى كوكلسىز بر سيبلىر چغوب بو عشقنگ آخرنده قزنگ بيك قزغانچ بر صورتده وفات بولغانلغن ده ايتكان ايدى. عموما زاهد اول قزنى بيك ياراتوب سويله گان ايدى. بيوك بر معصوملق آلھيلىق صفتلرى بلهن تصوير ايتكانگه نادچكه نك كوكلنده ده اول قزغه قزغانو قاتش معصوم بر محبت حسى طوغدى. زاهد آنك قزغانچ بر

(کولکی تگره نی) دیب یوریلر ایدی. صنفداشلی آراسنده یاقدن بلمه گان و یاراقانغان بر قز یوق ایدی. قورسیسقه بولغاچده اول شول «خاخاتوشقه» لغن تاشلامادی. لکن حاضر قوری «خاخاتوشقه» غنه توگل، ادبی تعبیر بلهن «Душа компанії» (مجلس روحی) دیبده یورتله ایدی. واقعا اول بولغان مجلس بر وقتدهده کوکلسز بولمی. اول بر اوزی بر مجلسنی شاولاتوب اشغال قیلوب اوطورا. اییدهشلی آراسنده هر کم آنی یاراطا، احترام قیلا. لکن هر کم قاشنده بر تیگر احترامغه لایق بولغان بو قورسیسقه ننگ هیچ کمنگ خاطرینه کیلمی طورغان قایغوسی بار، اولده: اوز تله گانی بر اییدهشی (استودینت) طرفندن سویوله آلمای. بتون قورسیسقه لر آراسنده شاداغی اوینچاقاغی بلهن هر وقت آلدن طوتلوب یورگان بو قورسیسقه دن سویلورگه تله گان کشی ییک کوب بولسه ده، چنلاب بسویشورگه اویلاغانی یوق ایدی. (دوامی کیله سی نومرده)

کییر بکر.

ادبیات

ایرته نمازنده

مین مسجدگه بارغانده لامپار یاندربول مسجد اچی بالقوب طورا ایدی. سنت اوقوب بتروگه مؤذن اوطنی سوندروب قامت آیه باشلاغانده همه خلق تاماق قروب طورا باشلادیلر. شول آراده سیمز و ماتور قیاقلی امام افندی محرابغه کروب کورگنه تاوش ایله «الله اکبر!» دیب قولاق قاقدی. بز بارچه مز قبلهغه یونهلوب «الله اکبر!» دیب قولاق قاغوب امامغه اویودق. امام «الحمد» دن صوگ «تکویر» سوره سن اوقودی. یارب! اسلامیتنک نیندی علویق! بتون تون یویی استراحت ایتکان اعضار و بتون اعصاب دماغیه (می تامرلری) یال ایتوب استعداد و قابیلرن جیناغان، عقل و فکرلر دنیا کرلرندن پاکلنگان بر وقتده الله ننگ یورطینه جیولوب آنک عظمتی (الوغلغی) قارشوسنده تز چوگوب تمام توبه نیچیلک ایله سجده قیلوب نیندی اثرلی آیتلرن طکلاب کوکللر یومشادی. کوزلردن اختیارسز یاشلر آقدی، دنیار و آنده غی آداشولر، جبر، ظلم، خیانت، سفاهت دیگان نرسه لر ننگ اوصال نفس قارشوسنده هیچ بر بهاری قالمادی. قسقه سی بز پاک تن، پاک کوکل ایله الله غه، آنک عرشینه یونهلوب بتونله ی باشقه بر عالم گه کیندک. چنلابده شولای بولماسق توگل، قارا کر اول آیتلرنک مضمون عالیسته:

زاهد همان طوقالمادی. نادچکه طاغن قوشولا باشلادی. لکن ییک اوزاقه کینکچ طاغن کوله، طاغن طوقتالوب طورا، طاغن اوینی ایدی. ییک اوزاق شولای یارتی بر قافیه نی تکرار ایتوب یاتقاندن صوگ زاهد آگا بر تاتار قافیه سی قوشوب جرلارغه طوتندی. طبیعی بر حس بلهن آنک طولی توگل ایدکن بلوب آدی شیکلی؛ نادچکه طاغن ییک اوزاق اچی قاطوب کولوب اوینارغه طوتندی. نادچکه ییک صالماق، لکن دردلی ایتوب گیتارا اوینی، زاهد قوشلوب جری ایدی. زاهد ننگ تکرار ایتکانی شول بولدی:

باقچه لرده صاندوغاچلر صایری میکان ئلده ده.

تله آلازنی ده طوقتون ایتدی میکان دشمانم...

شونگ آخرینه:

Проподай моя тѣлега въ четыре колеса...

زاهد بو جیرلرنی جری، لکن اوزی هیچ جیرلاغانن بلمی ایدی. تیک شوندی بر لذتکنه حس قیلا ایدی. اگر آندن نیلر و نیلر جیرلادک دیب صوراساک هیچ جواب بیرد آلماس ایدی. حتی شونده نادچکه کیلوب حاضرگنه جیرلاغان جریک نیچک ایدی دیب کوچله سه آنی ده آیه آلماس ایدی. اول بو دنیاده توگل، خیال دریاسنده ایدی. یالغز بر اوزی ایدی.

شول رهوش بتون دنیاده بر اوزی قالغان کبک ییک قاتی بر طاوش بلهن موکلانوب یاتقان وقتده کینه تندن آنک بولمه ایشکن شاقلداتا باشلادیلر... زاهد بو دنیا کوچروب قاغلمان قاتی طاوشنی ایشتو بلهن سیسکه نوب کیندی. بر سیکونت اچنده باشندن تله نیقدر اویلار کیچدی... اول آراده کم بله ندر کوله، کوله سویله شوب یا کیدن قاغارغه طوتونغان زهره طاوشی ایشتولدی. زاهد تیزگنه اورتدن قاقوب ایشک یانینه باردی. زهره همان دو کوچروب بولمه ایشگنی دوبرده ته ایدی.

زاهد: زهره طوتاش، سینمی؟.. ایشکنی واطاسگ، الله حق ایچون بر آز صبر ایت، مین چالبارغه کیوب آلم.

زهره (یوزی آچولانوب): اویاطسز! Какъ тебѣ!

не стыдно!

زهره - ساره بلهن بر مکتبده اوقی طورغان قورسیسقه. ساره ننگ یاقن اییدهشی.

ساره - جدی و بر آز کبار طبیعتی. آگرمغرورلقده کیلشه. اما بو - تمام آنک خلافتده. بو هر وقت کولوب اچنده گی طشینه چغوب طورا طورغان، ریاسز، تکلفسز جن روس قزینه اوخشی. گیمنازیه ده وقت آنی بتون اییدهشلی «خاخاتوشقه»

استعیذ بالله :

« بتون اجرام سماویەنی بر برسینه بهیلەگان جاذبە عمومیە
 « قانونی بر کون اذن الهی ایله بتوب ، بتون عالمنی نورلاندروب
 « طوروجی قویاش شول قدرت الهیه ایله تورولگان زمانده ،
 « بتون کوکئی ، آلتون و برلیاتدن یاصلان انجوب کبی یزەب
 « وزیتلەب طورغان یولذرلنک ئلیگی جاذبە عمومیە قانوندن
 « چغوب بو کوردکمز منتظم یوروشلری بوزولغان حتی بزنگ
 « یر شارینه کیلوب بهرلشکەن کونده ، کوردکمز دهشتلی تاولر
 « یون کبی تاوب طوزان شیکلی هواغه اوچقان بر کونده .
 « عرب و قازاق خلقنک ایگ سویوکلی ماللارندن بولغان سیمز
 « بواز تویەلرنک آلاز قاشنده قدر و قیمتی بتوب تاشلانغان بر
 « کونده ، بتون حیوان و جانوارلر و بتون قوش قوردتلر ئولب
 « طوفراق بولغاندن صوگ بارچەسی قابتا تریلگان بر کونده ،
 « دیکزلر اورنلرندن کوچوب اورنلری قزو صحرا بولوب قالغان
 « کونده ، دیناده چاقده طبیعتنک « ئولم » دیگان قانونینه تابع
 « اولهرق تلمزنی صالحون بر حالده تاشلاب چغوب کیتکان
 « جانلر کیری شول تزلرگه قایتوب کرگان بر کونده ، فقیرلکدن
 « یاخود تریهلهرگه عارسنوب تری کوینچە قیرگه کوملگان
 « قز بالالر ، یاخود قاره کوچکە بوی صنو سببندن مجبور
 « بولغان خاتون قزلر نیندی گناه سببلی بو عذابە و بو
 « اولمگە محکوم بولولری صورالغان - تیکشرلگان بر کونده ،
 « دیناده انسانیت ایچون اشلەنگان یاخشیلقلر و یاوزقلر یازلغان
 « عمل دفترلری تاراتلغان بر کونده ، انسانلرک بو دنیا حیاتلری
 « توگەنوب آخرت دیب ایتولگان یاکی حاضرلەنگان بر کونده .
 « هر کم اوزینک دیناده چاغنده اوزی و عائلهسی ، ملتی و عموم
 « انسانلر فایدهسی ایچون نیندی یاخشیلقلر و نیندی یاوزقلر
 « قیلغانولر بلور . . . » .

شوندن صوگ امام : « الله اکبر » دیب رکوعگه . آندن
 سجدهگه کیتدی . بزده هوشسز لنوب قویولوب اینگەن کشی
 شیکلی سجدهگه کیتوب یوغالدى . . .

ای الله ! آل بزنی اوزگنک رحمت دیکزینگه . علم معرفت
 دیکزلرندن بزگده الوش بیر ! اوزمزنی اوزمزنک اونکان و کیله چک
 حالرمزنی توشوندر - آکلالت ! بو کونده هر جهتدن سفالنده
 قالغان یوز میلیونلرچه اهل اسلامنک یاردملرینه سین یتوش یارب !
 آتاقلی بابالرمز نك اسملرن و آنلرنک قیلغان اشلرن اونوتدرما ، بزگه
 اوزمزدن صوگ اورنرمزنی طوتاجق بالالرمز بزنگ اسملرمزنی
 تاریخ صحیفه لرینه آلتون ایله یازوب قالدردلق یوگ اشلر اشلەرگه
 یاردم و نصیب ایت ، ای رحمتلی الله ! سین بزنگ شفقتلی آنا

آنالرمز دنده شفقتلیرمک بیت . سین یوگ پادشاهسک ، سین هر کمئی
 نی وقتده بولسده حضورگه قبول ایتەسک ، آنک اوتینچن ،
 زارن طکدیسک ، ای الله ! بز طوغریدن طوغری اوزینگه مراجعت
 قیلوب سینک علو جنابگه یالنامز ، سیکاً عرض قیلونغان اوتینچلر
 باشقه پادشاهلرغه عرض قیلغان اوتینچلر کبی کیز آستنده یاشرنوب
 قالمی ، سینک قلرک ایچون ایگ فایدهلی و بیگ کیک پروغرامالی
 بولغان « احیب دعوة الداع اذا دعان فلیستجیبوالی . . . » دیگان
 قانون اساسیک بوینچە بز ضعیف قلرک طرفدن درگاهکە صوزو-
 لغان قوللر بوش توشورلمەس ، سیکاً قیلونغان دعالر جیلگه کیتەس
 دیب کامل اشانامز . ای الله ! دیناده انسان توسلی و مسعود بولوب
 یاشاو اوچون نیلر کیرەک بولسە همەسن بیر بزگه یارب . . .
 بز شول دعالر ایله غازی تمام ایتوب مسجددن چغوب آباق
 آستینه یاوغان یومشاقغنه آب آق فار اوستوندن اولرمزگه
 قایتوب کیتدک . معلم آنونجان اسکندری .

حوادث

« کیف » شهرنده آقروژنی صودده قارالا طورغان
 بهیلیس اشی تمام بولدی . حکم وقتی ۲۷ کونگە صوزلوب روس
 بالاسینی اولدرو طوغروسنده بهیلیس عیبسز بولوب قالدی .
 یهودیلر حقنده : « اوز دینلرنک حکمینە کوره معلوم بر
 عبادتلری وقتنده خرستیان قانی استعمال ایتلر و شونگ ایچون
 بعض وقت خرستیان بالالرینی اولدرلر » دیب عوام آراسنده بر
 سوز یوری . یهودیلر ، اوز دینلرندە موندی اش بارلقنی انکار
 ایتلر هم عربچە . تورکیچە یازلغان دینی کتابلرندە موندی
 اش یوق ایکانلگی معلوم . لکن خرستیانلر آراسنده معلوم فکر
 بتمی بلکه همیشه دوام قیلە .

« کیف شهرنده طوروجی آلیکساندرا اسملی بر مارجهنگ
 غیر مشروع صورتندە دنیاغە کیلگان و مکتبەده اوقوب یوری طورغان
 ۱۳ یاشنده اندری یوشچینچسکی اسملی اوغلی ۱۹۱۱ نجی یل
 ۱۲ نجی مارتندە یوغالوب ۲۰ نجی مارتندە اولک حالده گودوسی
 تابلغان . کشی قولندن اولگانلگی تەتندە بولغان جراحتلرندن
 معلوم بولغان . گویا بهیلیس ، دینی قصد ایله شول بالانی اولدرگان
 یولادر . آقروژنی صودده تیکشرلوب اونکاناش ، شوشیدر . بهیلیس
 ۳۹ یاشنده بولوب خاتونی و یش بالاسی بار .

اگرده گناهیسی اثبات ایتلگان بولسە بهیلیس ، تیوشلی جزاسینی
 کوررایدی . لکن اشنگ اهمیتی آندە توگل بلکه آنک گناهیسی اثبات

کرد بالالینی اوقوتور ایچون تورکلر، شرقی آناطولی ده بولغان «وان» شهرنده زور بر دینی مدرسه آچار. مدرسه نك اسمی سلطان اسمینه نسبت ایله «مدرسه دینی رشادیه» اسمنده بولاچقدر. استانبول کتبخانه لرنده بولغان وقف کتابلرنی بر یرگه جیو قصدی ایله اوچوز مک جلد کتاب صارلق روشده زور بر «کتبخانه» پلانی توزولدی. قازان شهرنده مستشرق، پرافیسور قاتانوف کتبخانه سی هم وقفلر نظارتی طرفندن ساتلوب آنه چق و شوشی کتبخانه گه قویلاچقدر. (قاتانوف کتبخانه سی ۱۰ مک صومغه بیرله دیلر).

تورک اوچوچیلرندن عثمان نوری اسملی آیتسار، حامی بک اسمنده ایکنچی بر آیتسارنی یاینه آلوب «جلال الدین» اسملی اوچقچ برله «ادرنه» شهرندن اوچوب استانبول یاتده ایستفانوس غه کیلوب توشکانلر. بعض اورنرده یردن ۳۰۰ صاژین یوقاری کوتارلوب بولولطر اوسنندن اوچقانلر و ۲۴۰ جاقرومنی توگه ل اوج ساعتده کیلگانلر.

بلناریده بولغان ترک اسیرلری استانبول غه قایتوب بتدیلر. «ادرنه» قوماندانی بولغان شکری پاشاده استانبول غه قایتوبی ایله سلطان حضورینه قبول قیاندیغی استانبول غزتلرنده کورلدی. تورکیا ایله یونان آراسنده اوزاق زماندن یرلی دوام ایوب کیلگن صلح اشلری بو کونلرده تمام بولدی.

مصرده عربلر نك ایک زور غزته چی و محررلرندن بولغان علی یوسف افندی وفات بولدی. «المؤید» اسمنده کونده لک غزته نك ناشرو محرری ایدی. «المؤید» اسلاملر منفعیتنه خدمت ایوچی بر غزته در.

«مسقط» سلطانی (امام) ایله خلق آراسینی انگلیز لر کیشدره لر، سلطانی حمایت قیله لر. اوشبو خدمتلری برابرینه انگلیز لر مسقط امانندن البت مایلی بر لقمه آورغه موفق بولولر.

اوشبو قربان بایرامنده تبریک ایوب تبلیغاملر و زیارت کاغذلری ییارگان دوستلر مزنك جمله سینه تشکر قیله مز. آیروم جوابلر یازا آلامدیغیز ایچون عقولرینی اوتنه مز. رضاء الدین بن فخرالدین . ۳۰ اوتکابر ۱۹۱۳ سنه .

محرری: رضاء الدین بن فخرالدین
ناشری: محمد شا کر و محمد ذاکر رامییلر.

ایتلو سببندن یهودیلر حقتده غی بولغان ظن نك درست گه چیقووننده ایدی. اول وقت: «یهودلر، دینی قصد ایله خرستیان قانی استعمال قیله لر» دیگن سوز ظن غنه، عوام فکری گنه بولمی بلکه حقیقت، اثباتی بر اش بولوب قالور ایدی. شونک ایچون بتون یهود خاقی، به یلیس گناهسز بولوب قالووی حقتده تله کده طور دیلر. به یلیس نی روسیه ده بولغان ک مشهور آدواقاتلر مدافعه قیلدیلر.

«آرخانگیل» شهری ایله «اوبی» هم «نیسه ی» تارماقلرینه قدر یوزر ایچون دگرده مایاقلر قویلدی، خریطه لر یاصالیدی. موندن صو ک صو یولی آچیق وقتده بو ایکی آرا ده دگر پارا- خودلری یوریه چکدر.

طوگدروب جان صاقلاو حقتده تجر به لر ایله مشغول بولوچی پرافیسور باخمتیوف مسکاو شهرنده وفات بولدی (بو حقدده ۱۷ نچی عدد «شورا» ده ۵۲۰ نچی بیتده بر مقاله بار ایدی). اوشبو اصول قام وجود گه حیقماغان حلاله قالدی. شاید ایکنچی بر آدم مونک توقتاغان اورنندن یالغاب کیتار.

اداره نی ترتیبکه سالودن امید کیسوب بر نیچه یل مملکتین طاشلاب چیتده یاتقان ایران نائب السلطنه سی «ظهران» غه قایتوب اشنی اوز قولینه آلدی، لکن تبریز خلقی نك آلدانوب مشروطیت گه خلاف حرکتلری آرقاسنده ملت مجلسینه صایلاولر، وقتده بولمی قالدی.

شمالی و جنوبی آمریقانی بر برندن آیروب بحر محیط آطلاسی ایله محیط کیرینی بر برینه طو تاشدرغان «پاناما» قانالی قازیلوب بتدی. صوگنی سده ۱۲۰ بوددینامیت ایله هواغه کوتار تلمشدر. انگلتره حکومتی آپاوت یرلرن بعض شرطلر ایله جبرا آلوب خلق غه طاراتورغه قرار یردی.

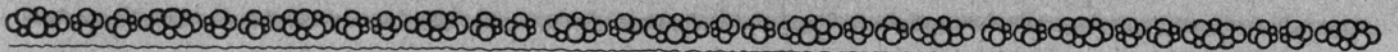
تورکیا حکومتی چیقسز تبلیغراف استانسه لرینی کوبایتهدر. «صنایع بانق» اسمنده بر بانق تاسیس ایتوگه قرار یرلوب بو کونلرده شونک اوستافی تیکشدره لر. مذکور بانق نك مرکزی استانبولده بولاچقدر. تورکیا تبعه لرینك پاراخودلرنده خدمت ایوچی ماشینیسترلر، قایتانلر نك ده تورکیا تبعه لری بولو شرط قیلمشدر. بو کونلرده استانبول عسکرینی توزه تور ایچون گیرمانیه دن معاملر کیلمشدر.

«شورا» اورنورغره اونه بشه کونره بر حقیقه ادبی، فنی و سیاسی مجموعه در.

ТАКСА ЗА ОБЪЯВЛЕНІЕ: НА 2-Й СТРАНИЦЪ СБЛОЖКИ 30 КОП., НА 3 И 4 СТР.—20 К. ЗА СТРОКУ ПЕТИТА.
Адресъ: г. Оренбургъ, редакция журн. „ШУРО“.

آبونه بدلی: سنه لک ۵، آتی آیلق ۲ روبله ۶۰ تین
«وقت» برلن برگه آلوچیلرغه:
سنه لک ۹، آتی آیلق ۴ روبله ۶۰ تین در.

ارزورد :

◻ امضاسز مقاله لر، شعر لر، حكايتر باصمیلر. اسملر نك باش حرف لر گنه ياكه مستعار امضاسز قويلغان نرسه لر اداره قاشنده امضاسز صافالادر. كاغد نك هر ايكي يوزينه يازغانلردن حرف جيو اوگتاي سز بولغان ايچون درج قيلنمی قالالر. باصلاماغان يازولر اداره ده صاقلانوب طور ميلر. شونك ايچون صوگنندن قايتاروب ييارر گه ده ممكنك بولمی .

◻ اهل الله افندي گه: صوراغان كتابلر كرنك باصمه نری بارلغندن خبرمز يوق. قولمزده بولغان «اسامي الكتب» لردن تابلمادی، شوكانی نك اول اسمده تفسیری بارلغینی بلميدر ايدك. انك «فتح القدير الجامع بين فنی الرواية والدرایة من التفسیر» اسمنده دورت جلدده بر تفسیری بار. صديق حسن بهویالی اوشبو تفسیردن استفاده قیله در. فتح القدير نك باصلووینی ده ایشتكاغز يوق .

بهائی كیلر نك فتوالری بار. جمله سی ۳۳۷ بیت. آخرنده بر آدم ۱۰۹۸ نجی یلده «یلغراد» شهرنده (صریه ده، اول وقتده تور كیاده) طورووینی یازوب قویغان. ۳ خلاصه الفتاوی. ۹۸۲ ده مصرده سلطان برقوق جامعینگ خلوتنده یازلغان. ۴ خلاصه الفتاوی. قازان ولایتی «سورده» قریه سنده عبدالکریم آخوند مدرسه سنده موندن ۱۷۵ یل مقدم یازلغان (هجری ایله ۱۱۵۶ نجی یلدرده یازلغان بولادر). ۵ تحفة الملوك. موندن ۱۷۶ یل مقدم، قازان ولایتی «بالقی» قریه سنده ملا یارلقای مدرسه سنده یازلغان (۱۱۵۵ ده یازلغان بولادر). ۶ افتتاح. موندن ۳۳۹ سنه مقدم یازلغان (هجرتدن ۹۹۲ ده یازلغان بولادر). لکن بو کتاب چیت ملكتده یازلغانغی معلوم .

امام شاه احمد ملا محمدی اوغلی .
قازان اويازی «الوغ مهنگر» آولی .

معلم ژورنالینه مشتری دفتری آچق

«معلم» ژورنالی نك ۱ نجی نومری باصلوب جفوب، جمله مشتری یلرینه کوندرلد.

اچنده: علمی، ادبی و فنی میم مقاله لر درج ایتمسگان. هر كمگه آلدروب اوفورغه توصیه ایتمه مز.

«معلم» نك یللق حقى: ۲ صوم، یارطی یللقى: ۱ صوم ۲۰ تین، بره ملب ۱۵ تین.
آخریس: Оренбургъ, ред. жур. МУГАЛЛИМЪ.

«معلم» نك اداره سی: قاراتای اورامنده، ژولق یورتنده، نومر ۹۸

اورنبورغده «وقت» مطبعه سنده هر تورلی رساله لر، كانتور كنیگه لر، خط و اسچوط بلانقه لر، کانویرتلر، تبریک هم ویزیت کارتچكه لر ایشلر گه زاكاز آلونه در .

ضعيفلك دن

بو كونده بولغان دواردن بو آغروغه طیبیلر طرفندن تقدیر اینلوب کیلسگان، نیروالرنی نغوته نورعان دوا شكسز مویراسیتین آلیکساندیردر .

МУЙРАЦИТИНЪ—АЛЕКСАНДЕРЪ

نیرووی آغرو لر بو كونده طب عالمك ایك جفالانغان مركزیدر لر. بیگره كده وفتسز ضعیفله نو یاكه ابرارنك حالسره نوی بیک قورقنچلی نرسه در. مونی البته اونا ئلی دیبورگه بارامی .

وئسز حالسرك نك سببی كوبره ك فكر صرف ایتلودن، آرتق آرغانلقدن یاكه آرتق استعمال اینلودن و باشقه شوگا اوغشاشلاردن کیله هم بتون اعضالرغه بیک یمان تاثیر اینتوب آش اوته و، خاطر سرك فالترانو، قورفاقلق، آچولانو بولار بارده شول وفتسز حالسزله نودن کیله لر شوگا كوره بوندای وقتلرده برده توفقسز طیبیغه مراجعت ایتهرگه تیوش. چونكه آنك قولنده مذکور آغروغه مجرب بولغان مویراسیتین آلیکساندیر باردر .

رساله لرنی اوزك: استه گانلر گه توفقسز بوشلای بیهرله در. مویراسیتین آلیکساندیر هر بر زور آیتیکلرده بولا

Контора Химическихъ Препаратовъ С.-Петербургъ. Малая Конюшъ № 10

شوگا دقت لازم كه هیچ فائده سز تورلی مویراسیتین آلیکساندیر گه اوغشاشاننی یاضاب صاتا باشلادیلر .

بولار هیچ بر كم طرفندن تقدیر ایتولسگان توگل . بلكه انسانغه ضرری بولوب بولماوی تیکشرمه گانلر .

شوگا كوره محترم استعمال ایتوجیلر آلفانده بز نك مویراسیتین آلیکساندیر ماركه سنه قاراسونلر باشقه نی

الماسونلر ایدی .

Ш У Р О

№ 21.

НОЯБРЬ 1 = 1913 ГОДА.

„Шеһал“, ژورнали

استانبولده چغا طورغان رسملى ژورناللارنىڭ ايڭ اعلا و ايڭ نقيسى ۱۵ كوندە بر مرتبه چغا طورغان «شہال» مجموعەسىدەر. بو ژورنال ادبيات دن، علم، فن، صنعت، مدنيت دن و ترقيات عصرىيەدن بحث ايته. رسملىرى غايت گوزل انتخاب ايته. كاغدى و باصلووى بيك نقيس اولوب، ياوروبا نىڭ رسملى ژورناللارندن قالشميدەر. بونىڭ هر نسخەسى ابو ايچون بر زينت در. آبونه حقى روسيه ايچون يلفە ۱۰ صوم. آلتى آي غە ۵ صوم.
 آدرىس: ۹-10. «Шагбаль» Стамбуль, противъ Новой-почты № 9-10.
 Константинополь. Въ ред. журнала „Шагбаль“
 آقچە نى عادى پيراوانى بلانقە ايله، آدرسنى يالگىز روسچە غنە يازوب يياررگە مەمكندر. آندن ژورنال كينه چك آدرسنى روسچە اوقوناقلى ايتوب يازارغە تيوش.

„چوجوق دنياسى“

بالارايچون چغارلە طورغان ژورنال. آظنەدە بر چغا. رسملى. مديرى توفيق نورالدين بك. حقى روسيه ايچون: يلقى ۲ صوم. آدرىس:
 Константинополь. Ред. журн. „Чуджукъ-Дунясы“
 ул „Шарафъ-Эфенди“ д. № 17

„اسلام دنياسى“

استانبولده ايكي آظنەدە بر چغا. باش محررى عبدالرشيد افندى. يلقى حقى روسيه گە ۲ صوم. آدرىس:
 Константинополь. Ред. журн. „Исламъ-Дунясы“
 ул „Нуръ-Османія“ въ пансионъ татарск. бл. общества

„اجتهاد“, ژورнали

استانبولده هفتهدە بر مرتبه چغا طورغان اقتصادى، اجتماعى، ادبى مجموعەدەر. ناشر و محررى دوكتور عبدالله جودت بك. بو مجموعەدە اصلاحات دينيه و حقوق نسوان غە دائرەمهم بحثلر و مقالەلر درج اولونمقدهدر. تلى جيگل و آچق توركچەدر. روسيه ايچون يلقى بهاسى: ۴ صوم، آلتى آيلىق ۲ صوم ۵۰ تدر. آدرىس:
 Константинополь. Въ ред. журн. „Иджтигадъ“
 Джаагаль-Огло, д. доктора Абдуллы Джевдата.

„جریدة صوفیة“

استانبولده چغا طورغان تصوفى، دينى، اخلاقى، ادبى، سياسى جريدە اسلاميهدر. آظنەدە بر چغا.
 حقى روسيه ايچون يلقى ۵ صوم. آدرىس:
 Ред. журнала „Джеридэ-Суфиэ“ ул „Бабъ-Али“
 пер. Абуссуудъ“, въ типогр. „Неджми-Истикбалъ“.

„زمان“, كتيخانه سى

استانبولده «زمان» كتيخانه سنده هر تورلى كتابلر بار. روسيه دن مسلمان كتابلرى و غزەلرى آدروبده ساتا. صورتوچيلرغە غايت تيزلك ايله هر تورلى كتابلر يياره. تاتارچە، روسچە يازلفان خطلرنى آگلاويچيمز بار.
 آدرىس:
 Константинополь. кн. магазинъ
 „Заманъ“ ул „Бабъ-Али“

„يوك طويغو“

استانبولده ايكي آظنەدە بر چغا. توركلك طرفدارى ياشلر طرفندن يازيله. تلى آچق در.
 روسيه ايچون يلقى حقى ۳ صوم، آلتى آيلىق ۲ صوم. آدرىس:
 Константинополь. Ред. журнала „Буюкъ-Дуйгу“
 ул „Бабъ-Али“, кн. магазинъ „Джемизъ“.